

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

95.yıl

MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARININ ÇALIŞMA ve RAPOR SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME ÇALIŞTAYI

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARININ ÇALIŞMA VE RAPOR SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME ÇALIŞTAYI

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

2015

DÜZENLEYEN

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

DEŞİFRE

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

PROJE SORUMLUSU

Habip KOCAMAN

(TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanı)

Kadir AKTAŞ

(TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkan Yardımcısı)

EDİTÖR

Mehmet Ali YAVUZ

Mustafa KELEŞ

Muhammet Emin GÜZEL

(TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı)

KAPAK TASARIMI ve SAYFA DÜZENİ

Işık ARSLAN

Fatma ÖZÇELİK

TBMM Basımevi

2015 - Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
TAKDİM	10

BİRİNCİ OTURUM

ARAŞTIRMA KOMİSYONLARININ MİSYONU VE BEKLENTİLER (OTURUM BAŞKANI: Habip KOCAMAN, TBMM Kanunlar ve Kararlar Baőkani)

Komisyonun Yetkilerini Etkin Kullanması Sorunu

Salih SAĞLAM	(TBMM Kanunlar ve Kararlar Baőkanklıđı - Yasama Uzmanı) –.....	16
Halide İNCEKARA	(22-23-24. Dönem İstanbul Milletvekili / Araştırma Komisyonları Baőkani) –.....	23

İKİNCİ OTURUM

ARAŞTIRMA KOMİSYONLARININ ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI (OTURUM BAŞKANI: Habip KOCAMAN, TBMM Kanunlar ve Kararlar Baőkani)

Komisyonun Kamu Kurumlarıyla İlişkileri

AYDIN ÖLMEZ	(Mülkiye Başmüfettişi) –.....	47
-------------	-------------------------------	----

Komisyonun Basın ve STK’larla İlişkileri

GÜRSEL ÖZTÜRK	(Kanunlar ve Kararlar Baőkanklıđı - Müşavir) –	51
MUSTAFA KELEŞ	(Kanunlar ve Kararlar Baőkanklıđı - Yasama Uzmanı) –	54
Hakan TOPBAŐ	(Tüketici Hukuku Enstitüsü Yönetim Kurulu Baőkani Avukat)	57

Avrupa Ülkelerinde Araştırma Komisyonlarının Sonuçlarının Takibi

MURAT BİLGİN	(Araştırma Hizmetleri Baőkanklıđı - Yasama Uzmanı) –.....	63
--------------	--	----

Araştırma Komisyonunun Ulaştığı Sonuçların İzlenmesi ve Daimi Denetim Komisyonları ve Meclis Baőkanklıđının Üstlenebileceği Misyonlar

MAHMUT BÜLBÜL	(TBMM Kanunlar ve Kararlar Baőkanklıđı - Yasama Uzmanı) –.....	69
KENAN ALTAŞ	(TBMM Kanunlar ve Kararlar Baőkanklıđı - Yasama Uzmanı) –.....	74

ÜÇÜNCÜ OTURUM
ARAŞTIRMA KOMİSYONLARININ ÇALIŞMALARI VE
KOMİSYONDA SUNULAN HİZMETLER
(OTURUM BAŞKANI: Kadir AKTAŞ, TBMM Kanunlar ve
Kararlar Başkan Yardımcısı)

Komisyonun Personel ve Lojistik İmkânları, Tecrübe Aktarımı

ALİ ÇOLAK (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı -
Yasama Uzmanı) – 83

Komisyonunda TBMM Dışından Uzman Görevlendirilmesi

MUSTAFA CEM TOKER (İçişleri Bakanlığı - Mülkiye Başmüfettişi) – 90

Komisyonun Bütçe İmkânlarından Faydalandırılması

MUSTAFA BİÇER (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı -
Müdür Yardımcısı) – 96

Komisyonun Yerinde İncelemeleri

EMRE TOPAL (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı -
Yasama Uzmanı) – 103

Komisyonun Yurt Dışı İncelemeleri

GÜNAL SEYİT (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı -
Yasama Uzmanı) – 112

Komisyon Raporlarının Yazılması ve Raporlama Tekniği

MUHAMMET EMİN GÜZEL (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı -
Yasama Uzmanı) – 119

Genel Kurul Süreci

AHMET KAYMAZ (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı -
Yasama Uzmanı) – 122

ÇALIŞTAYDA ÖNE ÇIKAN TESPİT VE ÖNERİLER..... 162

ALIşTAY KATILIMCI LİSTESİ

1.	Halide	İNCEKARA	22, 23, 24. Dönem Araştırma Komisyonları	İstanbul Milletvekili/ Komisyon Başkanı
2.	Habip	KOCAMAN	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Başkan
3.	Kadir	AKTAş	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Başkan Yrd.
4.	Hasan	ERİKLİ	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Başkan Yrd.
5.	Mustafa	BİÇER	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Müdür Yardımcısı
6.	Ali	ÇOLAK	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
7.	Salih	SAğLAM	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
8.	Mahmut	BÜLBÜL	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
9.	Kamil	ATLAY	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
10.	Murat	BİLGİN	Araştırma Hizmetleri Başkanlığı	Yasama Uzmanı
11.	Salih	AYDIN	Strateji Geliştirme Başkanlığı	Mali Hizmetler Uzmanı
12.	Ahmet	KAYMAZ	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
13.	Emre	TOPAL	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
14.	Kenan	ALTAş	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
15.	Soner	ÇAKAR	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
16.	Batıkan	AKSOY	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
17.	Mustafa	CEYLAN	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
18.	Mustafa	KELEş	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
19.	Mehmet Ali	YAVUZ	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı

20.	Güenal	SEYİT	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzmanı
21.	Muhammet Emin	GÜZEL	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Yasama Uzman Yardımcısı
22.	Gürsel	ÖZTÜRK	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Müşavir
23.	Selman	DAĞ	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	Büro Görevlisi
24.	Hatice	GÜRSU	alışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Yüksek Hakem Kurulu Genel Sekreteri - İş Başmüfettişi
25.	Doç. Dr. Olcay	YILMAZ	Gençlik ve Spor Bakanlığı	Uzman Psikolojik Danışman
26.	Murat	GÜRKAN	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Müşavir
27.	Bahar	AKBAŞ AYGÜN	Adalet Bakanlığı	Adalet Uzmanı
28.	Dilek	YÜKSEL	alışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	alışma Uzmanı
29.	Mustafa Cem	TOKER	İçişleri Bakanlığı	Mülkiye Başmüfettişi
30.	Aydın	ÖLMEZ	İçişleri Bakanlığı	Mülkiye Başmüfettişi
31.	Hakan	TOKBAŞ	Tüketici Hukuku Enstitüsü	Yönetim Kurulu Başkanı

ÖNSÖZ

Ülkemizde yasaların yapılmasından çok uygulanmasında tartışmaların yaşandığı düşünöldüğünde denetim yollarının etkin çalıştırılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Meclis Araştırması da, Türkiye Büyük Millet Meclisinin temel iki işlevinden biri olan ‘denetim’ fonksiyonunu icra ederken sıklıkla başvurduğu yollardan biridir. Meclis araştırması komisyonlarının etkin bir şekilde alışması, Anayasal sistemimizin hedeflediği erkler arası dengenin sağlanması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, köklü kurumsal geçmişiyle, araştırma komisyonlarının faaliyetleri bakımından da son derece zengin bir tarihi tecrübeye sahiptir. Bu tecrübe birikimi, tarihi seyir içerisinde etkili teamüller geliştirilmesine imkân vermiştir. Bu tecrübe birikimi ve teamüllerin oluşum süreci, komisyon faaliyetleri sırasında düzenli bir şekilde izlenerek pekiştirilen uygulamaların yanı sıra araştırma komisyonları birimlerinde görev yapmış olan parlamenterler ve komisyon uzmanlarının somut gözlem ve deneyimleriyle de şekillenmiştir. Şüphesiz kurumsal tecrübe, bireysel tecrübelerin belli bir sistematik düzen çerçevesinde devamlılık kazanmış halidir.

TBMM'nin kurumsal tecrübelerinin periyodik aralıklarla değerlendirilmesi için görüş ve kanaatlerin paylaşıldığı ortamların sağlanması söz konusu tecrübeleri belli bir sistematiğe kavuşturmak ve geleceğe dönük daha verimli uygulamalar tasarlamak bakımından büyük faydalar sağlayacaktır. Bu düşünce doğrultusunda Meclis araştırması komisyonlarının faaliyetlerinin daha etkin ve verimli bir çalışma düzenine kavuşturulması ve tecrübeler ışığında daha işlevsel uygulamaların geliştirilmesi, geçmiş iyi uygulama örneklerinin intikal ettirilmesi amacıyla görüş ve kanaatlerin paylaşıldığı bir fikir ortamı sağlamak üzere Kanunlar ve Kararlar Başkanlığımız tarafından 'Meclis Araştırması Komisyonları alıştayı' düzenlenmiştir.

Bu alıştaya gerek TBMM yasama uzmanları gerekse komisyon faaliyetlerine katkıda bulunmuş diğer kurum uzmanları iştirak etmiş ve değerlendirmeler neticesinde bazı tespitler, çözüm önerileri ve yerinde uygulama örnekleri ortaya konmuştur. Elinizdeki kitapçık, alıştay katılımcılarının görüşlerine ve sundukları tebliğlere yer vermekte ve öne çıkan tespit ve önerileri de sonuç bölümünde özetlemektedir.

alıştayı ve sonuç bildirgesi niteliğindeki alıştay kitapçığının Meclis araştırması komisyonlarının bundan sonraki faaliyetlerinin daha düzenli, etkin ve verimli bir zeminde yürütülmesi, yapılmış iyi uygulamaların bilinmesi ve gerçekleştirilmesi bakımından yeni kurulacak komisyonların üyeleri ve uzmanları için son derece yararlı olacağını ümit ediyorum. Bu vesileyle çalıştaya iştirak eden tüm katılımcılara, alıştayı düzenleyen Kanunlar ve Kararlar Başkanlığına ve katkı sağlayan Tutanak Hizmetleri ve İdari ve Mali İşler Başkanlıklarına teşekkür ediyorum.

Dr. İrfan NEZİROğLU

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Genel Sekreteri

TAKDİM

Meclis Araştırması, soru önergelerinden sonra en sık başvurulan parlamenter denetim yoludur. Ancak, Meclis araştırmalarının misyonu ve etkinliği tartışma konusu olagelmiştir. Bu tartışmalar bağlamında, Meclis araştırması önergelerinin sunulmasından komisyon kurulmasına, komisyon çalışmalarından rapor yazım aşamasına dek tüm süreçlerin istenen seviyede bir etkinlik sağlayacak şekilde yrtlp yürütülmediği hususları sıklıkla gündeme gelmiş ve bu meyanda sorunların tespitine ilişkin grşler ve üzüm önerileri ne sürülmüştür. Ancak, bu görüş ve öneriler, belirlenmiş bir hedefe yönelik ortak bir çabanın ürünleri olarak değil birbirinden kopuk kişisel grşler olarak dile getirilmiştir.

Ayrıca Meclis araştırması komisyonlarının geçici süreli olmaları dolayısıyla yönetim ve uzmanlık hizmetlerinde devamlılık olmaması nedeniyle çalışma kültürü ve tecrübenin intikalinde aksamalar yaşanmaktadır.

Meclis araştırmalarının kendi misyonuna uygun bir etkinlik sağlayabilmesi yolunda yararlanılabilecek görüşlerin ortaya konması ve tecrübe edilmiş iyi uygulama örneklerinin intikal ettirilmesi, paylaşılması amacıyla bir alıştay düzenlenmesine ilişkin Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının proje nerisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Genel Sekreterliği tarafından uygun görülmüş ve söz konusu alıştay 22.05.2015 tarihinde İstanbul'daki Dolmabahçe Sarayı Hizmet Binasında gerçekleştirilmiştir.

alıştay gündemi, esas olarak, komisyon çalışmalarında yararlanılan lojistik hizmetlerin iyileştirilmesi, Meclis araştırması komisyonlarının faaliyetleri ve çalışma süreçlerinin sonuç odaklı hale getirilmesi, komisyon raporlarının içeriğinin sadeleştirilmesi ve raporların sonuçlarının izlenmesine yönelik prosedürlerin geliştirilmesi, yeni misyonlar üretilmesi gibi etkinlik arttırıcı tedbirler ekseninde oluşturulmuştur. Meclis araştırması konusundaki bilgi ve tecrübeleriyle katkıda bulunmak üzere TBMM Genel Sekreterliği İdari Teşkilatı alışanları ile Meclis araştırması komisyonlarında görev yapmış ilgili

kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşu temsilcileri çalıştaya katılmıştır.

Çalıştayda öncelikle İçtüzük gibi düzenleme gerektirmeyip idari uygulamalara konu olabilecek çözüm önerilerinin gündeme getirilmesi hedeflenmiştir.

alıştay, üç oturum olarak düzenlenmiştir. Birinci oturumda İstanbul Milletvekili Halide İNCEKARA, Meclis araştırması komisyonlarının çalışmalarına ilişkin tecrübelerini aktararak tespit ettiği sorunları ve bu sorunların giderilmesine yönelik önerilerini ortaya koymuş ve Meclis araştırması komisyonlarının uygulamada kendi misyonlarını hangi ölçüde yerine getirdiklerine ilişkin gözlemlerini paylaşmıştır. İkinci oturumda, araştırma komisyonlarının etkinliğinin arttırılması başlığı altında sunumlar yapılmış, üçüncü ve son oturumda ise meclis araştırması komisyonlarının çalışmalarını yürütürken karşılaştıkları aksaklıkların giderilmesi ve lojistik destek hizmetlerinin iyileştirilmesi konularında sunumlar yapılmıştır. alıştay'ın sonunda katılımcıların nihai değerlendirmede bulunulmuş ve önerilerini paylaşmıştır.

Bu alıştay Raporunda, katılımcıların sunum, konuşma ve tartışmalarına yer verilmiş, Raporun sonuç kısmında da katılımcılarca dile getirilen ve dikkati çeken görüş ve öneriler özet olarak yansıtılmıştır.

Söz konusu alıştay Raporu kitapçık olarak bastırılarak, ilgili muhataplarla beklenen amaçları gerçekleştirmek amacıyla paylaşılmıştır.

BİRİNCİ OTURUM

ARAŞTIRMA KOMİSYONLARININ MİSYONU VE BEKLENTİLER (OTURUM BAŞKANI: Habip KOCAMAN, TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanı)

OTURUM BAŐKANI: Türkiye Büyük Millet Meclisi İdari TeŐkilatının, bakanlıklarımızın değerli uzmanları, değerli kamu görevlileri; alıştayımıza hoŐ geldiniz. Herkese gūnaydın.

alıştayımızla Meclis araştırması komisyonlarının faaliyetlerini, etkinliğini masaya yatıracağız. Bu komisyonlarımızda görev alan, bu komisyonlarımıza katkı veren siz değerli uzmanların, elbette ki, deneyimleri, gūrūŐ ve önerileri bu komisyonlarımızdan beklenen iŐlevin daha sağlıklı gerçekleŐebilmesine ıŐık tutacaktır.

Malumunuz, parlamentoların kanun yapımı görevi, iŐlevi en dikkat çekici görev olarak gūzūkmektedir ancak parlamentoların būnyesinden doęan, gūvenoyu verdięi Hūkūmeti kontrol etme, Hūkūmetten bilgi alma yetkisi de önemli fonksiyonlarındanır. Bu kapsamda, en yoęun olarak kullanılan “soru” yolundan sonra -Türkiye Büyük Millet Meclisi için sūyluyorum, farklı ūlkelerde denetim yollarının iŐletilmesinde farklı aęırlıklar olabilir- Türkiye Büyük Millet Meclisinde en yoęun olarak kullanılan bilgi edinme ve denetim yolu olan “soru”dan sonra ikinci olarak “Meclis arařtırması” yolunun iŐletildięini gūrmekteyiz.

Kurulan Meclis arařtırması komisyonlarıyla ūlkenin gūndeminde olan, tartıŐılan çeŐitli sorun alanları veyahut da, sorun olarak gūzūkmese bile ele alınması, deęerlendirilmesi gereken çeŐitli konular ūzerinde bir komisyon marifetiyle inceleme yapıldıęı gūrūlmektedir.

Her ne kadar Anayasa’mız Meclis araştırmasını “Belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir.” ūeklinde tanımlamıŐ olsa da Meclis

araştırması komisyonlarımız sadece o konuda Parlamentonun bilgi sahibi olması amacının ötesine geçmektedir. Gerçekten de, gördüğümüzde kurulan Meclis araştırması komisyonlarının o alanda, kuruldukları alanda mevcut durum analizinden tutun, durumun boyutları, hukuki çerçevesi, ele alınması gereken noktalar ve bu konudaki çözüm önerileri şeklinde sistematik raporlar hazırladıkları ve bunu ilgililerin –başta yürütme organı olmak üzere- istifadesine sunduklarını görmekteyiz. Ve bu raporlarla o konuda yapılması gerekli görülen kanun değişikliklerinden tutun, alınması gereken idari önlemlere kadar bir dizi önerilerin de yer aldığını görmekteyiz.

Tabii, gerek bu komisyonlarımızın faaliyetleri sırasında bu komisyonların daha etkin çalışabilmesi yönünde gerekse de bu komisyonlarımızın ürettiği raporların değerlendirilmesi noktasında kimi yakınmalar paylaşılabilmektedir. Ve bu komisyonların çalışmalarının yeterince değerlendirilemediği, deyim yerindeyse heba edildiği, bu değerli çalışmaların heba edildiği şeklindeki değerlendirmeler görülebilmektedir. Nitekim, İ Tüzük çalışmalarında da, Meclis araştırması komisyonlarının gerek daha etkin çalışabilmesi gerekse de raporlarının daha yararlı olacak şekilde değerlendirilmesi yönünde öneriler geliştirildiğine de tanık olmaktayız.

Bu alıştayımızda da paylaşacağınız değerlendirmeler, görüş ve öneriler muhtemel İ Tüzük çalışmalarında da kullanılabilir. alıştayımızın sonucunda bir rapor hazırlanacak ve bu rapor Genel Sekreterliğimize sunulacaktır. Kanunlar ve Kararlar Başkanlığımızda da, dediğim gibi, muhtemel İ Tüzük çalışmalarında da bu alıştay raporunun ilgililerle paylaşılması söz konusu olacaktır.

alıştayımızın birinci oturumunda İstanbul Milletvekilimiz Sayın Halide İNCEKARA Hanımefendi'nin katılımı teyit edildi. Kendisini bekliyoruz, zannedersen birazdan aramızda olacaktır ancak biz zamanı etkili kullanma adına, bu programı daha verimli değerlendirme adına, isterseniz, sizlere dağıtılan programda "ikinci oturum" olarak gözüken kısımdan arkadaşlarımızın sunumlarına başlayabiliriz diye düşünüyorum. Sayın Milletvekilimiz geldiğinde de arkadaşımız sunumunu tamamlar ve Sayın İNCEKARA'ya sözü verebiliriz diye düşünüyorum.

alıştayımızın verimli olması dileğiyle tekrar hoş geldiniz diyor, alıştayımıza katkı vereceğiniz için şimdiden teşekkür ediyorum.

şimdi, Kanun ve Kararlar Başkanlığı yasama uzmanlarından Salih Sağlam'a söz vermek istiyorum. Kendisi Meclis araştırması komisyonlarının yetkilerini etkin kullanması üzerinde bize bir sunum yapacak.

Salih Bey, hangi araştırma komisyonlarında da görev aldığınızı bizimle paylaşırsanız seviniriz.

Diğer arkadaşlar da sunumlarında bundan bahsederse daha güzel olacaktır diye düşünüyorum.

Buyurun Salih Bey.

KOMİSYONUN YETKİLERİNİ ETKİN KULLANMASI SORUNU

SALİH SAĞLAM (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Değerli katılımcılar, herkese hoş geldiniz demek istiyorum.

Ben on yıldır Mecliste çalışıyorum. Bu dönem içerisinde Meclis araştırması komisyonlarından iki tanesinde tam zamanlı bulundum: Bunlardan birisi Dilovası’ndaki kanser vakalarını incelemek amacıyla kurulan Meclis araştırması komisyonuydu; diğeri ise kayıp çocuklarla ilgili kurulan Meclis araştırması komisyonuydu.

Benim konum, Meclis araştırması komisyonlarının yetkileri. Öğretide de çok eleştirilen ve uygulamada da sıklıkla şikâyet konusu olan bir konu. Yetkilerin tanımlanmamış olması nedeniyle, her somut olayda tekrar gün yüzüne çıkan tartışma maalesef kesin bir çözüme ulaştırılmadan kapanıyor..

Konunun biraz tarihçesine de değinmek istiyorum. Öncelikle, 1960’dan önce, TBMM’nin 9’uncu Döneminde, 1951 yılında gündeme geliyor bu konu. İçinde bulunduğumuz saray gibi, yani Millî Saraylar ve köşklerdeki - biliyorsunuz, Millî Saraylar Meclise bağlı- eşyanın tahkikatıyla ilgili bir komisyon kuruluyor. O tarihteki Dâhilî Nizaname’de, Meclis araştırması komisyonları ile Meclis soruşturması komisyonları “Tahkikat Komisyonu” başlığı altında düzenlenmişti. 9 maddelik bu düzenlemenin 8 maddesi Meclis soruşturması komisyonunun yetkilerine ayrılmışken sadece 1 madde Meclis

araştırmasına ayrılmıştır. O maddede de maalesef komisyonun yetkilerine ilişkin herhangi bir açıklık bulunmamaktaydı.

Bu husus, Millî Saraylarla ilgili tahkikat sırasında tartışma konusu oluyor. Tahkikatı yürütmekle görevlendirilen Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu hâliyle bir ikilemde kalıyor, yani “Biz bu araştırmayı yaparken, tahkikatı yaparken nasıl hareket edeceğiz, aramayı nasıl yapacağız, yerinde incelemeyi nasıl yapacağız, yetkilerimiz nedir bizim?” diye. Konuyu Genel Kurul gündemine taşıyor Komisyon. Genel Kurul da Anayasa Komisyonuna iletiyor durumu. Anayasa Komisyonu Dâhilî Nizamname’deki Meclis soruşturması komisyonlarının yetkilerini düzenleyen maddelerin kıyasen uygulanması gerektiğine karar veriyor ve bu şekilde geçici bir çözüm buluyor. Bundan sonra da 11’inci Dönemde talihsiz bir şekilde gündeme geliyor. Malum, 27 Nisan 1960 tarihinde kabul edilen 7468 sayılı Meclis Tahkikat Encümenlerinin Vazife ve Salâhiyetleri Hakkında Kanun, 1960 darbesinin de sebeplerinden birisi olarak gösterilir bazı yazarlar tarafından. Ama bu Kanun’un Parlamento hukuku açısından en önemli özelliği, Meclis araştırması komisyonlarının, daha doğrusu Meclis tahkikat komisyonlarının yetkilerini düzenleyen Parlamento tarihindeki ilk ve tek örnek olmasıdır. Neden talihsiz? Çünkü kanundaki hükümler, tahkikat komisyonuna bir cumhuriyet savcısı, bir hâkimin yetkilerine eşit yetkiler vermektedir. Tabii, bu hükümler, Anayasa’ya ve “hukuk devleti” ilkesine açıkça aykırıdır. Bunlardan örnekler vermek gerekirse: Her türlü yayını yasaklamak, yazılı eserleri toplatmak, lüzum görülen her türlü eşyaya el koymak, komisyonun kararlarını geciktiren veya bu kararları kötüye kullananlar için cezai hükümler öngörmek. Bu yetkilerin yanında Kanun ayrıca komisyon kararlarının kesin olduğuna hükmediyor. Bu Kanun bilindiği gibi 1960 yılında kurulan CHP’nin Yıkıcı Faaliyetleri Hakkındaki Tahkikat Komisyonunun yetkilerini belirlemek için kabul ediliyor.

Dolayısıyla tahkikat komisyonlarının yetkileri konusu, dönemin siyasi tartışmalarının kurbanı olmuştur denilebilir. Kanunun kabulünden bir - bir buçuk

ay geçmeden de 1960 darbesi yapılıyor. Millî Güvenlik Konseyi zamanında kabul edilen kanunla da bu Kanun yürürlükten kaldırılıyor.

Belki buna bir tepki olarak, 1961 Anayasası'nda -1982 Anayasası da zaten onun aynısı- Meclis araştırmasının “TBMM'nin yapacağı bir incelemeden ibarettir.” şeklinde tanımlanmasına sebep oluyor. Arkasından, İçtüzük'ü Millet Meclisi uzun süre bekliyor, 1973'e kadar. Cumhuriyet Senatosu İçtüzük'ü daha erken - 1963 yılında- kabul ediliyor. Bu İçtüzükte Cumhuriyet Senatosu bünyesinde kurulacak olan Meclis araştırması komisyonlarının yetkilerinden bahsediliyor. Çok uzun bir madde değil; Senato araştırma komisyonlarının “Bakanlardan ve ilgili gördüğü herkesten bilgi istemek.” şeklinde yetkisinin olduğu belirlenmiş. Tabii, en büyük sıkıntı da burada başlıyor zaten. Yani, yetkilerini kullanırken bir yaptırım gücünden bahsedilmemiş olması. 1960'larda başlayan bu sorun 1982'de de devam ediyor. 1973 Millet Meclisi İçtüzüğü'nde bu konuya bir açıklık getirilmediği gibi günümüzde de, 1982 Anayasası döneminde de sorun devam ediyor.

TBMM İçtüzüğü'nün 105'inci maddesinin (3), (4) ve (5)'inci fıkraları komisyonların yetkilerini düzenliyor. Maddede bazı kamu kurumları sayılıyor ve komisyonun bu kamu kurumlarından bilgi talep etmek, gidip yerinde inceleme yapmak veya sorumlularını çağırıp bilgi almak yetkilerini haiz olduğu belirtiliyor. . 4'üncü fıkra da ise “İlgili gördüğü uzmanlardan bilgi talep edebilir.” Hükmü yer alıyor. Son fıkrasında ise devlet sırları ve ticari sırların Meclis araştırmasının kapsamının dışında olduğu belirtiliyor. Böylece verilmiş olan yetkinin artık çerçevesini çizilmiş ve sınırı belirlenmiş oluyor.

Komisyonun yetkileri konusunu üç başlık altında incelemek uygun olabilir. Yürütme organı karşısındaki yetkileri, yargı organı karşısındaki yetkileri ve üçüncü kişiler karşısındaki yetkileri.

Yürütme organının bir kanadı Cumhurbaşkanının Anayasa'da hukuken sorumsuzluğu öngörülmüştür. Hukuki sorumsuzluk öğretisi ve uygulamada siyasi olarak da sorumsuz olması gerektiği şeklinde yorumlanmıştır. Bu yüzden Meclis

araştırmasının kapsamının dolayısıyla komisyonların yetkisinin dışında kabul edilmiştir. Konu, zannedersem 1990'da ilk kez gündeme gelmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Başbakanlığı dönemindeki faaliyetleriyle ilgili bir Meclis araştırması önergesi verilmiştir. Önergenin gündeme alınamayacağı, görüşülemeyeceği şeklindeki itiraz üzerine açılan usul tartışması sonucunda önergenin görüşülmemesi yönünde karar alınmıştır. Bu tartışma Genel Kurula yansımadan önce o dönem Meclis Başkanlığının hukuki danışmanı olan Ergun Özbudun da konuyla ilgili bir görüş yazmıştır. Ergun Hoca, konuyu araştırmanın amacı açısından değerlendirmiştir. Buna göre araştırma ile hedeflenen şayet Meclis soruşturmasına bir ön hazırlık ise böyle bir istem mümkün değildir; fakat araştırma ile hedeflenenin, başbakan ve bakanlar ile aile yakınlarının iş ilişkilerini düzenleyen bir kanuna ön hazırlık olması durumunda böyle bir talep mümkün olacaktır.

105'inci maddede düzenlenmiş olan kamu kurumlarında bazı değişiklikler olmuştur. Genel ve katma bütçeli daireler 5018 sayılı Kanun'la merkezî yönetim bütçesi hâline getirilmiştir. Merkezî yönetim bütçesine bağlı 4 cetvel bulunmaktadır. Dolayısıyla bu cetvellerde sayılan bütün kamu kurumları, Meclis araştırması komisyonlarının yetki alanı içindedir.. Yani bu kurumların sorumlularını çağırabilir, bunlardan bilgi isteyebilir veya kurumlarda yerinde incelemeler yapabilir..

Meclis araştırması komisyonlarının yargı organları karşısında yetkisi olup olmadığı konusunda İctüzükte herhangi bir açıklık yoktur. Uygulamada komisyonlar yargı organlarından inceleme konusu ile ilgili bilgi ve belge talep etmektedirler. Aynı biçimde yargı organları da komisyonlardan talepte bulunabilmektedir. Komisyonun talebinin yargı organınca yerine getirilmemesi halinde komisyonun herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır.

Komisyonun üçüncü kişiler karşısında yetkileri de benzer şekildedir. Yani bilgi belge talep edebilmekte, uygun göreceği kişileri dinlemek üzere davet edebilmektedir. Ancak bu taleplerinin yerine getirilmemesi durumunda herhangi

bir yaptırım uygulama yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla kimi durumlarda araştırmanın akıbeti üçüncü kişilerin inisiyatifine kalmaktadır. Nitekim 19 Mayıs Üniversitesi'ndeki yolsuzluk iddialarıyla ilgili kurulan Meclis araştırması komisyonu üniversite rektörünü dinlemek üzere davet etmesine rağmen rektör davete icabet etmemiştir

Komisyonların yetkilerinin sınırları devlet sırları ve ticari sır ile çizilmektedir. Devlet Sırları Kanunu Tasarısı'nın TBMM Gündemine girmesi bir ilerleme olarak algılanabilir. Ancak Tasarı incelendiğinde komisyonların hiç yer almadığı görülebilir. Sadece Devlet sırlarının yargı mercileriyle nasıl paylaşılacağı belirlenmiş Tasarıda. Oradan yorum yoluyla komisyonlar dahil edilebilir mi? Ama, niye yoruma gidilsin ki? Bu konu öngörülmesi ve oraya eklenmeli diye düşünüyorum. Öte yandan Devlet sırrına kim karar verecek? Sorusunun halen cevabı verilememektedir. Örneğin herhangi bir bürokrat bir bilgi ve belgenin devlet sırrı olduğunu gizli nitelikte olduğunu söylediği an o konu araştırma komisyonunun yetki alanından çıkarılabiliyor. Bankalar da aynı şekilde "Ticari sır" gerekçesiyle komisyonun talep ettiği bilgi ve belgeyi göndermeyebiliyorlar. Nitekim 22'nci Dönemde holdingleri araştırma komisyonunun, bu sıkıntıyı fazlasıyla yaşamıştır.

Sonuç olarak tıpkı Belçika'daki, Fransa'daki ve Almanya'daki gibi araştırma komisyonlarının kuruluşunu, çağırılacak uzmanları, sekretaryasını, diğer kurumlarla ilişkilerini ve en önemlisi de yetkilerini düzenleyen bir kanun yapılması gerekmektedir. Bu husus öğretilerde de özellikle tavsiye ediliyor. İnsan Hakları Komisyonu, Dilekçe Komisyonu, KEFEK gibi sürekli denetim komisyonlarının bu açığı görülmüş ve buna yönelik olarak da bir kanun kabul edilmiştir. Benzer şekilde Meclis araştırması komisyonlarının yetkilerinin düzenlendiği bir kanunun kabul edilmesi durumunda yaşanan birçok sıkıntının aşılabileceğini düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum, arkadaşlara kolaylıklar diliyorum.

Sağ olun Başkanım.

OTURUM BAŞKANI - Salih Bey'e sunumu için teşekkür ediyoruz.

Gerçekten de Meclis araştırması komisyonlarımızın yetkileri İçtüzük'te birkaç fıkrada ifade edilmiş. Aslında buradaki yetkiler geniş sayılabilir fakat uygulamada da sıkıntılar var. Zaten birazdan da bu komisyonlarımızın kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkileri konusunda da sunumlar olacak. Başta gelen sorun alanlarından birisi de bu. Kamu kurum ve kuruluşlarımızın zaman zaman bu komisyonlarımızdan talep edilen bilgi ve belge taleplerini karŐılamamaları veyahut da uzman görevlendirmesinde yaşanan sorunlar olabiliyor. Yine, üçüncü şahıslar, özel sektörden talepler konusunda sıkıntılar olabiliyor. Yine, ticari sır, devlet sırrı kapsamında etkin yetki kullanılamaması gibi durumlar ortaya çıkabiliyor.

Tabii, ben bir ilave yapmak istiyorum Salih Bey'in sunumuna. 832 sayılı bir önceki Sayıştay Kanunu'na çok sonradan bir ilave... Sayıştay Kanunu'na - tam tarihini hatırlamıyorum ama yani on yıllık bir geçmişi vardır en fazla yapılan bir ilaveyle Meclis komisyonlarının -buna araştırma da dâhil, ihtisas komisyonları da dâhil- Sayıştay'dan denetim talebi üzerine Sayıştay'ın istenilen konuda bir raporlama yapacağı şeklinde...

Hoş geldiniz. Sayın Halide İNCEKARA.

OTURUM BAŞKANI - Biz de dünkü seyahatimizde saat üç sularında köprüye yaklaşmamıza rağmen o yoğunluğu görünce durumun vahametini anladık efendim.

Efendim, Sayın İstanbul Milletvekilimiz Halide İNCEKARA Hanımefendi'ye tekrar teşekkür ediyoruz. Kendisi soluklanırken biz de Sayıştay'ımızdan çok kısaca bahsedelim.

Meclis araştırması komisyonlarımızdan beklentiler, bu komisyonların görmesini beklediğimiz işlev ve bu komisyonların daha etkin çalışabilmesi yönünde neler geliştirilebilir, bu komisyonlarımızın kıymetli bir ürünü olarak ortaya konulan raporlardan daha çok nasıl faydalanılabilir konusunda, bu komisyonlarda görev almış, bu komisyonlara katkı vermiş uzmanların katılımıyla böyle bir çalıştay düzenlenmesinin yararlı olacağını düşündük. Tabii ki bu çalıştay sonuçlarına göre bir kısım İç Tüzük değişiklikleri tespiti de yapılabilir. Bunlar ayrı bir şey ama birtakım, belki küçük, idari düzenlemelerle gerek TBMM idari teşkilatı olsun gerekse bakanlıklarımızın vereceği katkı ve destekler olsun, bu komisyonlarımızın gerçekten daha verimli, beklenen işleri yerine getirecek şekilde çalışmalarına vesile olunabilir diye düşündük.

Kamuoyunda çok ses getiren, gerek çalışmalarıyla gerek ortaya koyduğu raporlarla önemli tespit ve değerlendirmelerde, önerilerde bulunan, çeşitli araştırma komisyonlarımızda Komisyon Başkanlığı yapmış olan Sayın İNCEKARA da bizi kırmadı, kendisi bu araştırma komisyonlarındaki deneyimini bizlerle paylaşmayı kabul etti. Kendisine sözü devrediyoruz.

Buyurun lütfen.

HALİDE İNCEKARA (22-23-24. Dönem İstanbul Milletvekili / Araştırma Komisyonları Başkanı) –

Estağfurullah. Hepinizi selam, sevgi ve saygıyla sabah sabah selamlıyorum.

Her şeyden önce, böyle bir başlığa cesaret edebildiğiniz için çok tebrik ediyorum. Hem cesaret edip hem organize etmişsiniz ki uzun süredir Genel Kurul tutanaklarında da rastlayacağınız gibi, bu konu benim derdim olmuştu. Onca emek, onca çalışma nihayetinde bazen bir yok gibi muamele görüyor, bu çalışmalarını dert edinmenizi hassaten tebrik ediyorum.

Görev yaptığım her dönemde bir araştırma komisyonu yönetmek bana nasip oldu. Nasip oldu diyorum çünkü araştırma komisyonlarını çok önemsiyorum, insana çok şey öğretiyor, çalışana çok şey öğretiyor, ekibe çok şey öğretiyor ve hayata değer katıyor. Benim şöyle bir hem şansım hem şanssızlığım vardı. Ben başlıkları soyut olan bir konu çalışmıştım. Çocuk başlı

başına bir konuydu, çocuğun dünyasında 22'nci dönemde şiddet eğilimlerini, ikinci dönemde çocuğun fiziki kayıp olmasıyla hayatında, hayatının kaybolmasına sebep olan nedenleri üçüncü dönemde de yine çocuk ve üstün yeteneğiyle ilgili çalışmalar yapmıştık. Birinci dönemimiz acemilik dönemiydi ama belki de en başarılı dönemlerimizden birisiydi çocuk ve şiddet. Çünkü çalışırken burada birlikte çalıştığımız arkadaşlarımız da var hep şunu söylediler bana: Her cümle olmazla başladı. Bu mekanda sanatçıların, etkin sivil toplum üst yöneticileriyle birlikte yoğun katılımlı bir toplantı yaptık. Daha toplantıyı yapmak istememle geleneklerimizde bu yok, böyle bir şey hiç yapılmadı bugüne kadar dediler. Dedim ki “Ben yapacağım.” “Para ödeyemeyiz o zaman.” dediler. Para da bulacağım, yer verin mekân verin. Bir de tabii himaye etmek, Meclisin himayesinde bir çalışma yapmak çok önemli. Ve biz Dolmabahçe’de ilk dönemde bütün yayıncılarımız, sanatçılarımızla birlikte çok güzel bir sizin bu çalışmanıza benzer bir çalışma yaptık. Bu bize şunu sağlamıştı, bir kere basın çok dikkatini çekmiştik. Kamuoyunu çalışmalarla ilgili bilgilendirmiştik çünkü biz içinde olduğumuz için sizler kurumda çalışan bir kısmınız Komisyonda çalışmış bizler de ben uzun süre vekillik yapmış birisi olarak birçok konuya aşinayızdır. Ama sivil toplumla bir araya geldiğinizde Meclisin ne yaptığını, hükûmetlerin ve kamunun nasıl çalıştığını merak ederler. Ve bu bilgilendirme açısından önemlidir. Yine ilk dönem başka bir şey daha yaptık. Bilkent’te üç günlük bir çalıştay yaptık. Akademisyenleri davet ettiğimiz, bürokratları davet ettiğimiz ve hepsini çalışma masalarında buluşturup çalıştırdığımız başka bir tecrübeydi. Yine orada da hep karşılaştığımız şeydu: “Olmazük, yapmazük, bilmezük.” Ben bu çalışmaların finansal giderlerinin büyük çoğunluğunu dışarıdan sponsorlar vasıtasıyla karşılamıştım. Ama şunu söylemek isterim ki o dönemde Meclisteki çalıştığım uzman arkadaşlarımızın katkıları ve çalışmaları da bizim için çok kolaylaştırıcı oldu. Çünkü araştırma komisyonu başkanları belki her detaya hakim olamayabilir. Ama her attığımız adımda biz iyi bir ekiple çalıştığımız için çok yol aldık.

Başka bir şey daha yaptık. Yine Meclis tarihinde, araştırma komisyonu tarihinde anket çalışması yaparak bir ilki gerçekleştirdik. Kendini ölçemeyen biçemeyen, ağırlığını eksikliğini bilemeyen hiçbir probleme çözüm bulamazsınız bir kere. Bir ölçmeniz lazım bir saymanız lazım, bir şey konuşacağım, konuşacaksam ne üzerine konuşacağım? On yıllarca kendi nüfus sayımını yapamayan bir Türkiye’de bir problemi çözmek için ya da tespit etmek için yola çıktığınızda kayıtlara gitmek istersiniz, kayıt yok; sayılara gitmek istersiniz sayı yok. O zaman bir şeyler yapmanız lazım. Biz yapabilir miyiz dedik, dediler ki Meclis çatısı altında böyle bir şey yapmanız mümkün değil. Bir araştırma şirketine bunu versek yaptırmaya, öyle bir bütçemiz de yok dediler. Bunun üzerine biz yine gönüllü araştırma şirketleri bulduk. TÜİK, Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Aile Bakanlığının bütün kadrolarından destek alarak TÜİK’le birlikte bütün Türkiye sathında -Türkiye’de ilk defa- uzun yıllar Türkiye’ye ışık tutacak anket ve değerlendirme çalışmaları yaptık. Ve uzun yıllar geçmesine rağmen hâlâ kaynak olarak kullanılan bir takım anket sonuçları ortaya koyduk. Bunlar -hepinizin şahit olduğu gibi- ne bu çalışmalardan önce denenmiş yapılmış şeylerdi, ne de bizim çalışmalarımızdan başka bir araştırma komisyonunun bu çalışmayı yapması mümkün olabilmiştir. Bu, yapamadılar anlamına gelmiyor. Bu biraz da çalışma ekibinizin performansı, sizinle birlikte ne kadar konuya hakim olduğu gibi hususlarla ilgili aslında. Bu konularda birlikte çalıştığımız arkadaşların gece uykuları yoktu, birçok kez evlerine gitmediler.

Bir araştırma komisyonu, parti gruplarının araştırılmasını istediği bir konu yada kamuoyunun talebi üzerine kurulur. 22. Dönemde kurulan Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğiliminin Araştırılması Komisyonu’nun kuruluş nedeni, hem parlamentonun hassasiyeti hem de kamuoyunun baskısı nedeniyle olmuştu örneğin; sanki sabah kalkıyordunuz, herkes bir çuval şiddet atmış okullara gibi okullarda şiddet artıyor, çocuklar öğretmenleri dövüyor, öğretmen çocukları dövüyor. Allah Allah, herkes işi gücü bırakmış, çocuk

şiddetini konuşuyor. Sonra unutuyor bunu basın, bir hafta sonra kadına şiddet haberleri başlıyor. Bir bakıyorsunuz, her gün birçok kadın öldürülüyor. Hâlbuki o kadınlar yine öldürülmeye devam ediyordu aslında, ama basın bu arada bazen konuya çok dikkat çektiğinde tabii ki Meclisin bu toplumsal sorunlardan kaçınması mümkün değil. Hemen iktidar ve muhalefet derler ki: “Ya, şuna şöyle bir komisyon kuralım. Kuralım mı? Kuralım.” Kurmaya karar verirler. Karar verdikten sonra komisyon üyelerini seçmek başlar. “Kimi seçelim, nasıl seçelim?” Tabii ki, yani ben seçici olsam şöyle seçerim; öncelikle, bu konuyla ilgili kendine ilgi alanı seçmiş milletvekillerinden tercih etmeyi düşünürüm; daha sonra, cinsiyet ayrımına dikkat ederim bir komisyonda, kaç kadın kaç erkek olacağına bakarım; daha önce bununla ilgili bir sivil toplum çalışması yapmış mı yapmamış mı, buna dikkat ederim ki o komisyon aktif çalışsın. Ben niye başarılıyım? Çünkü ben -geçmişte lise hayatımdan itibaren- Mecliste hangi konularda çalıştımsa zaten sivil hayatımda da bu konuların bütün çalışmalarını yapmışım ve konulara detaylarıyla hakimdim. Meclis bana daha önce düşündüğüm ve hayal ettiğim, zaten yaptığım şeyleri daha nitelikli bir şekilde yapmamı sağladı. Ama maalesef komisyona üye seçimleri böyle olamayabiliyor. Bazen hatıra binaen olabiliyor. Komisyonda çalışmayı talep eden arkadaşların çalışmalara vakit ve fikir olarak buna hazır olması lazım. Hele ki siyasi parti gibi farklı konularda ağır sorumlulukları olan kişilerin hiç bu araştırma komisyonlarına seçilmemesi çalışmaları daha verimli kılar. Çünkü öyle zamanlar yaşarsınız ki –çoğunuz şahit oldunuz– komisyonda toplanacak yeter sayıyı bulamazsınız. Sabah basın odaya girdiğinde masada bir görüntü alır, basınla birlikte komisyonun yarısı dışarı çıkar. Geriye bir başkan, komisyon uzmanı arkadaşlar, birkaç tane de başkana karşı ayıp olmasın diye -işte kimse iktidar partisinin milletvekili- onlar kalır. Sonra, işte o kalan 3-5 kişiyle bir çalışma yaparsınız. Bunun eksikliğin birçok nedeni vardır: Katılan milletvekillerinin çok işleri vardır, daha aktif görevleri vardır, yahut da konuya adapte olamamıştır ya da “Nasıl olsa götürüyorlar çalışmaları” diye düşünülür.

Bir diğeri, konuya ilgisizdir. Yani komisyonda isimleri gözükür, faaliyetlerde gözükür, ama birisi dönse sorsa “Siz komisyonda ne yapıyorsunuz?” dese, çoğu konuya cevap bile veremez.

O zaman, bunun tabii ki sizlere ne kadar katkısı olabilir? Ama genel bir moral değer olması açısından söylüyorum, ben üç komisyona da seçilirken üçünün de araştırma önergesini kendim vermiştim, konularıma hakimdim. Üç komisyona da başkan seçilirken daha önce çalışmalarım olduğu için ve bu işi bildiğim için bana bu görevi verdiler. Onun için biz başarılı olduk. Ve ben şanslıyım, 22. Dönemde de Mecliste 2 parti olması dolayısıyla da iyi çalıştık, bazı arkadaşların işleri falan vardı ama iyi ekiplerle, iyi uzman arkadaşlarla çalıştım.

Bir de özellikle komisyon adlarının uzunluğuna değinmek istiyorum. Benim 22. ve 23. Dönemde başkanlık yaptığım komisyonların adları tek nefeste söyleyemeyeceğiniz kadar uzundu. Komisyonların adını tek kelimedede, tek cümlede telaffuz etmenin mümkünü yok. “Okullarda artan şiddet eğilimi ve, ve, ve...” diye “Kayıp çocuklar ve, ve, ve...” diye. Onun için ben sizlere tavsiye ederim ki bir sürü konunun aynı komisyonda üç ay sürede görüşülmesi mümkün olmadığı için -belki de neredeyse bir başlıktan üç ayrı araştırma komisyonu çıkma imkânı olduğu hâlde- bir başlık altında toplanarak aynı komisyon raporunda sunulmasının zorluğunu paylaşmak isterim.

Araştırma komisyonları hangi ihtiyaçlar veya zaruretler üzerine kurulur? Araştırma komisyonunu ben çok önemsiyorum çünkü hem parlamentoya, hem kamuoyuna yol haritası çizme misyonu vardır. çok faydası vardır, belki muhalefet koltuğunda otururken göremedikleri bir sürü detayı bilfiil alanda, sahada görürler. Ki ben iktidar partisi milletvekiliydim ama muhalefet partisine mensup arkadaşlarımla hepsini çok aktif olayların içine soktum. Gördüğümüz hiçbir konuyu “Bunu da muhalefet görmesin, ya onu da gözden kaçıralım” diye bir çaba içinde olmadım; çünkü çözüm önerilerine muhalefet milletvekillerinin iştirakini de sağlamam ancak böyle olabilirdi. Hatta tam aksine, bizim

göremediklerimizi görsünler diye muhalefet partisine mensup milletvekili arkadaşların her gittiğimiz yere özellikle katılımlarını sağlamaya çalıştık. Araştırma komisyonlarının bir diğer faydası, gündemi canlı tutmak açısından toplumun bütün kesimlerini hareketli kılar ve konunun içine çekmeye yarar. Ama araştırma komisyonlarından daha etkin bir sonuç alabilmek için bu yaptığınız çalıştayı çok çok önemsiyorum. Bu çalıştay, bir yandan Meclisin de kendi hafızasını ve birikimini güçlendiren bir çalışmadır aslında.

Araştırma komisyonu üç aylık bir sürede çalışır, yetişmezse sonra ek bir aylık süre alırsınız ki biz bu sürelerde komisyon çalışmalarını hiç bitiremedik açıkçası. Ki bizle çalışan arkadaşların hep anası ağlamıştır, diğer komisyonlarda çalışanları bilmiyorum. Benimle çalışan arkadaşlar çalıştıklarına çalışacaklarına bin pişman oldular çünkü neredeyse –mübalağasız– on altı-on sekiz saat çalışıyorduk. Seyahatlerimiz, araştırmalarımız, komisyona gelenler ve sonrasında uzman arkadaşlarla gece oturup onları uzun süre irdeliyorduk, onların tecrübelerinden faydalanıyorduk ve oradan bir sonuç almaya çalışıyorduk. O zaman şunu demek lazım ki: Mesela komisyonda görevlendirilen uzmanlara şöyle bir haksızlık oluyor: Herkes beşte giderken komisyona verdiğiniz uzman arkadaş, benim gibisine rastlarsa on ikiye kadar çalışmak zorunda kalıyor. Bunun için bir mesai alıyor mu, almıyor mu, bilmiyorum ama bir komisyonu yürüten birisi olarak ben bu vicdanı gösterirsem benim işim yürümüyor. Çünkü komisyon çalışmaları -biliyorsunuz- saat on birde başlıyor, zaten üçe dörde kadar dinleme yapıyorsunuz, bu arada Genel Kurulda oylama varsa herkes koşturarak aşağıya gidiyor, toplantı beş saat, altı saat uzuyor. Sonra bir de çalışacaksınız arkadaşlarınızla. E, saat beş, saatine bakıp duruyor arkadaş, haklı, gidecek çünkü kendisi gibi emsal olan arkadaşlarının hepsi o saatte çıkıyor ama Halide İNCEKARA diyor ki: “Arkadaşlar, çalışacağız.” Tabii soramıyorsun bu arada, “Siz bu iş için bir mesai alıyor musunuz, almıyor musunuz?” diye ama bunun ben dikkate alınması gerektiğini düşünüyorum. Biz komisyonu yönetirken uzun süre çalışmak

zorundayız ama bu arkadaşlar emek sarf ediyorsa mutlaka bu emeklerin karşılığını da orada, komisyon başkanınız nezaretinin imzasıyla alması gerektiğini düşünüyorum.

Şimdi, araştırma komisyon kurmak istediğimizde hep şöyle bir problem çıkar: “Ya, mevcut çalışan 3 araştırma komisyonu var.” veya “Yeterli uzmanımız yok, yeterli mekânımız yok.” deniyor. Bu da o zaman bazen çok arzu ettiğimiz, gündemi yakalayacak olan bazı araştırma komisyonlarının kurulmasını ya erteler ya değersizleştirir. Buna benzer bir sürü çalışmalar kadük olmuştur. Bakın, şimdi Kadına Karşı Şiddet? Kadük oldu çalışmalar, değil mi? Komisyon raporu Genel Kurulda görüşülmedi. Daha önce Türkçe'nin korunması ile ilgili vardı hatırladığım kadarıyla. Buna benzer bir sürü çalışılmış, emek çekilmiş, mesailer harcanmış konular zamanında komisyon kurulamadığı için, mekân veya uzman sağlanamadığı için veya rapor Genel Kurulda görüşülemediği için çalışmalar ziyan oluyor diye düşünüyorum.

Tekrar, şu komisyona üye seçimine -sizin bir iradeniz yok ama eğer kayıtlara alıyorsanız kayıtlara geçmesi açısından- çok önem veriyorum. Komisyona seçilen üyeler dost-ahbap ilişkisiyle olmamalı, kimseye kariyer katsın diye ya da fotoğraf karelerinde görünsün diye Komisyona üye verilmemeli. Komisyona devam etme niteliği ve sabrı olan, emek verebilecek, konuya ilgisi olan, alana hâkim olan insanların Komisyon üyeleri olarak seçilmesi hem çalışan uzman arkadaşları rahatlatır hem Komisyonu rahatlatır.

Şimdi, araştırma komisyonlarında Meclisin verdiği uzman arkadaşlarla, asistan yani baş yardımcınız olarak çalışıyorsunuz, neredeyse her şeyin patronu odur. Çünkü Meclisin çalışma disiplini o bilir, İctüzüğe o hâkimdir, sizden önce başka araştırma komisyonları yönetmiştir. İlk defa hayatında hiç yapmadığı bir şeyi yapmaya gelen bir milletvekiline bir arkadaşı yasama uzmanı olarak veriyorsunuz. O yapacak, o düşünecek, komisyon başkanını idare edecek, bazen komisyon başkanının bazen komisyon üyelerinin bazen de katılımcıların kaptislerini çekecek, onları karşılayacak, onları uğurlayacak. Bu arada bir sürü

nitelsiz gibi görünen, bu ağırlama işlemlerini, muamelat işlemlerini yaparken bir tarafta da o arkadaşımızdan beklediğimiz o komisyonda harika bir rapor yazılmasını sağlamak. Bir garip geliyor, değil mi? Karşılacak, o karşılıyor; uğurlanacak, o uğurluyor; komisyon başkanı kaprisli, problemlı, onu çekecek; komisyon üyeleri kaprisli, problemlı, onu çekecek; bunların hepsi bir stres, şaka değil.

OTURUM BAŞKANI - Başkanım, çayınızı yudumlarırken ben o zaman bu arada ifade edeyim: Komisyonlarımızda görev alan yasama uzmanları olsun, memur arkadaşlarımız olsun ekstra bir ücret almıyorlar, bütün Meclis çalışanlarının özlük haklarının arasında fazla çalışma ücreti var fakat bu standart bir ücrettir. Nöbete kalsa da kalmasa da, geç saatlere kadar gerek Genel Kurulda gerekse komisyonda veyahut da bürolarda kalsa da o standart fazla çalışma ücreti dışında bir ücret almıyorlar.

HALİDE İNCEKARA - O zaman niye kalsın, niye çalışsın? Çalışırsa da surat asar. Yani ben yaşadıklarımızı söylüyorum, ben kendi çalışmalarımından biliyorum. Ben üzülüyorum ama o çalışma olmasa da benim o işleri yetiştirmem mümkün değil ki.

OTURUM BAŞKANI - Aynı şekilde kamu kurum ve kuruluşlarımızdan bu komisyona destek vermek üzere gelen uzmanlara da bir ücretlendirme söz konusu değil, hatta yani bu arkadaşlarımızın öğle yemeği olsun veyahut akşam çalışmalarına kaldıklarında akşam yemeği olsun, bunlar da sıkıntılı alanlar.

HALİDE İNCEKARA - Evet, onlar bile problem oluyor.

OTURUM BAŞKANI - Yani biz öğle yemeği konusunda zar zor sosyal hizmetlerle görüşerek bir ilerleme sağladık ama mesela akşam kalındığında yine bu yemek ücretleri falan karşılanmıyor, onun gibi sorunlar maalesef devam ediyor.

HALİDE İNCEKARA - Yani biz ne yapıyorduk? Ben şahsen bütün arkadaşların akşama kadar olan, gece olacak olan yol paralarına kadar karşılamaya gayret ediyordum ama bir çoğunu da bilemiyorsun karşılanıyor mu,

karşılanmıyor mu. Onunla ilgili de komisyon başkanına bir bütçe ve yetki verilmiyor maalesef.

Şimdi, bir Meclisten aldığımız arkadaşlar var bir de dışarıdan davet ettiğimiz arkadaşlar var. Bu arada, demin dedik ya: Komisyon başkanı konusuna hâkimse aşağı yukarı kimleri davet edeceğini, kimlerin bu işte faydalı olabileceğini bilir. Yani bir milletvekili hayatında bir kaç kez araştırma komisyonu yönetir. Önüne bir konu verilmiştir, konuya uzman arayacak. Yasama uzmanı arkadaş önünüze komisyonda görevlendirilebilecek alanında uzman kişilerin bir listesini öneri olarak koyar. Ben aslında o listenin Araştırma Hizmetleri Başkanlığı'ndan gelmesini tercih ederim, hatta Araştırma Hizmetleri Başkanlığının her zaman her konuyla ilgili bir uzman listesine sahip olması gerektiğini düşünüyorum. Bazen size önerilen isimler basına yansıyan kişilerden oluşturulmuştur, ya da internetten girilip araştırılmıştır ama bazen öyle detaylarda o kadar faydalı insanları kaçırsınız ki adam moda değildir, meşhur değildir, çok televizyona çıkmamıştır, kitabı basılmamıştır fakat bir bakarsınız ki adamın çalışmaları alanında dünyada listelere girmiş, siz Türkiye'de çalışma yaparken maalesef onu fark edemezsiniz. Böyle durumlarla da karşılaşılabilir. Onun için, araştırma komisyonunda görevlendirilecek alanında uzman kişilerin araştırılıp tespit edilmesinde mutlaka uzman arkadaşımızın tecrübesiz komisyon başkanına yardımcı olacak önceden hazırlanmış bir çalışmasının olması gerekir.

Tabii, komisyona verilen uzman arkadaşların kitap okuma kabiliyeti olması, düzgün cümle kurması, Türk diline hâkim olması, komisyon metinlerinin yazımında olabilecek hataları görme kabiliyetinin olması önemlidir. Bakın aslında uzmandan ne kadar fevkalade durumlar bekliyoruz ama demin dedik ya, niye bu kadar fevkalade olmak zorunda bu insan? Olabilir mi? Olamaz, çünkü o da gelecek, üç ay çalışacak ve üç ay sonra gidecek. Ama komisyon başkanları olarak bizim de bu yönlerden beklentilerimiz var. “Kardeşim, bütün komisyonun kapisini derdini çek, bütün geleni gideni ağırla, çok kitap okumuş ol, konuya hâkim ol, bana harikulade bir rapor çıkar...” Bu

niteliklere sahip bir uzman arkadaşın özel bir statüsü olması gerektiğine -en azından araştırma komisyonu görevi süresince- hem maddi olarak hem de manevi olarak ödüllendirilmesi gerektiğine inanıyorum.

Çünkü bazen şahit olduğumuz üzere bazıları için komisyon görevi işten kaytarma yeri oluyor. Çünkü ilk dönemde çok yaşamıştım, daha sonra olmadı bunlar. Komisyonu kurduğumuzda bana onlarca isimli liste geldi, “Bunlar sizinle çalışsın.” dediler. Baktım, arkadaşlara dedim: Bakın bakalım, bu arkadaşlar faydalı arkadaşlar mı? Yarisının raporlu olduğunu, zaten işe gelmediğini öğrendim. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Yani dedim ki: Bunlar raporluymuş zaten, işe gelmeyecek. “Tamam, zaten gelmesin diye yazdırıyoruz sana.” dediler. “Sen istediğin kadar uzman alabilirsin, bunları da al.” Bazıları kendi kurumlarından uzakta kalmak için bunu yapıyorlar. Bunlar elinize listeye gelir, komisyon başkanının önüne gelir ahbap çavuş ilişkisiyle, “Onu al, bunu al, şunu al.” Çalışmak için değil ha, kurumundan uzaklaşmak istiyor, o arkadaş da tabiri caizse ona kıyak yapmak istiyor. Siz sabah işe geldiğinizde 30 kişiyle çalışmaya başlıyorsunuz ama gariptir, 10 kişiyle devam ediyorsunuz, 20’si yok. Bizde hiç böyle olmadı elhamdulillah, istisna var mıdır bilmiyorum ama bazı komisyonlarda böyle çalışıldığını gördüm ve buna şahit oldum.

Yine önemli diğer bir husus, gönderilen arkadaşların hiçbir zaman komisyon çalışırken çalışma sahasını terk etmemesi lazım. Siz çalışırken durmadan saatine bakan, haklı olarak evine gitmek isteyen bir uzmanla hiç kimse çalışmak istemez ve bu çalışmalar sırasında çok problemlerle karşılaşılırsınız. Birbirine benzemeyen bir sürü insan bir araya geliriz, A bakanlığından, B bakanlığından, Meclisten ve hepsi birbirine hem kıdem olarak hem bilgi olarak denk arkadaşlardır ama zaman zaman kavgalar çıkar, geçimsizlikler olur, uyumsuzluklar olur. Eğer sizin komisyonda bizlerin yanına verdiğiniz uzman arkadaş problem çözme kabiliyetine sahip değilse o da taraflardan birisi oluyor. Siz komisyon başkanı olarak böyle maç yapan iki

takımın ortasında kalıyorsunuz, falanca bakanlığın ekipleri, filanca bakanlığın ekipleri. Ha, olamaz mı? Olur. Bazıları çok hoşumuza bile gidiyordu, çünkü bazı çalışmalar enerji de katar. Ama bir süre sonra sorunlar kişiselleştiriliyorsa işte orada Meclisteki bizim yasama uzmanı arkadaşın hemen orada bir hakem, dostane bir çözücü rol üstlenmesi lazım. O da taraflardan birisi olursa o araştırma komisyonunun çalışması bir zulme dönüşebiliyor.

Bir de bunun yanında basınla olan ilişkilerimiz var. Basın sadece sizden acılı haber duymaya gelir. Hepinizi bir yoklar “Ne vardı, ne konuşuldu?” diye. Hâlbuki hiçbir şey saklı değildir orada, zaten tutanaklara geçer. Oradan uzman arkadaş da söyler, der ki: “Yahu, şunu konuştuk, bunu konuştuk.” Ertesi gün gazetede bir manşet. “Allah Allah biz bunları konuşmadık, biz bunları yapmadık, nasıl oldu?” dediğimizde gazeteci der ki: “Uzman arkadaşlarınızdan aldık bilgiyi.” Uzman arkadaşımıza sorarsınız, der ki: “Evet, sordu ama ben 2 satırlık bir şey söyledim.” Bu bizim için de geçerlidir. Basının da araştırma komisyonundaki rollerini çok önemsiyorum. Bunda siz ne yapabilirsiniz, sizin tarafınız ne yapabilir? Bir kere, her elini kolunu sallayanın araştırma komisyonuna girmemesi lazım. Çünkü komisyonun fayda üretmek üzere yaptığı bir çalışmada, gazetede atılan bir manşet nedeniyle -ben kendi çalışmalarım da karşılaştığım için söylüyorum- tam bulmak üzere olduğumuz bir çocuğun yeniden adresinin değiştirildiğini, şiddete maruz kalan başka bir çocuğun daha farklı felakete gittiğini gördük. Bir Uşak olayı yaşamıştık hatırlayın. Yani, ben bütün hayatımdan vazgeçerek o lağım çukuruna atılan çocuğun cesedini bulmak için “kendimi yakarım” demiştim, artık o noktaya gelmişti ama basın hassas haber anlayışıyla haber yapmadığı için her vakamız gecikiyordu. Onun için, komisyona gelecek basın mensuplarının konuya göre hassasiyet göstermeleri ve daha sorumlu bir haber yapmaları önemli. Bugüne kadarki çalıştığımız her komisyonumuzun için aşağı yukarı 6 bine yakın haber yapılmış baktığımızda. Biz de basınla olan ilişkilerimizi düzenlemek için şöyle bir yöntem izledik: Aşağı yukarı ayda bir uzman arkadaşlarımızla da birlikte

kahvaltı yapıyordum basın mensuplarıyla. Bütün çalışmalarla ilgili detaylı, doğru bilgi veriyordum, sorularını alıyordum ki yanlış bir haber çıkmasın ve o haberler zarara dönüşmesin diye. Belki onları da kimlerin komisyonlara girebileceği noktasında özel olarak sertifikalandırabilirsiniz. Haber yapma özgürlüğü var, haber yapabilir tabii ama haber nedir? Raporlara geçen, tutanıklara geçen her şey onun için haberdir. Zaten Meclisteki bütün tartışmalar tutanıklara geçtiği için haber değeri vardır, ama bunun dışında çalışmanın yönünü değiştirecek bir haber yapıldığı zaman sizin onca emeğiniz maalesef boşa gidiyor.

Komisyon çalışmalarınız bittiğinde de, araştırma komisyonunun başkanının başka bir derdi başlar arkadaşlar: “Ne zaman inecek benim rapor Genel Kurul’a?” diye grup başkan vekillerine sorarsınız.

Bir de şunu söyleyeyim, örneğin benim başkanlık yaptığım üç komisyonda da raporlarımız iktidar ve muhalefet mensupları tarafından oy birliğiyle yazılmış raporlardı, onların iltifatları geçer tutanaklarda. Arkadaşlar televizyonlarda derler ki “Harika çalışma yaptık.” ama rapor çıkarken size telefon açarlar derler ki “Halide, ya kusura bakma, genel merkez aradı, muhalefet şerhi koymak zorundayım.” Bunu da sadece bilgi olarak veriyorum. O muhalefet şerhlerinin -ben kendi komisyonlarımdan biliyorum, arkadaşlarım şahittir- hepsi olumlu, hiç gelip rapor okuma gereği bile duymadan imzalarlar ama son dakikada bir muhalefet şerhi koyarlar ve bu arada yalvarmaya başlarız. Bu türden davranışlar da olabiliyor.

Şimdi, o canhıraş arkadaşların gecesini gündüzüne katarak günceli yakalamış komisyon raporu bekle ki insin Genel Kurula. Altı ay, bir sene, iki sene, üç sene ve rica minnet indirirsiniz Genel Kurula o çalışmayı, görüşülmesi için gene de “Bir boşluk olsun.” derler. Ben burada şunun için anlatıyorum bunu: Araştırma komisyonları raporunu tamamlayıp teslim ettikten sonra mutlaka Genel Kurula inme süresini TBMM Genel Sekreterliği olarak siz belirleyin. Yani isterse cuma günü çalışabiliyor Meclis, cumartesi çalışabiliyor,

gece sabahlara kadar çalışabiliyor. Yani, bir araştırma komisyonunun TBMM Genel Kurul'una sunumu ne kadar sürer? Taş çatlasın dört saat olsun, herkes konuştu konuştu dört saat. O zaman bir araştırma komisyonu, raporunu teslim ettikten sonra örneğin en fazla üç ay içinde, dört ay içinde veya Meclis ara verdiyse açıldığı ilk süreçte mutlaka Genel Kurulda görüşülmesi sağlanmalı ki muhalefet ve sivil toplum konu üzerinde konuşacaklarını konuşsun. Bir çalışma yapmışsınız, muhalefet bir aksağınızı eksikliğinizi görmüş, çıkıp konu üzerine rapor üzerine konuşacak. Siz bir sene sonra getirirseniz eğer, konunun anlamı ve güncelliği kalmıyor, konuşulacak konu kalmıyor.

Sonra, komisyonda ulaşılan sonuçların yaptırma bağlanması hususu... Çalıştık, çalıştık, çalıştık ne oldu? Emin olun bu raporları ilgili icracı makamlardakilerin çoğunluğu belki hiç kimse okumaz. Sonra ne olur öyle olunca, okumadığı zaman? Altı ay sonra farklı bir parti, önergenin iki harfini, beş kelimesini değiştirerek yeniden araştırma komisyonu önergesi verir. Şiddet üzerine kaçınıcı araştırma komisyonu kuruldu? Ben muhalefetteki arkadaşlarla konuştum “Çok anlamsız buluyorum bu verdiğiniz araştırma komisyonu önergelerini ama şöyle bir araştırma komisyonu önergesi verirseniz ben de oylarım, katılırım.” dedim. “İşte son iki yılda yapılan araştırma komisyonlarının sonuçlarının hayata geçirilmesiyle ilgili bir araştırma komisyonu kurdurursanız mesela, harikulade bir şey olur.” dedim. Örneğin, yeniden çocukla ilgili, şiddetle ilgili bir araştırma komisyonu kurmak çok anlamlı bir şey değil, çünkü bir öncekinin sonuçlarını hayata geçirmek veya geçip geçmediğini takip etmek önemli olan. Neyi yapmış icra makamındakiler, neyi yapmamış? Niye önemlidir araştırma komisyonu sonuçları? Akademisyenlerin, sivil toplumun ve parlamentonun katkılarıyla büyük emekler verilerek hazırlanmış bir çalışma raporudur. Zaten komisyonda üyesi olan parti grupları, komisyonun önerilerini parlamenter arkadaşları ile Genel Kurulda tartışıyor, önerileri kayda geçiriyor. Meclisin kanaati Komisyon raporunu besliyor ve kamuoyu bilgilendirilmiş oluyor.

Biz en son 24. Dönemde üstün yetenekli çocuklarla ilgili komisyonda şunu da yaptık, yine yapılmayanlardan birisiydi. Hemen hemen kurulan her araştırma komisyonunun yurt dışına gitme talebi olduğunu söyleyerek bizim yurt dışı talebimizi olumlu karşılayamadılar. Yani bu yurt dışı gezilerinin bir seyahat, bir gezi olarak kullanılması konusunda Meclisin hassasiyetini saygıyla karşılıyorum. Ama çalıştığımız konu üstün zekaydı, Türkiye’de benim müracaat edeceğim kaynak yeterli değildi. Alan çalışmaları ve uygulamalar ancak bu konuda ilerleme sağlamış ülkelerde ve eğitim kurumlarında araştırılabilir. Yani geldik, çalışmaya başladık, biz daha on gün sonra kilitlendik kaldık. Yani bir araştırma komisyonu şu değil ki: “Falanca hoca ne demiş?” dediğini demiş zaten, gazetede yazmış, kitapta yazmış yani bir daha burada gelip farklı bir şey söylemeyecek aslında. Ben buradan bir şey çıkaracağım diye bir iddiası olacak araştırma komisyonun. Benim: “Bu yapılmadı, bu yapılır ve şöyle yapılır.” demem lazım. Onun için de büyük bir adımdı; üç ülkeye, üç ayrı heyet gönderdik. Birisi, dünyanın öbür ucunda olan ve dünyada ilk ve tek zaten zeka bakanlığı olan Yeni Zelanda’ydı. Oraya heyet göndermemizin sebebi ortada, dediğim gibi dünyada tek zeka bakanlığı olan bir yerden bir adadan bahsediyorum. Koyun sayısı, insan sayısından fazla olduğu iddia edilen bir ülke ama bunu idrak etmiş ve tabii ki ekonomisini, teknolojisini ona göre düzenliyor. Diğeri, Almanya’yı seçmiştik, Almanya’da Avrupa Birliği’nin aşağı yukarı bütün örneklerini içinde barındıran bir ülkedir. Kore’ye çok değer atfedilmişti, Kore’nin bütün başarısını üstün zekalı eğitime bağlıyordu. Komisyon buralara gidilmesi gerektiğine karar verdi. Gittik gördük ve oradan da çok çok güzel çalışma çıktı. Tabii öncesinde şunu yapamadım: Yurt dışından konuk getirmek istedim, “Beni yurt dışına gönderemiyorsanız, heyetimi gönderemiyorsanız izin verin yurt dışından konuk getireyim, dinleyeyim, anlatsın bana.” dedim. Ona da izin vermediler, sonra konunun hassasiyetine binaen çalışmamızı önemseyip komisyonu araştırma amacıyla yurtdışına gönderdiler.

Evet, benim şimdilik paylaşacaklarım bu kadar, yine sizlerin anlattıklarına ekleyeceği olursa onları da paylaşırım. Çok teşekkür ediyorum, pürdikkat dinlediniz.

OTURUM BAŞKANI - Sayın Başkanımıza teşekkür ediyoruz bu değerli deneyimlerini bizlerle paylaştığı için.

Tabii biz uzmanlar, bürokrasi olarak bu konuyu değerlendirirken sizlerin yani siyasi iradenin bizlerden beklentileri de çok önemliydi elbette. Neticede bu araştırma komisyonları siyasi irade doğrultusunda kuruluyor. Yine bu irade doğrultusunda çalışıyor ve çalışmalarını bu irade doğrultusunda bir süzgeçten geçirerek değerlendiriyor, raporunu ona göre hazırlıyor. Tabii bu komisyonların etkin çalışması, raporunun değerlendirilmesi için birtakım gelişmeler de sağlandı aslında. Mesela, önceden bu araştırma komisyonu raporları sadece Mecliste kalıyordu. Ancak son dört beş yıldır, Başbakanlık, ilgili bakanlıklar, diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bu komisyona destek veren sivil toplum kuruluşlarına da bu raporlar gönderilmeye başlandı. Yine, önceki dönemlerde bu komisyon raporları İctüzüğü'nün bir yorumundan kaynaklı olarak dağıtılmıyordu, bekletiliyordu, hiç dağıtılmıyordu, internet erişimine de açılmıyordu. Ne zaman görüşüleceğine karar verilirse o zaman dağıtılıyordu. Biz bu dönemin başında bu yorumu kaldırdık ve rapor matbaadan gelir gelmez dağıtmaya başladık.

HALİDE İNCEKARA – Bir şey beklemeden?

OTURUM BAŞKANI - Evet, “Ne zaman görüşülürse.” dedik.

HALİDE İNCEKARA – Çok iyi bir şey o.

OTURUM BAŞKANI - Evet, böylelikle atıl kalmasını önledik. En azından görüşülme bile bunun ilgililere ulaşılabilmesini sağladık. Tabii, bu komisyonun çalışmaları sırasındaki bu lojistik desteklerin sınırlılığı ve komisyonun bir bütçesinin olmaması gerçekten ciddi sorunlar yani o konularda da çok cüzi, kısmî gelişmeler oluyor ama yeni dönemde inşallah, yani bu raporumuzu da yeni Meclis Başkanımıza sunarız. Belki bu komisyonların belli

çerçeve içerisinde kullanabilecekleri, bu lojistik ihtiyaçlar için kullanabilecekleri yani ikram konusunda da çok sınırlılıklar var.

HALİDE İNCEKARA – Yine çok iyisiniz, bakıyorum şimdi, bizden sonra gelişti. Geçen gittim bir yere çerez falan ikram etmişler, gördüm ben. Yani geçmişe kıyasla çok büyük bir aşama.

OTURUM BAŞKANI – Tabii, bu raporların görüşülmemesi gerçekten ciddi bir kayıp. Şahsen, danışma kurulu toplantılarına gittiğimizde, bunların listesini, mesela darbeleri araştırma komisyonu, çözüm sürecini değerlendirme komisyonu, kadına şiddet komisyonu...

HALİDE İNCEKARA – Darbeler görüşüldü mü Mecliste?

OTURUM BAŞKANI – Görüşülmedi maalesef.

Bunların listesini, başta iktidar partisi grup başkan vekilleri veyahut o toplantıya katılan genelde İstanbul Milletvekilimiz Sayın Kubat katılıyordu, ona, diğer muhalefet grup başkan vekillerimize sürekli vererek, “Efendim bu raporlara yazık olacak yani bunları da bir ara alırsanız.” diye biz de çok dil döktük.

HALİDE İNCEKARA – Hiç mazereti yok o için.

OTURUM BAŞKANI – Evet. Maalesef bu boşlukta görüşmek de çok yanlış bir şey. Mesela, görüşülen araştırma komisyonlarının üçü de bir Perşembe günü gündeme alındı ve yani 8-10 milletvekilinin katılımıyla. Bu da üzücü bir durum gerçekten.

Tabii, benim bildiğim, Başkanım bu töre ve namus cinayetleri ile kadına yönelik şiddet, 22’nci Dönemde kurulan, Sayın Fatma Şahin’in araştırma komisyonu başkanlığı yaptığı komisyon, mesela o komisyonun raporu yürütme tarafından çok önemsendi, benimsendi ve hatta Başbakanlık genelgesine konu edilerek bu raporun önerileri doğrultusunda birtakım takip mekanizmaları kuruldu. Yani aslında bu konuda o iyi bir örnektir. Fakat, diğer konularda kurulan araştırma komisyonlarında böyle bir mekanizma oluşturulmaya çalışılmadı. Yani tabii, kuvvetler ayrılığı doğrultusunda yasamanın geliştirdiği

önerilerin yürütme tarafından tabii emir telakki edilmesi söz konusu olamaz ancak, göz ardı edilmesi de kabul edilebilir gözüküyor. Yani bunu tabii ki ilgili bakanlıkların, bu raporun bulgularından gerçekten yararlanması, bütçe politikaları doğrultusunda kaynaklarını, programlarını ona göre geliştirmeleri tabii beklenir.

Bu arada diğer arkadaşlarımızın da Sayın Başkanımıza sorusu veyahut da çerçevede katkıları olabilirse elbette onları da almak isteriz.

HALİDE İNCEKARA – Milletvekilleri, araştırma komisyonu sonuçlarını ve önerilerini takip etmeyi kendine iş edinirse, sürece olumlu katkıda bulunmuş olur.

Diğer komisyon çalışmalarına ve yürütmeye haksızlık yapmayalım. Tek partili bir iktidar döneminin olmasının da etkisiyle çalışmalarımızı, tespit ve önerilerimizi arkadaşlarımızla birlikte yapıp hayata geçirmek konusunda şanslıydık. İkili ilişkileriniz, iyi ilişkileriniz, sonuca katkı sunabiliyor ama niye buna bırakalım ki yani niye böyle bir ikili ilişki, böyle bir baskıya, böyle bir ayrımcılığa gerek duyulsun. Yani nihayetinde sistemli bir uygulama olmasını arzu ederiz. Yoksa hem birinci dönemde yapılanlar, hem ben İçişleri Bakanlığında, kayıp çocuklarla ilgili devrimler yaptı arkadaşlar; Millî Eğitimde devrimler yaptı arkadaşlar. Örneğin bir çocuk 7 yaşında kayboluyor, 25 yaşında arıyorsunuz. Bulabilir misiniz? Komisyon önerileri doğrultusunda bir yaşlandırma makinesi edinildi. Bugün, çok rahat bu hizmetleri veriyorlar. En somut örnek olarak bunu söyleyeyim. Aile Bakanlığında, yine çocukla ilgili, çocuk kanunlarıyla ilgili çok önerimiz hayata geçti. Ama bu dediğim gibi ekiplerimizin çok iyi olması, çok güçlü olması, bakanlıklardan gelen arkadaşları özel seçer gibi seçmemiz, yani “Biz bunu gönderiyoruz.” demelerine bırakmamak lazım. Çünkü bazen bakanlık hiç sevmediği adamını gönderiyor size. Hani “Burada kim boş var, araştırma komisyonu adam istiyormuş, boşta olan birisi var mı?” diyor sana adam gönderiyor. Böyle bir adamla çalışılır mı? Tam tersi, biz arkadaşlarımızı çağırırken hepsini yedi cetleriyle birlikte araştırdık ve kendimiz isim isim isteyerek, “Falancayla çalışacağız.” dediğimiz için başarılı oldu.

KADİR AKTAŞ (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkan Yardımcısı)

– Başkanım, izninizle bir soru yöneltmek istiyorum: İşaret ettiğiniz bir husus oldu, komisyona gelen uzmanların teşviki. Yine bizim gözlemlediğimiz bir diğer husus da komisyona gelen uzmanların, özellikle kendi bakanlıklarına karşı veya kurum amirlerine karşı bir kaygı içerisinde çalışmalarını. Sizde yer yer gözlemlemiştir mesela, bazı uzman arkadaşlar şu tespiti aktarabilmişlerdir: “İşte ben komisyon çalışması sırasında her açıklıkta, her bildiğim şeyi aktarmaktan imtina edebiliyorum, çünkü komisyonda beyan ettiğim hususları kurumuma döndüğüm zaman kurum amirime izah etmekte zorluk çekebilirim.” Şeklinde ifade edilebilecek birtakım kaygılar olabiliyor. Kamu kurumlarından görevlendirilen uzmanlarımızın en azından manevi olarak teşviki ve bu kaygı ortamının kaldırılması noktasında sizin aklınıza gelen pratikte de düşündüğünüz ve uyguladığınızın bir çözüm oldu mu? Özellikle bu uzmanlarımızın nezdinde kendi amirlerine karşı oluşabilecek bir tedirginliğin giderilmesine yönelik olarak bir çözüm önerisi var mıdır?

HALİDE İNCEKARA – Çok çok doğru bir şey söylüyorsun ama şimdi işte dediğim gibi, komisyonu yönetirken hem uzman arkadaşın kabiliyeti hem yöneticinin kabiliyeti çok önemli, bunu fark edersiniz. Şimdi meseleyi biliyorsanız “ Burada bu var, olmuyor, bunlar yapılmıyor, şunlar eksik.” tabii ki bunu uzmandan duymak istiyorsunuz. Ama görevli uzmanları bu sorumlulukla baş başa bırakamazsınız, siz üç ay sonra gideceksiniz, uzman arkadaş kurumuna dönecek ve o amirlerle çalışacak. Ama bunu hissettiğiniz zaman, vakayı yerinde inceleyerek zabıtlara geçirirsiniz ve raporunuza geçirirsiniz. Arkadaşınıza bunları konuşturup sonra da ismiyle rapora geçirmeyi ben çok doğru bulmuyorum, ne kadar idealist düşünürsem düşüneyim, bunun böyle olmayacağını biliyorum.

İkincisi, gelen uzman arkadaşım iyi niyetli oluyor ama art niyetli de olabilir, birinin canını yakmak istiyorsa kurumuyla ilgili doğru olmayan bilgi de verebilir. Bunu test etmeden hareket etmemiz mümkün değil. Test etmenin de

tek yolu olabilir: Bir vakayı yerinde analiz etmek. Yani biz hiç şeye bağlı kalmadığımız için çok rahat konuşabiliyorum, her kafamıza takılanla ilgili mutlaka hemen üçer dörder kişi ekip kurduk, gece gündüz demeden hep yerinde çalıştık. O dediğiniz arkadaşlar oldu ama ben gözlerimden okuyorum onun ne demek istediğini daha söylemeden. Hemen arkadaşımızı aldık, başka birisiyle gittik, vaka analizi yaptık o söylemeden ama onun söylemek istediğini ne varsa hepsini raporlara geçirdik.

MAHMUT BÜLBÜL (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) - Başkanım, bu söylediğimize ek olarak ben şunu söyleyebilirim: Mesela, uyuşturucu Madde bağımlılığı ile ilgili komisyonda rapor yazılırken, kurumsal öneriler kısmıyla ilgili olarak, bakanlıktan gelen bir uzman arkadaşımız şunu söyledi: “Ben bu önerileri müsteşara izah edemem. Yani, bu önerileri biraz daha yumuşatabilir miyiz?”. Bu ifadesiyle sanki geldiği kurumu temsil ediyormuş, onlarında taleplerini dikkate almalıymış gibi bir algıyla görev yapıyordu. Ancak görevli uzmanların bilmesi gereken kendisinin komisyon adına çalıştığı ve komisyon raporunun da Komisyon üyesi milletvekillerinin iradesinin olduğudur.

HALİDE İNCEKARA – Ama, öyle bir misyonu da yok ki o gelen arkadaşın, niye öyle bir misyon...

MAHMUT BÜLBÜL - Yok, ama kendini kurumu adına görevli addediyor.

HALİDE İNCEKARA – Yani kendi gidip de oraya acaba şey mi yapıyor? “Yani ben bunları yazdırdım ya da bak biliyor musunuz Sayın Bakanım komisyona bunların geçmesini engelledim.” falan mı diyor ne?

MAHMUT BÜLBÜL - Belki ...

HALİDE İNCEKARA – Öyle bir misyonu yok ki ama.

MAHMUT BÜLBÜL - “Siz bir şey yapmıyorsunuz, bunu komisyon söylüyor.” diyoruz. “Yani siz yazmıyorsunuz aslında bunu komisyon söylemiş

oluyor.” ama görevli uzman arkadaşın hâlâ çekincesi var, “Müsteşar beye ben bunu nasıl izah edebilirim?” birkaç gün ısrar etti. Bizi ikna edemeyince vazgeçti.

HALİDE İNCEKARA – Ya, biz hiç böyle zayıf arkadaşlarla çalışmadık. İçişleri Bakanlığından genelde çok zor bilgi alınır, yani en zor bilgi alınan yerlerinden birisidir. Ama orada görevli kişiye arkadaşımızı yollarsınız, bakanlıkla aranızda diyalog kurmasını istersiniz; vermez öbür arkadaş ona bilgi ya da arkadaş kimden isteyeceğini bilmez ya da gider oraya bir amir gibi davranır, “Bak araştırma komisyonu istiyor, çabuk iki dakikada hazırla.” falan der, adam vermez. Onları bilfiil biz baskın yaparak alıyorduk o bilgileri arkadaş zor da bırakmamak için. Bir de arkadaşların öyle bir misyonu yok. Tabii, ama amirlerine karşı şöyle övünmek isteyebilir: Efendim, yazacakları oraya onları ama ben engelledim, vallahi gövdemi koydum. Çünkü bu kurum taassubu, bir süre sonra masaya mutlaka yansıyor, yani her bakanlığın gelen uzman arkadaşlarının böyle kılıç kalkan ekibi gibi karşılıklı oturup “bunlar yazılmamalı” demesi o rapora bir çatışma ruh hâli yansıtabiliyor.

MUSTAFA BİÇER (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Müdür Yardımcısı) - Aslında bunun temel çözümü şu olmuyor... Arkadaşlar birazdan tartışırken aynı bu noktayı...

Son 3 komisyonda çalıştım ben de, en son kadına şiddet komisyonunda.

Şimdi, tespitinizin bütün hepsi çok yararlı oldu, bizim tespitlerle aynı nitelikteydi ama şimdi bunları önleyebilecek bir yöntem özellikle Meclis uzmanına düşüyor.

HALİDE İNCEKARA - Tabii, tabii.

MUSTAFA BİÇER - Uzmanı tanımladınız, 10 aslan gücünde bir uzman tanımlıyorsunuz ama...

HALİDE İNCEKARA – Fevkalade.

MUSTAFA BİÇER - Bu raporun bizzat Meclis uzmanı tarafından yazılması gerekiyor yani raporun editörü, koordinatörü Meclis uzmanı olmalı. Bu sayede komisyona görevlendirilen kamu kurumu uzmanı doğrudan bölüm

yazılmasından sorumlu oldu mu o ruha giriyor. Benim buraya görüşüm dercedilecek ve benim bakanlığa gittiğimde acaba bir tereddüt doğar mı? Çoğu iyi niyetli, benim bugüne kadar çalıştığım kamu kurumu uzman arkadaşlardan böyle farklı bir niyeti olan yoktu, genelde tedirginlik şeklinde, yazarım... Gerçekten, o alanda da çok nitelikli insanlardı. Bunun çözümünü de özellikle Soma komisyonunda çalışırken gördüm, onun rapor yazımını doğrudan ben üstlendim, bir de netameli bir konuydu, herkes bir şekilde çekiniyordu olaydan. Ve orada şunu gördüm: Kesinlikle komisyon uzmanı raporu alıp hem editörlüğünü sadece “Onlara bazı bölümleri yazın.” deyip düzeltme kısmını dâhil yaptığı zaman sıkıntı ortadan kalkıyor. Tabii, burada komisyon başkanının da verdiği yetki önemli işte komisyon uzmanına. Böyle bir denge kuruldu mu aslında o şey ortadan kalkıyor.

HALİDE İNCEKARA - Şimdi, şöyle bir kişilik tarif ediyorsunuz siz. Bir kitap yazmak akademik bir yeterlilik ister, dil, üslup ister. Şimdi Soma vakası somut bir vaka. Sınırlı, süreli bir olayda bir vakaya şahitlik eden bir komisyon oluşturduk ve ondan sonra neler olmasın diye... Bunda dediğiniz olabilir ama bizim çalıştığımız üç komisyonda da bir uzman arkadaşımın bunu yazması mümkün değil. Yani profesör yazamaz tek başına bunu. Ki, bizim üçlü yazma ekibimiz vardı, üçü de akademisyen, konusunda uzman profesörlerdi, biz raporlarımızı o arkadaşlarımıza yazdırdık ama şöyle yazdırdık: Bakanlıktan gelen arkadaşlar tutanaklarla birlikte bize komisyon sırasında yani bakanlıklarının ne yaptığı ne yapmadığı değil, komisyon sırasında bu problemi çözmekle ilgili neler gördük. Çünkü literatür, kullanılan kelimeler veya içerik yanlış olmasın diye onları kullandık. Hatta ben dün tekrar eski komisyon çalışmalarına baktım. Ben komisyon biterken de tutanakları yeterli görmemişim, her komisyon üyesinden “Rapora girmesini istediğiniz özellikle bir şey var mı?” diye yazı yazmışım; bütün gelenlere de yazmışım, uzmanlara da. Yani, neredeyse sadece önermelerle bir kitap çıkmış. Ama, onu ancak bir akademisyen dillendirebilir.

Şimdi, demin dedik ya yani bazı şeyleri söylemek istemiyorum ama 4 kelimeyi yan yana getiremeyen bir kişiyle ben nasıl rapor yazacağım. Herkesi kendiniz gibi bilmeyin. Hayatında kitap okumamış adam ya, çünkü gazete manşetinden haberi yok. Görevli olarak geldiği zaman bağlanıyorsunuz, “Dün ne oldu?” diyorsunuz haberi yok; hâlbuki bir uzman gündemi dinleyecek; televizyon ne demiş, sana küfür mu etmiş, hakaret mi etmiş, aleyhinde mi söylemiş. Ama, bakın bu kadar niteliği bir arada taşıyacak insanı bulmak zor, e, yazık günah o kadar nitelik beklemek de. İlla profesör olması gerekmiyor, “akademik” derken yani konuya hâkim bir tarafından yazılmasını önemsiyorum.

Bu arada ben sizlerden eleştirilerinizi de alayım, yani sizler çalışırken nelerle karşılaşıyorsunuz orada. Neler ki onları bizler kendi aramızda parlamenter arkadaşlarla konuşuruz, bundan sonra yaşamamız için onlara uyarıda bulunuruz, grup başkan vekillerimizle görüşürüz, ben muhalefetin grup başkan vekilleriyle de görüşebiliyorum. En azından bundan sonraki süreçte siz de “Bizde şöyle olsa daha iyi şeyler yapabiliriz.” diyeceğiniz şeyler varsa onları da paylaşın benimle.

OTURUM BAŞKANI – Başkanım, aslında sunum başlıklarımızın her biri bu konuları işlemeye yönelikti. Yani, Çalıştay sonuç raporundan biz size de ulaştırırız.

HALİDE İNCEKARA - Çok sevindirir.

OTURUM BAŞKANI – Ancak, yani bu kapsamda yine de belli hususları vurgulamak isteyen, belirtmek isteyen arkadaşlar olursa onları da elbette şimdi alalım.

GÜNAL SEYİT (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) – Sizin çalıştığınız komisyonlar gördüğüm kadarıyla ağırlıklı olarak teknik konulara odaklanan komisyonlar.

HALİDE İNCEKARA - Soyut başlıklar daha çok, evet.

GÜNAL SEYİT – Ama, bazı komisyonlar var ki doğrudan siyasi söylemi ilgilendiren, siyasi konjonktür ile doğrudan ilgili olan komisyonlar. Bu

komisyonlarda şöyle sorunlar çıkabiliyor: Komisyon üyeleri kamu kurumlardan kişileri, uzmanları çağırıyorlar, görevlendiriyorlar; fakat komisyonda ele alınan konunun mahiyeti öyle bir siyasal içerik taşıyor ki birçok noktada gelen kamu görevlileri kamu görevlisi olduklarını ve tarafsız ya da özerk olmaları gerektiğini unutuyorlar. Bu çok belirgin bir sorun olarak görünüyor. Meclis uzmanlarının bu açıdan bir farklılığı var; çünkü onlar zaten sürekli siyasilerle çalışıyorlar ve özerkliklerini sürekli vurgulama ihtiyacı hissediyorlar yani davranışlarında buna her zaman dikkat ediyorlar. Bu noktaya milletvekillerinin dikkat etmesinde bence yarar var.

HALİDE İNCEKARA - Örneklendirebilir misin?

GÜNAL SEYİT – Darbeleri Araştırma Komisyonunda çalışmışım ben. Uzmanlarla toplantı yaptığımızda neredeyse bir parti kongresi üslubuna dönüşebiliyordu bazen söylemler. Bu hem orada çalışan uzman için doğru bir şey değil hem de diğer partilere mensup milletvekillerinin görevlendirdiği uzmanlar da var yani bir çalışma ortamının ötesine taşma ya da...

HALİDE İNCEKARA - Rapor yazma aşaması için diyorsun öyle mi?

GÜNAL SEYİT – Yok hayır, rapor yazma aşamasında da değil, raporun olgunlaştırılması aşamalarında diyelim. Yani programı nasıl belirleyeceğiz, ne yapacağız, rapor yazımında nasıl bir perspektifi esas alacağız tartışmalarının yaşandığı süreçlerde... Bu aşamalarda bu sorunlar olabiliyor. İktidar partisinin şu an belirgin bir ağırlığı olduğu için ve işte muhalefet partilerine mensup milletvekillerinin çağırdığı uzmanlar örneğin, o komisyon toplantılarına fazla katılmadığı için bir sorun olmamıştı ama onların o toplantılara katılması durumunda belirgin bir siyasal çatışma ortamı doğabilirdi. Bu riski...

HALİDE İNCEKARA - Yani “Parlamentelelerin komisyonda yaptığı tartışmalar normal ama toplantı bittikten sonra bu rapor aşamasına yansır sonuç iyi çıkmıyor.” diyorsun değil mi?

GÜNAL SEYİT – Parlamentelelerin arasındaki ilişkilerden söz etmiyorum, parlamentelelerin görevlendirdiği uzmanların...

HALİDE İNCEKARA - Anladım, o çatışma öbür tarafa da yansıyor.

GÜNAL SEYİT – Yani o açıdan parlamenterlerin, araştırma komisyonunda görev yapması için önerdikleri kamu görevlilerini özerkliğe ya da söylemlerinin siyasal içeriğine dikkat etmeleri hususunda uyarmaları yerinde olabilir. Ona işaret etmek istedim.

HALİDE İNCEKARA - Doğru, haklısın.

OTURUM BAŞKANI - İsterseniz bir ara verelim, küçük, kısa bir ara verelim. On dakika yeterli midir arkadaşlar? Yeterlidir. O zaman on dakika sonra devam etmek üzere toplantıyı kapatıyorum.

İKİNCİ OTURUM

ARAŞTIRMA KOMİSYONLARININ ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI (OTURUM BAŞKANI: Habip KOCAMAN, TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanı)

OTURUM BAŞKANI – Sayın Başkanım, değerli katılımcılar; alıştayımızın 2’nci Oturumuna geçiyoruz.

Bu oturumda, arkadaşlarımızın sunumları olacak. Araştırma komisyonunda görev yapan, katkı sağlayan gerek yasama uzmanları gerek kamu kurum ve kuruluşlarından uzmanlarımızın değerlendirmeleri olacak. Bu kapsamda, Yasama Uzmanı Salih Sağlam’ın komisyonun yetkilerine ilişkin tarihsel bir süreci de içerecek sunumu dinlemiştik. Şimdi de, Mülkiye Başmüfettişi Sayın Aydın Ölmez’in araştırma komisyonlarının kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkileri konusundaki sunumunu dinleyeceğiz.

Buyurun Aydın Bey.

KOMİSYONUN KAMU KURUMLARIYLA İLİŞKİLERİ

AYDIN ÖLMEZ (Mülkiye Başmüfettişi) –

Ben de 2000 yılında Sayın Başkanımın Başkanlığında yürütölen komisyonda görevlendirildim. Kamu kuruluşlarıyla ilişkilerde benim oralardan da edindiğim tecröbelere göre -zaten Sayın Başkanım önemli bir kısmını anlattı orada- birincisi, benim seilmemle ilgili hususta, Meclis hangi tür uzmana ihtiyaç duyduğunu belirlemesi gerekiyor. Örnek olarak, bizim o komisyonumuzda mahallî idareler uzmanı istemişti İçişleri Bakanlığından, hâlbuki bizde mahallî idareler uzmanlığı diye bir kadro ya da o işleri anlayan birisi yok. Dolayısıyla, o yazı geri çevrilmişti, daha sonra araştırıldı ve bizim Bakanlığın mülki idare amirlerinin birinin istenmesi şeklinde talep edildi ve verildi. İlk sunumda da Salih Bey’in anlattığı gibi, aslında bu tür şeyler

İçtüzük'le belirleniyor. Ancak, idarenin mevzuatında İçtüzük'ün çok da şeyi yok. Dolayısıyla, bakanlıklar ya da diğer kuruluşlar bu işi çok fazla sahiplenmiyor. Yani, görevlendirdikleri uzmanı rastgele gönderiyorlar. Bu, çok iyi bir uzman da olabiliyor ama çok fazla o konuya ilgi duymayan ya da... Sayın Başkanımın belirttiği gibi, komisyon üyeleri nasıl ki o alanda bir faaliyet yapmış üyelerden seçilince daha başarılı oluyorsa o alanda da, o bakanlığın görevlendirdiği ilgili bir kişinin olması gerekiyor. Örnek olarak, kadın, aile ya da kayıp çocuklarla ilgili kafa yormuş İçişleri Bakanlığında ya da Millî Eğitim Bakanlığında bir uzman varsa onun görevlendirilmesi yerinde olacak. Çünkü, aksi takdirde, orada sadece vakit geçirecektir o, söyleyeceği çok şeyler yoktur. O alana hakimiyet derecesinin iyi olması lazım. Bunun için de idarelerin bu işe kafa yorması, araştırması gerekiyor.

Benim söyleyeceğim bir başka husus, idare uzmanı gönderiyor, sadece gönderiyor. Hâlbuki, o komisyon çalışmaları sürecinde birtakım bilgiye, vesaireye ya da istişareye... Çünkü Kadir Bey çok doğru bir şey söyledi, orada adam kendini serbest hissetmiyor ki rahat rahat konuşsun. Şimdi, bu, sadece kurum sırrının açıklanması şeklinde algılanmamalı. Ortada zaten devlet sırrı varsa o zaten açıklanmıyor ama o an, o idarenin, o kurumun o konuyla ilgili uygulamaları var. Bu uygulamaların da rahat bir şekilde komisyonda dile getirilmesi gerekiyor. Bu bazen kurum taassubu ki -bana göre çok önemli kuruluşlarda- âdeta oradaki uzman kurumunu koruma moduna giriyor. O da neden olabilir? Çünkü rahat rahat konuşsa bu sefer kurumla... Dolayısıyla, Meclise görevlendirdikten sonra o uzmanın, belki müsteşar seviyesinde falan değil ama, daha alt seviyede kendi kurumuyla bir istişare içinde yürütmesinde fayda. Aksi takdirde, inisiyatif kullanamıyor, kullanırsa da ileride başına sıkıntı geleceğini düşünüyor, bu da onun pasifleşmesi sonucunu doğuruyor.

Tabii, Sayın Başkanım, komisyona gelmeden önce de bir ön hazırlık yapmasında faydalı olacağını düşünüyorum. Yani, adamı doğrudan görevlendiriyorlar. Tamam, konu başlığı var ama o konu başlığıyla ilgili bir

hazırlık yapmadan oraya gelen bir kişi gelişmelere göre cevap verecektir. Hazırlığı yoksa, örnek, işte, biz kayıp çocuklarda İçişleri Bakanlığı açısından bakarsak, İçişleri Bakanlığı o zamanlar -belki siz de fark ettiniz- çok şeyle ilgili, sadece bir şeyle değil... Çünkü valilik ve kaymakamlık dolaylı olarak İçişleri Bakanlığı üzerinden yürüyor, onun iyi anlatılmadığı yerde Millî Eğitimden nasıl şey yapacaksınız?

Benim gördüğüm şeylerde bir de mümkünse komisyon çalışmaları Başbakanlık genelgesiyle -mesela hiç yapılamıyorsa- bu mümkün değilse bakanlıkların kuruluş kanunları var, onlara sizin bu oturum başında da söylediğiniz gibi Sayıştay'a benzer bir madde eklenebilir. Çünkü, bana o manada araştırma yapmak resmî olarak görevlendirilse ben daha cesur hareket ederim ve daha sağlıklı olur. Sayın Başkanım dediği gibi bazen de mesnetsiz bilgi veriyor uzman o şeye ama kurum kendi içinde bunu belli bir usule bağlayarak ona bir görev olarak verdiğinde bunu ne mesnetsiz konuşacaktır ne de bir şeyden çekinerek konuşacaktır diye düşünüyorum. Sayıştay'ın 45'inci maddesinde zannedersem o uygulama ama belki o kadar değil, o biraz daha uzatıyor öyle değil ama o komisyonlarda görevlendirilen ilgili kuruluşların uzmanlarının oradaki inisiyatif alanını düzenleyecek, sorumluluklarını düzenleyecek.

Şimdi, bir başka husus da, benim yine arkadaşlardan edindiğim husus, kurum da bunu bir çalışma olarak değil de âdeta kurumdan uzaklaşmak olarak görüyor. Mesela, ben döndüğümde bir sürü görev verdiler "Sen üç ay yattın orada." diye. Hâlbuki, Başkanın da dediği gibi, ben mesaiden İçişleri Bakanlığından beşte çıkıyorsam, orada daha geç çıkıyordum, benim için daha sıkıntılı işti orada. Bir de netice itibarıyla bir sürü insanın huzurunda konuşuyorsunuz falan. Dolayısıyla, hem o kuruluşun bu işi sahiplenmesi, ona bir görev olarak, o, orada yatmıyor, görev ifa ediyor. Gidecek kişinin de... Bazıları da işte adam bulup o komisyona görevlendiriliyor, gerçekten o kuruluşlarından

uzaklaşıyorlar. Bunun idarenin kendi içinde ama en hafiften Başbakanlık genelgesi şeklinde görevlendirilirse faydalı olacağını düşünüyorum.

Bir başka husus, o komisyonların çoğu İçişleri Bakanlığıyla bağlantılı. Bunu, İçişleri Bakanlığını sadece emniyet gözüyle biz bakıyoruz; öyle değil, vali ve kaymakamlar boyutu olduğu için İçişleri Bakanlığı çalışma mevzuatını da ilgilendiriyor, Millî Eğitim mevzuatını da ilgilendiriyor, Adalet Bakanlığı mevzuatını da ilgilendiriyor bu. Oraya gelen uzmanların bu donanımda olmasında fayda var bizim Bakanlığımız açısından söylediğimizde.

Benim on dakikalık sürem dolmak üzere eğer soru ya da şey varsa daha şey olur.

OTURUM BAŞKANI – Sorulara ilişkin oturum sonunda zamanımız kalır umarım, o şekilde bir planlama söz konusu.

AYDIN ÖLMEZ – Ama ben çalışan olarak şunu söyleyeyim: Komisyon başkanıyla kurulan iletişim de çok burada çok önemli. Sayın Başkanımız o inisiyatifi bize vermişti, kendimizi çok çok rahat hissedebiliyorduk ama bir başka komisyona ben gittiğimde bu rahatlığı hissetmediğim için sadece susmuştum.

OTURUM BAŞKANI – Evet, Aydın Bey’e teşekkür ediyoruz.

Şimdi de Komisyonun basın ve sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkileri konusunda Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Müşavirimiz Gürsel Öztürk ve Yasama Uzmanımız Mustafa Keleş Bey’in sunum olacak.

Beşer dakika olarak paylaşırsanız arkadaşlar süreyi...

Buyurun Gürsel Bey.

KOMİSYONUN BASIN VE STK'LARLA İLİŞKİLERİ

GÜRSEL ÖZTÜRK (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Müşavir) –

Sayın Başkanım, öncelikle hoş geldiniz.

Böyle bir toplantıda bizleri onurlandırdığınız için ben şahsım adına size teşekkür ediyorum.

Benim ilk komisyonum sizin başkanlığınızı yaptığınız, Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğiliminin Araştırılması Komisyonuydu. Daha sonra son üç komisyonda görev aldım fakat sizin Başkanlığını yaptığınız komisyonlar, Meclis araştırma komisyonları kapsamında birçok ilklere örnek olmuştur. Onun üzerine de zaman içinde daha başka örnekler eklendi. O yüzden, komisyon başkanlarının çalışma sürecinde araştırma konusu hakkında bilgi sahibi olmaları ve gerekli inisiyatifleri kullanmaları durumunda verimli bir çalışma süreci geçiriliyor ve ortaya çıkan rapor da çok daha güzel ve içerikli oluyor. Bu da tabii çok önemli bir unsur, sizin de biraz önce bahsettiğiniz gibi komisyon başkanlarının konu hakkında bilgi sahibi olması, konuya hâkim olması açısından önem arz etmektedir.

Sayın başkanım, değerli çalışma arkadaşlarım, araştırma komisyonlarının, basın ve STK'larla ilişkileri çeşitli yönleriyle çok detaylı olarak irdelenmesi gereken bir konu. Çalıştayı çalışma süreci ve üzerinde tartışılması gereken konuların fazlalığı dikkate alındığında ben sadece bu süreci kolaylaştırıcı yönleriyle ilgili kısaca düşüncelerimi açıklamak istiyorum. Basınla ilişkilerde, basının araştırma komisyonu konularına genel olarak bakışı sebep-sonuç ilişkisinden ziyade olayların kamuoyu üzerinde yarattığı algı, sansasyonel boyutu, gerçekleri magazin haberlere dönüştürerek kamuoyuna aktarma eğilimi şeklinde olmaktadır. Haberlerin kamuoyu ile paylaşılmasında genellikle toplumsal yarar göz ardı edilebilmekte, kullanılan dil ve olayların sunuş şekli kamuoyunda yarattığı üzüntüyü ve travmayı daha da artırmaktadır, biz komisyon çalışmalarında bunu gözlemledik. Bu nedenle, genellikle, toplumun

büyük kesimlerini etkileyen kaza, doğal afet, yer altı, yer üstü zenginlikleri ve benzeri konuları araştırmak için kurulan araştırma komisyonu çalışma sürecinde kamuoyunu doğru bilgilendirmek, komisyon başkanı ve üyelerinin basın yayın organlarıyla zamanında ve doğru bilgilerle, koordinasyonunu sağlamak amacıyla (ben-silinecek) komisyonlarda mutlaka basın danışmanı görevlendirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum (Böyle bir uygulamayla-silinecek) Basın danışmanı, komisyon çalışmalarıyla ilgili olarak gerek Ankara içinde veya dışında yürütülen inceleme ve çalışma ziyaretlerinde, gerekse valilik basın müşavirliğiyle gerekli irtibatı sağlayacak, ulusal ve yerel basın temsilcilerinin belirlenen plan ve program çerçevesinde komisyon faaliyetlerini takip etmelerini kolaylaştıracak yönde olumlu bir katkı sağlayacağını düşünüyorum.

Ayrıca, çalışma ziyaretine gidilen illerdeki yerel kanallarla görüşerek o bölge halkının bilgilendirilmesi açısından da komisyon başkanı ve üyelerinin basın kuruluşlarıyla ilgili faaliyetlerin yürütülmesinde yararlı olacağını düşünüyorum.

Komisyon süresince yazılı ve görsel basında gerekse İnternet haberciliğinde komisyon çalışmaları ve komisyon üyelerinin açıklamalarıyla ilgili olarak çok farklı eleştiriler, görüşler ortaya konmaktadır. Basın danışmanı tarafından düzenli olarak bu tür yayınların izlenerek gerektiğinde Komisyon başkanı veya üyelerinin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca komisyon çalışmaları hakkında belirli dönemlerde basın bülteni ve duyurularla kamuoyunun bilgilendirilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum. Bazen de eksik veya yanıltıcı haberlere ilişkin olarak kamuoyunun aydınlatıcı bir şekilde bilgilendirilmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Diğer yönden, STK'larla ilişkiler de komisyon çalışma sürecinde çok önemli bir konu. Özellikle, son komisyon çalışmamız olan, Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine İlişkin Komisyonun çalışma sürecinde STK'ların çok önemli görevler üstlendiğini gördük. Özellikle bu olayların arka planının analiz edilmesinde ve sorunlara çözüm üretmekte STK'lar önemli görevler

üstleniyorlar. Özellikle, yerelde görev yapan STK'lar; kendi bölgesel sorunlarının çözümünde çok önemli işlevler üstleniyorlar. Kendi bölge özelliklerini, geleneklerini ve yaşayan halkın dil, etnik yapı, inanç ve karakterine uygun bölgelerindeki ilgili kamu kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde yerel çözümler üretebilmekte çok başarılılar. STK'ların komisyon çalışma sürecine katılımlarının sağlanmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Araştırma komisyonlarında, ilgili STK'lar, gerek toplantılara davet edilerek gerekse yazışma yapılarak, konuyla ilgili görüşü, önerileri talep edilerek mutlaka görüşlerine başvuruluyor. Fakat bu çalışma süreçlerinde ilgili STK'lardan da konuya hâkim uzmanların rapor yazım sürecinde de yer almasının çok yararlı olacağını düşünüyorum. Komisyon uzmanı olarak görevlendirilecek STK çalışanları, çalışma süreci ve rapor yazım sürecinde çok önemli katkılar sağlayacakları inancındayım. STK ve basınla ilgili kısaca görüş ve önerilerim bu şekilde. Diğer konularla ilgili, yeri geldiğinde görüşlerimi ifade etmek istiyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederiz.

Gerçekten de Gürsel Bey'in belirttiği gibi, kamu görevlisi olmayan bir kişinin komisyonda görevlendirilmesi talebi olmuştu daha önce bir araştırma komisyonu başkanı tarafından. Yani herhangi bir ücret talep etmese dahi böyle bir görevlendirmenin mümkün olamayacağı ancak bilgisine başvurmak üzere belli bir toplantıda dinlenebileceği şeklinde bir görüş kendisine verilmişti. O yüzden de rapor yazımına ancak gayriresmi bir katkısı olabileceği söylenmişti. Birtakım mülahazalar nedeniyle de bundan da daha sonra komisyon başkanı vazgeçmişti. Gerçekten de burada rapor yazımına da bilfiil katkı sağlayabilecek, kamu görevlisi olmayan -sivil toplumdan da olabilir, akademisyen de olabilir- kişilerin katkısına da imkân tanınması düşünülebilir.

Evet, şimdi de Mustafa Keleş Bey'in bu konudaki sunumunu alalım.

Süreniz malum, beş dakika.

KOMİSYONUN BASIN VE STK'LARLA İLİŞKİLERİ

MUSTAFA KELEŞ (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

Sayın Vekilim, Sayın Başkanım, değerli katılımcılar; ben de yine Gürsel Bey'in başlattığı yerden komisyonun basın ve STK'larla ilişkileri konusunda birkaç husustan bahsedeceğim.

Bilindiği gibi, araştırma komisyonlarının temel amacı olmasa da komisyon çalışmalarının ve raporlarının dolaylı bir faydası da toplumda bir farkındalık yaratılmasıdır. Basın da zaten burada devreye giriyor, bu farkındalığın yaratılmasında çok önemli bir paydaş. Komisyon da temelde basını bu şekilde görüyor ancak basının aynı zamanda, şöyle çok ciddi bir faydası da var komisyon açısından: Basın, bilgi kanallarının artmasını sağlıyor yani basın tarafından böyle bir komisyonun varlığı duyurulduğunda toplumdaki, çeşitli çevrelerden komisyona bilgi akışı hızlanabiliyor, artabiliyor veya farklı kanallar oluşabiliyor.

Bu bağlamda, yine Gürsel Bey'in bahsettiği gibi, basın danışmanının varlığı gerekli çünkü basını yönetebilmemiz gerekiyor. Bu kapsamda yine, basın yönetimi ile araştırma konusunun önemine ve faaliyetlere dikkat çekilebilmesi çok önemli çünkü bazen komisyonun önemli faaliyetleri ve ele aldığı konuları basın yönetimi eksikliğinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle geri planda kalabiliyor.

Bunun dışında, bilgi paylaşımının miktarı da diğer önemli bir nokta. Basınla az bilgi paylaşımı çok uygulanabilir değil, özellikle gizli konularda bu sorunla sık karşılaşılabilir. Ama az bilgi paylaşımıyla, basınla sağlıklı bir ilişki kurulmadığı zaman komisyonun çalışmaları ve görüşleri ile ilgili yanlış kanılar oluşma riski var. Çok bilgi paylaşımında da yani basının tamamen konuyu içinde olması durumlarında da hem basının konuya yönelik hassasiyet eksikliğinden hem de dikkat çekilecek ve haberleştirilecek konu ve faaliyet

tercihindeki hatalardan kaynaklanan sorunlar ortaya çıkabiliyor. Mesela, Bilişim ve İnternet Araştırma Komisyonunda ben görev almıştım, bilgi almak üzere bir toplantıya RTÜK Başkanı'nı ağırmıştık ve medya okuryazarlığıyla ilgili bir sunum gerçekleştirilmişti. Çok değerli bilgiler ve veriler sunulmuştu ama soru-cevap kısmında o dönem gündemde olan televizyonlardaki bal reklamları - aslında bizim araştırma komisyonu konumuzla ilgili olmayan bir konu olmasına rağmen- ile ilgili bir soru soruldu, tartışma oraya evrildi ve diğer gün Komisyon, gazetelerde hep işte "Komisyon balı sordu." gibi, aslında konunun çok dışında bir haberle yer aldı.

Basınla bilgi paylaşımının zamanı da yine önemli bir konu. Örneğin, araştırma sonuçlarının erken paylaşılması raporun sonucunda elde edilecek faydaların azalmasına neden olabiliyor. Aynı zamanda raporun da daha Meclis Başkanlığına verilmeden basınla paylaşılması sonucunda Komisyon yesi olmayan milletvekillerinin toplumdandan ya da basından daha sonra haberdar olmasına neden olabiliyor ve bu da yine komisyon çalışmalarını zorlaştırabiliyor.

Bunun dışında, sosyal medya kullanımı da yeni bir alan tabii ki. Sosyal medya kullanımıyla bir şekilde komisyonlar toplumla direkt irtibata geebiliyorlar, basına bağımlı olmaktan kurtulabiliyorlar ama yine sosyal medya kullanımında da profesyonel bakışlara ihtiyaç var çünkü bazen sosyal medya paylaşımları, komisyon reklamı haline gelebiliyor, araştırma konusu daha geri planda kalabiliyor.

Komisyonun STK'larla ilişkileri konusunda da bahsetmek istediğim birkaç husus var. Araştırma komisyonları yürütmeden bağımsız olarak bilgi toplama amacı güdüyorlar ama bunda her zaman başarılı olamayabiliyorlar. Çünkü komisyon, bilgi toplama alanında mevcut durumda yürütmeye, kamu kurum ve kuruluşlarına veya bunlar tarafından görevlendirilen uzmanlara bağımlı durumdadır. Ancak STK'lar, komisyona bağımsız bilgi toplanmasında büyük bir katkı sağlayabiliyorlar, yeni bakış açıları, çözüm yolları

getirebiliyorlar ve çok küçük dokunuşlarla zlebiyecek sorunlar için pratik uygulamalar, pratik çözümler nerebiliyorlar.

Ama Grsel Bey'in ve Sayın Başkanımızın da ifade ettiği gibi STK'ların rapor yazımında etkin rol alamamaları sorun teşkil edebiliyor, STK'lar yalnızca gönderdikleri raporlarla var olabiliyorlar araştırma komisyonlarında, bu onlar açısından bir dezavantaj yaratıyor. Diğer taraftan STK'lar, komisyonun yetkileri hakkında net bilgi sahibi olmadıkları zaman veya komisyonun aslında algılarındaki kadar büyük bir yetkisi olmadığını fark ettikleri zaman özellikle önemli sivil toplum kuruluşları geri adım atıyorlar, komisyona destek vermekten ekinebiliyorlar. Bu nedenle, komisyonun neye muktedir olduğunu da net bir şekilde bilmeleri önemli. Ayrıca araştırma sonuçlarının takibi zaten başlı başına bir tartışma konusu, bgn de yine çok bahsedileceğini tahmin ediyorum. Yine bu konuda da STK'ların çok faydaları olabilecektir, orada da yine STK'lara bir rol biçilmesi değerlendirilebilir.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAşKANI – Biz teşekkür ederiz Mustafa Bey.

Tabii, araştırma komisyonlarının sivil toplumla ilişkileri, dernek ve vakıflarımızın çalışmalarından yararlanması konusunda aramızda sivil toplumdan da bir temsilci var, Avukat Hakan Topbaş Bey de bizleri kırmadılar, sağ olsunlar, katıldılar. Kendisinin tüketiciler hakları konusunda çalışmaları var, hlen de Tüketiciler Hukuku Enstitüsü Genel Başkanı. Hakan Bey'in de bu bağlamda bizlere ifade edeceği sözler olabilir.

Buyurun Hakan Bey.

KOMİSYONUN BASIN VE STK’LARLA İLİŞKİLERİ

HAKAN TOKBAŞ (Tüketici Hukuku Enstitüsü Yönetim Kurulu

Başkanı - Avukat) – Teşekkür ediyorum Sayın Vekilim, Sayın Başkan.

Sivil toplum temsilcisi olarak buraya katılmak benim için önemliydi. Bu açıdan, davet edenlere öncelikle teşekkür ediyorum.

Daha önce Ankara’da bulunmam hasebiyle Ankara’da komisyonlara çokça gider gelirdim, hatta o kadar çok gider gelirdim ki Meclisten görevli kartı çıkarmak zorunda kalmıőlardı; “Rahat girsin çıksın bu adam içeriye, devamlı sorun oluyor.” diye. O bakımda, bazı komisyonların özellikle bizi ilgilendiren, mesela, Dilekçe Komisyonunun, Sanayi Komisyonunun çalışmalarını az çok bilirim, toplantılara katılmıőlığım da vardır. Şu an itibarıyla İstanbul’dayım üç yıldır, dört yıldır, dolayısıyla, bu mesafeden, bu uzaklıktan dolayı aslında Meclisle iliőkimiz bir nevi kesilmiş oldu veya çok aza inmiş oldu. Hâlbuki teknoloji çağında yaşıyoruz yani ben artık interaktif toplantıların bürokrasi tarafından da yapılması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle, Ankara’ya çağırarak değil çünkü, İstanbul’daki bir kişi veya Van’daki bir kişiyi Ankara’ya çağırarak onun iki günü alacaktır ve oldukça masraflı bir iş olacaktır. Bu bakımdan, sivil toplumun özellikle interaktif katılımının sağlanması yani bir Skype üzerinden veya İnternet üzerinden bir kişinin veya birkaç kişinin o toplantıda görüşlerini belirtmesini, bildirmesini sağlamak oldukça önemli olacaktır. Bu hem komisyonların Türkiye’nin her tarafından çok rahatlıkla uzmanlara erişebilme imkânı sağlayacaktır hem de masraf bütçe sıkıntısını, derdini ortadan kaldıracaktır diye düşünüyorum. Ben buna önem veriyorum çünkü böyle yaparsak hakikaten çok kişinin zaman sorunu ortadan kalktığı için birçok kişi, birçok uzman, birçok akademisyen komisyonlara canı gönülden nerede olursa olsun destek verecektir ve görüşünü belirtecektir diye düşünüyorum.

Bir ikincisi: Mesela, özellikle Dilekçe Komisyonu tarzında çalışan komisyonlar için, işte, bu komisyonlara normal kişilerin başvurması, malum,

dilekçelerle oluyor ve bu dilekçelerde kişinin ismini ve TC kimlik numarasını istiyoruz yani Meclise başvurduğuna dair, bir şikâyet ilettiğine dair resmî bir kayıt istiyoruz. Hâlbuki mesela Rekabet Kurumu gibi kurumlarda biliyorsunuz ihbar sistemi var; herhangi bir isim dahi bildirmeden, herhangi bir veri vermeden tamamen olayı yazıp Rekabet Kurumuna ihbar edebiliyorsunuz. Niye? üzerinizdeki baskıyı kaldırmak için. Yani, gerek kamu kurumları içerisinde bürokratlardan da gelebilir bu şikâyetler ama biz bu şikâyetlerde isim ve TC kimlik numarası istersek tabii ki hiçbir bürokrat hiçbir bakanlık hakkında herhangi bir durumu bildirmeyecektir, herhangi bir şikâyette bulunmayacaktır. Veya “kadın cinayeti” diyoruz, işte, “kadına şiddet” diyoruz. Babasından, kocasından şiddet gören veya taciz edilen bir kadın, ismini vererek, TC kimlik numarasını vererek hiçbir zaman ihbarda bulunmayacaktır. Bu, diğer meselelerde öyledir. Mesela benim gibi insanlar da vardır, hani gerekmediği zaman neden resmî bir kurumda sizin isminizle dilekçeniz olsun ki diye de insanlar düşünebilir yani. Bu dahi başlı başına o insanın bir şeyleri şikâyet etmesinden, daha sonra önüne çıkabileceği ihtimalinden çekinerek şikâyet etmesinden çekinmesine sebep olur.

O sebeple, özellikle komisyonlara ihbarların isimsiz, herhangi bir verisiz alınabilmesi ve bunun olabildiğince yaygınlaştırılabilmesi bizim için önemlidir, bu da önem verdiğimiz diğer konular arasındadır. Ve bunun çok kolay erişilebilen bir yerden, gerekirse TBMM’nin sitesinden veya ayrı bir site üzerinden insanların rahatlıkla tıklayarak ona hemen birkaç adımla, işte, e-posta atarak, mesaj göndererek başvurabileceği bir sistem olmalı. Bu neyi sağlar? İşte, kadına şiddet diyoruz; dediğim gibi, eğer isim ve TC kimlik numarası olursa bu tarz ihbarlar gelmeyecektir ama herhangi bir veri olmadan aldığımız zaman, mesela, Urfa’dan benzer şekilde 20 tane ihbar gelmiş; tutup hemen Urfa’da, oradaki mülki amirlerle görüşerek, oradaki kamu kurumlarıyla görüşerek çeşitli tedbirler alma imkânı veya oradan bir veri elde etme imkânı, “Demek ki şu

bölgede bunların durumu fazla.” gibi veri elde etme imkânı fazlalaşacaktır. Bu da bizim önem verdiğimiz bir diğer şeydir.

Bir diğeri, komisyonların uzman belirlerken sıkıntılar yaşadığını düşünüyorum açıkçası. O sebeple, bir insan kaynağı AR-GE’si yapan, bütün komisyonlara bu AR-GE hizmetini sunan ufak bir komisyonun veya bir grubun veya bir kişinin olması lazım diye düşünüyorum. Mesela, bu bir uzman arşivleme çalışması şeklinde olabilir. İşte, gazetede bir şey mi gördük? Hakan Tokbaş tüketici hukukuyla ilgili bir açıklama yaptı. İşte, “Hakan Tokbaş, uzmanlık alanı tüketici hukuku” gibi. Eğer böyle medya üzerinden bunun güzel bir şekilde takibini yaparsak önümüze yarın bir gün herhangi bir sorun geldiğinde hiç sıkıntı çekmeden elimizde doğrudan o konunun uzmanlarına ulaşabileme imkânımız olacaktır.

Bir diğeri, özellikle, tabii Tüketici Hukuku Enstitüsü Başkanı olduğum için, bir de FODER’de hukuk grubu liderliği çalışmalarım var yani daha çok aslında finans üzerine çalışmalar yapıyorum ve toplumsal olayların kaynağına biraz kapitalist bakıyorum ben. Çünkü finansın ve ekonominin toplumun bütün sorunlarının kaynağı olduğuna inanan birisiyim. İşte, devamlı bahsedilen –daha önce örnek olduğu için ben devamlı oradan örnek veriyorum- kadına şiddetin bile aslında temelde ekonomik sıkıntılardan kaynaklandığını düşünen birisiyim. Bu sebeple, bir ülkeye huzur bahşetmek istiyorsak, bir ülkeye refah vermek istiyorsak ve toplumsal sorunların önlenmesini istiyorsak öncelikle o ülkenin ekonomik sorunlarını çözecek yapılarımızın olması lazım. Bu bakımdan, komisyonların ekonomik sorunlara daha ağırlık vermesi lazım, öncelik vermesi lazım diye düşünüyorum.

Mesela, FODER finansal okuryazarlık oranını açıkladı: Türkiye’de yüzde 13 civarında. Çin’de -1.5 milyar nüfusu var- yüzde 50 civarında. Hindistan’da -yine 1 milyarı aşkın nüfusu var- yüzde 38 civarında. Bu akıl alır gibi bir şey değil. Yani, Türkiye insanların tasarruf etmesi konusunda son sıralarda yer alan bir ülke. Tasarruf edilmediği zaman şunlar olabiliyor:

Düşünün banka hesabınızda hiçbir para yok ve bir sonraki ay size para gelip gelmeyeceğini bilmiyorsunuz. Tabii ki kaygılarınız, stresleriniz artacak. Bu artan kaygı ve stresler de sizi toplumda çeşitli sorunlara itecektir. O sebeple söylüyorum birçok sorunun kaynağı ekonomidir diye. Finansal okuryazarlık konusunda ve tüketici hakları konusunda -bu ikisini ben çok önemli görüyorum bir toplumun refahı için- bu konularda çalışma yapmak çok önemlidir. Mesela, finansal okuryazarlığın ve tüketici haklarının -özellikle bunca senedir çalışıyoruz- hâlen müfredata girmemiş olması, en azından bir seçimlik ders olarak müfredata girmemiş olması üzücüdür. Üniversitelerde girdi; ama liselerde, orta okulda henüz yok. Halbuki özellikle küçük yaşlarda bu eğitimin verilmesi gerekiyor.

Kısa keseceğim, çok vaktinizi aldım biliyorum. Daha sonra tekrardan muhakkak söz gelecektir o yüzden başlıklar hâlinde bahsedeyim, bir iki not aldım.

Akademik katılımlara özellikle önem verilmesi lazım diye düşünüyorum. Hani, yani dışarıdan bir uzman dediğimiz zaman tabii ki sivil toplum önemli bir işleve sahiptir ama ben şunu çok gördüm: Mesela tüketici haklarında, tüketici hukukunda birçok tüketici örgütünün tüketici hakları alanında mücadele etse de tüketici hukukundan bihaber olduğunu, o sebeple çeşitli kamu kurumlarında, komisyonlarda bir görüş bildirseler de bunun aslında hukuka çok zıt görüşler olabileceğini yani uygulanamaz görüşler olabileceğini çok defa tecrübe ettim. Bu sebeple, o konuların özellikle uzmanlarından, akademisyenlerinden destek almak gerekiyor. Akademik camiayla biz her sene kongre düzenliyoruz, akademik camiayla da aramız çok iyidir, birkaç akademisyeni de hatta ben davet etmiştim Dilekçe Komisyonuna- özellikle biliyorum, can atarlar yani görüş bildirmek için, kamuya faydalı olmak adına buralara katılmak için. Hele interaktif görüşlerini alabilme imkânı olursa Türkiye'deki birçok akademisyen kendi alanında seve seve görüş bildireceklerdir çünkü onlar için bu tarz şeylerin

manevi tatmini hakikaten çok çok fazladır. O sebeple, akademik katılımlara fazlasıyla önem verilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Bir diğeri, komisyonların esasen veri merkezi, veri bankası olması gerektiğini düşünüyorum. Yani, şöyle: Diğer bütün kamu kurumlarının üstünde, işte, bir direksiyon hâkimiyetiyle başı çeken, verileri toplayan, araştırmaları toplayan ve bütün kamu kurumlarına, işte, belediyelere de gerekirse sivil toplum inisiyatiflerine de çeşitli sorunlar karşısında nasıl hareket etmesi gerektiğini bildiren yapıda olması lazım. Bunun için de ortaya çıkan sorunlardan ziyade, ortaya çıkmak üzere olan sorunları da araştırıp bu sorunlarda önceden rapor yazmak, önceden görüş bildirmek herkesin, hem kamu kurumlarının hem sivil toplum örgütlerinin önceden bilgi sahibi olmasını, ona göre rotasını çizmesini sağlayacaktır. Yani, komisyonlar bir rota çizici olmalıdır aslında ve basit anlatımlarla, halkın anlayabileceği dilde raporlarla, gerekirse raporların basit özetleriyle bunu topluma basın açıklamalarıyla ve STK destekleriyle bunu lanse edebilmelidirler.

Mesela şu var: Ben Türkiye’de insan ilişkilerinin daha çekingen olduğunu gördüm. Daha aktif kurumlar, mesela Rekabet Kurumu yaptığı bir şeyi teker teker birçok sivil toplum örgütünü arayarak “Sitene koyar mısınız? Banner’ımızı koyar mısınız? Sitenize logomuzu koyar mısınız?” falan diye hiçbir kamu kurumundan görmediğimiz şekilde aktif çalışmalar yapıyor.. Ve emin olun, her sivil toplum örgütü bunu kabul ediyor yani o açıklamayı koyuyor, logosunu koyuyor, link veriyor ve farkındalığı artırmaya yardımcı oluyor. Bu konularda daha aktif olunması gerektiğini düşünüyorum.

Birkaç tane daha notum var, onları da yeri geldiğinde paylaşırım. Çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Artık soru cevap faslından...

HALİDE İNCEKARA – Bu AR-GE çalışmasına katılıyorum ama bir tecrübemi paylaşmak isterim yeri gelmişken; dışarıdan uzman almak. Emin olun, daha uzman yani komisyon başkanı olduğunuz açıklanır açıklanmaz çok

fazla telefon gelir “Beni komisyona uzman alır mısınız?” diye. Bürokrasiden değil, arkadaşlarınızdan, çevrenizden. Haklılar, komisyonda çalışmak bir itibari değerdir ve ciddiye aldığımız bir şey fakat bunların çoğunluğu hatıra binaen, “Komisyonda adım geçsin, kitaba ismim girsin.” Çünkü onun üzerinden daha sonra bir statü oluşturacak oradan. Bunu da takdirle karşılarım ama bakın, bir akademisyen ki çok iyi referansla gelmiş bir arkadaşın başka bir akademisyenin çalışılmış anketlerini benim adıma isteyip teşhir ettiğine biz şahit olduk. Onun için sorumluluk çekmeyen, bir sorumluluk altında olmayan hiç kimseyle ben kimsenin çalışmasını tavsiye etmiyorum.

Sivil toplum mutlaka ama hangi sivil toplum? Şimdi, durmadan sivil toplumda şöyle bir şey var: Beni de dinle, beni de dinle. Niye dinleyeyim kardeşim? Herkesin konuştuğunu konuşup duracaksan bana ben seni ne dinleyeyim? Ama bir sivil toplumun bir çalışmayla ilgili bir AR-GE’si vardır, çalışma yani paylaşılmaya değer bir şey vardır ve mutlaka Mecliste bunu paylaşmalı, Meclis, zamanı geldiğinde o sivil toplumdan yararlanmalı çünkü hareket alanı, parası, kabiliyeti daha fazladır ama hangi sivil toplum? Biz bunu İnsan Hakları Komisyonunda yaşadık. Yani, dün kurmuş, bugün “Beni dinlesene kardeşim” diyor. Salih, burada mısın? İnteraktif hatırlıyor musun Amerika’dan yapmıştık biz? Dediğiniz interaktif katılımları yaptık, yurt dışından misafir getiremeyince Salih taktı boruları, antenleri, onları bunları, gece bekledik tabii onların saatleri de dolsun diye ve dediğinizi yaptık, çok doğru ama Türkiye’de buna kalkışırsanız kimse nefes aldırılmaz “Ben de katılayım.” diye.

Bir de bu basın müşavirini sanıyorum ilk kullananlardan birisi bizdik Gürsel, değil mi? İlk defa basın müşaviri dediğimizde bize vallahi kahkahayla gülmüşlerdi. “Kadın kendini ne zannediyor?” falan demişlerdi. Benden sonra onlar, biz 2002’de mi, 2003’te yani ilk şeyde basın... Fakat ciddi söylüyorum, arkadaşlarımız çok sağ olsunlar, muazzam bir çalışmaydı. Bizim bu işin içinden bir basın müşaviri olmasa hayatta kalkmamız mümkün değildi.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederiz.

Tabii, bilişim imkânlarının daha yaygın kullanılması önemli. Bu kapsamda bir Őey belirtmek istiyorum. İhtisas komisyonlarımızın İnternet sayfaları yenilendi. Meclisin İnternet sayfasında yeni format ve içerikte yayımına başlandı. Bu kapsamda aslında araştırma komisyonlarımızın web sayfalarını da mahiyetini bir dűőünsek iyi olacak diye dűőünüyorum arkadaşlar. Yine, bu komisyonlara görűő ve katkı vermek isteyenler için mesela bir bölüm açılabilir ve Őu kanaldan komisyonumuza görűő ve önerinizi iletebilirsiniz Őeklinde Őeyler dűőünebiliriz. Bunu da yeni dönemde araştırma komisyonu web sayfalarının dizaynı noktasında değerlendirebiliriz diye dűőünüyorum.

Bu yasama döneminde, son yasama döneminde Araştırma Hizmetleri Başkanlığımız araştırma komisyonlarımıza doğrudan yakın destek sağladı. Bu araştırma komisyonlarımıza uzman iliŐkilelendirerek, özellikle karŐılařtırmalı bazı çalışmaların komisyona istifadesine sundu. Bu kapsamda, Araştırma Hizmetleri Başkanlığımızın katkılarını aldık. Őimdi de Araştırma Hizmetleri Başkanlığından yasama uzmanı Murat Bilgin'in Avrupa űlkelerindeki parlamentolardaki araştırma komisyonlarının çalışmalarının izlenmesi noktasında bir sunumu olacak.

Buyurun Murat Bey.

AVRUPA űLKELERİNDE ARAŐTIRMA KOMİSYONLARININ SONUÇLARININ TAKİBİ

MURAT BİLGİN (Araştırma Hizmetleri Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

Teşekkür ederim.

Değerli Başkan ve değerli konuklarımız, Araştırma Hizmetleri Başkanlığından mevcut durumda tek katılan uzman olarak önce çok kısa bir Şekilde bahsedeyim. Araştırma Hizmetleri Başkanlığı sayın milletvekillerimizin bilgi taleplerini karŐılamakla yükümlü nitelikli bir Şekilde. Ya doğrudan

milletvekillerimizden gelen talepler üzerine çalışıyoruz ya da bu şekilde talepler gelebilir diye önceden çalışıyoruz proaktif. Şu anda anlatacağım konu bir milletvekilimizden gelen talep üzerine hazırlanmış bir mevzu. Bu bilgi talebini ECPRD diye de bir bilgi ağı var, oraya soruyoruz, Türkçesi Avrupa Parlamento Araştırma ve Dokümantasyon Merkezi, yani araştırma merkezlerinin Avrupa'daki ağı denilebilecek bir yapı. Sadece Avrupa değil, ABD ve çeşitli ülkelerde bu yapıya dâhil olabiliyor, 50'yi aşkın üyesi var. Ancak bir soru, bir anket açtığımızda her ülke cevap vermiyor, artık duruma göre hangileri cevap verirse biz de onları sunuyoruz sayın vekillerimize. Bu konuya ilişkin 25 ülkeden yanıt geldi bize. Araştırma komisyonları raporlarının takibini sorduk. Araştırma komisyonu derken de sadece araştırma komisyonunun Türkiye'deki katı tanımıyla yetinmedik, bu vazifeyi yapan bir daimî komisyon varsa bunu da ekledik çalışmamızın içine. Örneğin, İngiltere'de "Select Committees" adı verilen daimî denetim komisyonları var, bizdeki araştırma komisyonlarının işini yapıyorlar, onları da mesela dâhil ettik.

25 ülkeye gelecek olursak bunların 14'ünde aynen Türkiye'deki gibi herhangi bir takip mekanizmasının olmadığı cevabı geldi bize. İşte, bu 14 ülkede kamuoyu oluşturma, farkındalık yaratma, olası bir yasama sürecine dayanak teşkil etme gibi fonksiyonları yerine getiriyor araştırma komisyonları bizdekine benzer şekilde. Örneğin, Almanya şeyi söylüyor: "Bağlayıcı tedbirler gerektiğinde zaten yasayı çıkarıyoruz ve yasa bağlayıcılık fonksiyonu yerine getiriyor." diyor, Almanya'da ayrı bir takip mekanizması yok. Yine Belçika mesela, "Soru mekanizması ve gensoru mekanizması araştırma komisyonu çalışmalarının sonrasında sıklıkla kullanılıyor, özellikle soru mekanizması ama zaman zaman gensoru hâline de gelebiliyor bunlar." diyor.

Şimdi, bu 14 ülkeye geçecek olursak, bunlar -isim zikredeyim ama anlatamayacağım zaman olmadığı için- Andorra, Arnavutluk, Almanya, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Hırvatistan, İspanya, Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovenya ve Sırbistan. Bunlar aynı Türkiye gibi, 25'in 14'ü.

Geri kalan 11 ülkeye gidecek olursak Belçika’da bazı durumlar için araştırma komisyonu raporlarının öneriler kısmı için takip komisyonu kurulabiliyor. Bu komisyon ayrı bir komisyon olabildiği gibi mevcut araştırma komisyonu da bir örnekte mesela kendisi takip komisyonu olarak görevine devam etmiş. Bosna-Hersek’te raporların takibi uygulamada Sayıştay tarafından yapılıyor. Araştırma komisyonunun raporunda herhangi bir öneri eğer kamu kurumu tarafından dikkate alınmazsa Bütçe Komisyonu Sayıştayın buna ilişkin tespit raporunu tartışıyor ve eğer haklı olduğuna dair bir karar alırsa bu karar ilgili tüm kurumlarca bağlayıcı oluyor ama bu bağlayıcı niteliği konusunda bir yanıt gelmedi bize, ne derecede bağlayıcı oluyor, ne oluyor, onu bilemiyoruz.

Estonya’da raporların takibine ilişkin bir mevzuat hükmü yok ama Estonya Parlamentosunun bize verdiği yanıtta komisyon başkanlarının genellikle kendi girişimleriyle bu takipleri sağladığı belirtiliyor ve özellikle “açık mektup yazmak” gibi bir uygulama gelişmiş orada. Kamuoyuna açık bir şekilde komisyon başkanı bir mektup yazıyor, “Bizim böyle bir araştırma komisyonu raporumuz vardı, şunlar şunlar ne oldu?” gibi açıktan soruyor. E, tabii, açıktan sorunca da bunu, kamuoyu etkisiyle bir geri dönüş olabiliyor.

Fransa’da raporun yayımlanmasından altı ay sonra ilgili araştırma komisyonu tarafından bir milletvekili üye atanıyor ve rapordaki önerilere ilişkin uygulamadaki durumun ne olduğuna dair yeni bir rapor yazıyor tek bir üye.

HALİDE İNCEKARA – Ne kadar sürede yazıyor raporu?

MURAT BİLGİN – O raporu ne kadar sürede ne kadar sürede yazdığına ilişkin herhangi bir bilgi Fransa’dan bize gelmedi, sadece altı ay sonra bir üyenin belirlendiği bilgisi geldi bize.

Gürcistan’da araştırma komisyonu Bosna-Hersek örneğinde olduğu gibi Sayıştaya gönderebiliyor raporunu, hükûmete gönderebiliyor veya savcılığı takip sürecinde yetkili kurum olarak belirleyebiliyor eğer herhangi bir soruşturma, kovuşturma gereği varsa. Gürcistan’da bir de ilginç bir durum var: Komisyon herhangi bir hatasını tespit ettiği kamu görevlisini genel kurulun oyuna sunarak görevden alma yetkisine sahip, araştırma komisyonunun böyle bir yetkisi var.

Ukrayna’da da takip sürecinin yapıldığına ilişkin bize bir bilgi geldi, “Başsavcılığa, Başbakanlığa ve Cumhurbaşkanlığına gönderilerek onlar tarafından yapılmaktadır.” denildi ama içeriği hakkında herhangi bir yanıt gelmedi. Onun için yine de “Takip süreci vardır.” kategorisine almak durumunda kaldık.

Hollanda’da da rapor içerisinde belirtilen örneklere uyulup uyulmadığının tespitine ilişkin raporun içerisine değerlendirme tarihleri belirleniyor. Örneğin, araştırma komisyonu diyor ki: “Altı ay içinde bu alanda bir gelişme olup olmadığına ilişkin bir geri dönüş yapılması lazım. İşte, bir yıl içinde şuna ilişkin dönüş yapılması lazım.” deniyor ancak bu değerlendirmelerin hangi kurum ya da birim tarafından yapılacağına ilişkin bir mevzuat hükmü yok, süreç içerisinde komisyonun ilişkileriyle belirleniyor bu süreç. İngiltere’de yine bir mevzuat hükmü yok ama kuvvetli teamüllere göre hükümet ya da ilgili bakanlık araştırma komisyonu raporundan iki ay sonra kendisi bir rapor yazıyor, buna ilişkin neler yapıldığına yapılabileceğine ilişkin yazılı bir cevap oluyor bu rapor ve genel kurulda tartışılıyor hükümetin bu cevabı. Bunun üzerine de eğer komisyon gerekli görürse hükümetin cevabına ilişkin cevabi nitelikte yeni bir rapor hazırlayabiliyor.

İsrail’den de cevap geldi, dediğim gibi sadece Avrupa ülkeleri değil, ECPRD deki tüm üye ülkelere soru sorduğumuz için İsrail de cevap verdi bize. İsrail’de hükümete ilişkin herhangi bir öneride bulunulması hâlinde raporda ilgili bakan ya da Başbakan altı ay içerisinde söz konusu rapordaki önerilere ilişkin olarak neler yapıldığını Meclis Başkanlığına yazıyla bildirmek zorunda, bu kanuni bir zorunluluk İsrail’de.

İsveç’te aslında parlamentonun herhangi bir araştırma komisyonu yok ama komisyonlar denetim vazifeleri görebiliyor. Bir de İsveç’in şöyle bir durumu var: Her komisyon çıkardığı tüm yasaların takibinden zaten yasalar gereğince sorumlu. Bir takip komisyonu var, hatta onun da ismi Parlamento Değerlendirme ve Araştırma Birimi. Uzmanlardan oluşan bu birim doğrudan

komisyonların çıkardıkları kanuna veya yaptıkları diğer faaliyetlere ilişkin takibi yürütmekle görevli. Tek işi bu, başka bir işi yok. Onun için sağlıklı bir takip süreci işletiliyor zaten genel olarak ama İsveç'te araştırma komisyonlarını - normalde o vazifeye geçecek komisyonu- hükümet kuruyor, parlamento da herhangi bir katkıda bulunmuyor buna.

Son olarak İzlanda'da araştırma komisyonlarının raporlarına ilişkin herhangi bir takip süreci bulunmamasına karşın... 2008'de özel bir durum var, biliyorsunuz, ekonomik krizde İzlanda çok olumsuz bir durum içine giriyor, hatta iflası falan söz konusu olmuştu bir ara. Onun için 2008'de özel bir kanunla bir araştırma komisyonu kuruluyor bankacılık sistemine ilişkin ve bu komisyonun raporunun takibi için 9 milletvekilinden oluşan özel bir takip komisyonu kuruluyor sadece buna ilişkin, başka araştırma komisyonu için yok ama bu özel durumda kanunla özel bir komisyon kurulmuş.

Benim anlatacaklarım bu kadar, zaten süre sıkıntılı galiba.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ediyoruz Murat Bey. Başkanım, Estonya'daki “açık mektup” bana ilginç geldi.

HALİDE İNCEKARA – “Açık mektup” dedikleri basın toplantısı ve benzer bir şey yani kamuoyuyla paylaşım.

Arkadaşlar, dünya ile kendimizi mukayese ederken bütün kurumlarla mukayese etmek lazım. Şimdi, benim komisyon çalışmaları sırasında gazete manşetleri şöyle atılıyordu: “AK PARTİ'ye Halide İNCEKARA gibi muhalefet yeter.” Yani, gördüğümüz her sorunu bir şeye muhalefet etmek olarak algılıyordu. Hâlbuki ben iktidar partisi milletvekiliyim, komisyonu yürütüyorum ve bir fen lisesinin içinde yaşadığı olumsuzluğu kamuoyuyla paylaşmam en doğal hakkım. Paylaşıyor musunuz? Paylaşıyorsunuz. Aslında dediğimiz nedir? Okul müdürünün başarısızlığı, il müdürünün başarısızlığı ama bu bir hükûmete doğru saldırıya yönelişi bir süre sonra suiistimal edilmesinden imtina edip daha dikkatli davranmak durumunda kalıyorsunuz.

Şimdi, mukayese derken, şu: Dediğiniz ülkelerin –istisna var mıdır, bilmiyorum- il millî eğitim müdür seçilir arkadaşım, tamam, atanmış adam değildir. Muhatap olduğu hiçbir kitle orada atanmış adam değildir. Yargısı seçilmiş adamdır, aynı milletvekili gibi sokağa çıkar, oy toplar, “Bana oy verin, ben yargıç olayım.” der. Yani, konuştuğunuz ve muhatap olduğunuz kişilerin çoğu seçilmiş olduğu için sonucun etki bulması çok kolay. Hâlbuki burada, sen seçilmiş ve atanmış karşı karşıya getiriyorsun. Bu sefer o adama iftira mı atıyorsun, doğru mu söylüyorsun, ya ama o da ayrı bir tahkikat gerektiriyor ki onun için maalesef...

Avrupa’da milletvekillerinin kendi AR-GE bütçeleri vardır, çok ciddi bir kütüphane çalışmaları vardır, AR-GE’leri vardır, kütüphaneleri yirmi dört saat milletvekiline evinde hizmet verir. Yani, şuradan bir soru sorar ve meclisleri milletvekiline dakika dakika bilgi verir. Onun için iki şey paylaşmak istedim. Bir, milletvekilinin AR-GE harcaması vardır, istediği konuda istediği yere o harcamadan bir araştırma yaptırabilir, ki bu bizim Meclisteki arkadaşların yaptığı gibi de olabilir. Çok ciddi bir kütüphane danışmanlık hizmeti verir, hem yerelde verir hem parlamentosunda verir ve siyasetin bürokrasi ve yargısıyla ilişkisi bizle hiç mukayese edilemez, burada yapmanız mümkün gözüküyor ama alternatif ne yapılabilir, konuşmak lazım.

OTURUM BAŞKANI – Evet.

Bu karşılaştırmalı sunumdan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinde araştırma komisyonlarının ulaştığı sonuçların izlenmesi ve bu kapsamda diğer komisyonların ve Meclis Başkanlığının üstlenebileceği misyonlar konusunda 2 yasama uzmanımızın sunumu olacak: Kenan Altaş ve Mahmut Bülbül’de söz.

ARAŞTIRMA KOMİSYONUNUN ULAŞTIĞI SONUÇLARIN İZLENMESİ VE DAİMÎ DENETİM KOMİSYONLARI VE MECLİS BAŞKANLIĞININ ÜSTLENEBİLECEĞİ MİSYONLAR

MAHMUT BÜLBÜL (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

Başkanım, değerli katılımcılar; bu sunum iki kısımdan oluşacaktır. İlk kısımda sadece araştırma komisyonunun ulaştığı sonuçların izlenmesi bağlamında ben beş dakikalık sunum yapacağım. İkinci kısımda ise, ihtisas komisyonları, daimî komisyonlar ile ilgili olarak da Kenan arkadaşımız bir sunum yapacaktır.

Meclis araştırma komisyonunun ulaştığı sonuçların izlenmesi noktasında, 23'üncü Dönem'in ortası baz alınarak öncesi ve sonrası şeklinde bir ayırım yapmakta fayda vardır. TBMM Başkanlığınca, 23'üncü Dönem'in ortalarından önce ve 23'üncü Dönem'in ortalarından sonra nasıl bir yöntem izlendi, kısaca ondan bahsetmekte fayda vardır.

Öncesinde şöyle bir durum vardı: Meclis Araştırma Komisyonu dört ay çalışır, çalıştıktan sonra raporunu yazar ve Meclis Genel Kurulunda görüşüldükten sonra raporun 1 ve 2 nüshası Meclis Başkanlığı tarafından Başbakanlığa gönderilirdi. Raporların ilgili birimlere ulaşip ulaşmadığı veya sonuçları noktasında da bir takip olmazdı. Ancak 23'üncü Dönem'in ortalarından sonra gerek Meclis Başkanlığı gerekse komisyonlar raporların ilgili birimlere ulaşması noktasında aktif rol üslenmeye başladılar. Neden Meclis Başkanlığı ve komisyonlar aktif rol üslenme gereği duydular, bu noktada bir anekdottan bahsetmekte fayda var. Kural olarak Meclis Başkanlığının raporları Başbakanlığa gönderme sürecinden ve ilgili birimlere ulaşip ulaşmadığı noktasında bir takibin olmadığından biraz önce bahsettim. Ancak bu raporların ilgili birimlere gitmediğini yaşadığım bir olaydan bahsederek ifade etmek isterim. Bir gün Meclis Başkanlığı Denetim Bürosunda çalışırken, Bakanlar Kurulu Genel Sekreterliğinden bir personel beni aradı. İlgili personel: “Şu

konuyla ilgili Meclis araştırması komisyonunun raporundan bir nüsha var mı? Bana gönderebilir misiniz?” dedi. Daha önce o raporu kendisine gönderdiğimizi söylemem karşısında, ilgili personelin söylediği ifade şu, biraz da düşündürücü: “Gönderdiğiniz raporu Bakanlar Kurulu Genel Sekreterimizin kütüphanesine koyduk, oradan alamayız.” Dedi. Bu ifadeyi yorumsuz bırakmak lazım ama, Komisyon olarak dört ay boyunca çalışıyorsunuz, çalıştıktan sonra bir rapor hazırlıyorsunuz, Genel Kurulda görüşüyorsunuz sonuç olarak raporunuz Bakanlar Kurulu Genel Sekreterinin kütüphanesinde kalıyor. Bu olay, 23’üncü Dönem’in ortasının öncesinde yaşanan bir olay. Daha sonra nasıl oldu? Meclis Başkanlığı biraz inisiyatif aldı, Komisyon raporları Başbakanlık dışında ilgili tüm birimlere, bakanlıklara, başkanlıklara, genel müdürlüklere gönderilmeye başlandı.

Şimdi, bu kısa girişten sonra “Öneriler” noktasına girmeden önce, komisyon çalışmaları aşamasıyla ilgili biraz bilgi vermek faydalı olacaktır. Çünkü her kurulan Meclis Araştırması komisyonu belli bir amaca matuf olarak kurulmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesi ve sonuç doğurması raporun etkinliği açısından da önemli bir husustur. Aslında sonuçların izlenmesi ve etkinlik süreci, komisyonun kuruluşu ile birlikte sonuç doğurmaya başlamaktadır. Çünkü her komisyon raporu Genel Kurulda görüşülmemekte veya komisyon çalışmalarını tamamlayamamaktadır. Komisyonlar, çalışmaları süresince, basın ve kamuoyu ile etkili bir iletişime geçilmesi ve yerinde bir PR çalışmasıyla, ilgili bakanlık ve birimler nezdinde daha komisyon raporu ortada yokken bile önemli sonuçların doğmasına sebep olabilmektedir. Çünkü; bizde basının en çok dikkat ettiği husus, komisyonun çalışmaları sırasındaki bilgi ve bulgulardır. Basın komisyon çalışmalarında sizi çok iyi takip eder ama komisyon raporu sonuçlandıktan sonra onları görmezsiniz, bu durumu çok iyi değerlendirmek gerekir. Bazı komisyonlar bunu çok iyi yaptı. Daha rapor ortada yokken bile önemli sonuçlar elde etti. Bazı komisyonlarda ise bu nokta eksik

kaldı. Toplantıların gizli yapılması, basına bilgi verilmemesi, aslında komisyona hedeflediği amacın gerçekleştirilmesi noktasında nakıs bir durum oluşturdu.

İkinci olarak, komisyon çalışmalarına bakanlıkları, özellikle Başbakan veya bakanı doğrudan katmak doğru sonuç vermektedir. Başbakan veya bakanın komisyon çalışmaları sırasında aktif olarak yer alması ve “biz bu konuda gerekli çalışmaları yapacağız, konunun takipçisi olacağız.” diye açıklamalarda bulunması, komisyon raporunun sonuçlanmasıyla birlikte, onların komisyon raporunu dikkate alması ve uygulaması daha kolay olmaktadır. Uygulamada da olumlu sonuçlarla karşılaşmaktayız.

Komisyon çalışmaları sırasında gelen veya komisyon toplantısı sırasında ortaya çıkan bilgiler, doğrudan ilgili bakanlığa soru olarak veya yapılması noktasında bir rica olarak gönderildiği takdirde, komisyon çalışmaları devam ettiği için hemen emir telakki edilip ilgili birimlerce yapılabilmektedir. Yani, komisyon raporunu bekleyip komisyon raporu sonuçlandıktan sonra ilgili birime göndermek yerine tespit edilen bir sorun varsa ilgili birimle doğrudan irtibata geçildiği takdirde komisyon sonuçlanmadan bile o sorunu çözmüş olabiliyorsunuz. Bunun da örnekleriyle karşılaşabiliyoruz.

Komisyon raporunun sonuçlarının izlenmesi bağlamında bizler ne yapabiliriz, şu İçtüzük’ümüzle neler yapılabilir? Mevcut şartlar bağlamında birkaç değerlendirme yapmak mümkün.

Öncelikle, gönül ister ki Meclis araştırması komisyonlarının kuruluşu, çalışma usul ve esaslarıyla ilgili bir yasal mevzuat olsun. Yani, karşılaştığımız her sorunda İç Tüzük meclisi bağlıyor, meclis dışını bağlamıyor. Örneğin talep ettiğiniz bir bilgi talebine “ticari sır”, “devlet sırrı” gibi kavramlarla karşılık alabilirsiniz. Kişi ve kurumlar bilgi vermediği zaman bunun yaptırımını yok. Bununla ilgili yasal bir eksikliği giderici ve özellikle sonuçların izlenmesi bağlamında düzenlemeler yapılabilir. Kısaca yasal mevzuatın yapılması önemli sonuç doğurabilir.

İkinci olarak, 24'üncü dönemde Meclis Başkanlığının aslında İçtüzük'te olmayan pek çok noktada yazı yazdığını veya karar aldığını görüyoruz. Yapılabilir, genişletilebilir çünkü bence burada fayda da var. Bu durum karşısında da “Bizim İç Tüzük bağlamında yetkimiz yok, biz bu konuda bir şey yapamayız. Raporu göndeririz, onlar yaparsa yapar, yapmazsa yapmaz.” söylemini terk etmenin faydalı olacağı kanaatindeyim. Örneğin, altı aylık bir süreç içerisinde bilgi talebi noktasında Meclis Başkanlığı bir yazıyla ilgili birimlerden bakanlık nezdinden bilgi talebinde bulunabilir, bu da önemli sonuç doğurabilir.

Üçüncü olarak, önemli bir nokta, milletvekilleri tarafından soru önergesi verilmesi veya Meclis araştırması komisyonu kurulmasına yönelik önerge verilmesi veya genel görüşme açılmasına ilişkin önerge verilmesi halidir. Milletvekilleri tarafından soru önergesi verilmesinin 2 tane örneği var, örnek olarak de getirdim. Birisi aslında tam bir skandal, bir tanesi de çok önemli sonuçlar doğuran önemli bir örnek. İlk örneğimiz, 22'nci Dönemde kurulan Yurt Dışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Sorunlarını Araştırma Komisyonu ile ilgilidir. Meclis Araştırması Komisyonu 2004'te çalışmalarını yürütüyor ve sonuçlandırıyor. Rapor Genel Kurulda görüşülüp Başbakanlığa gönderiliyor. 2006'da, yaklaşık bir buçuk-iki yıl sonra İstanbul Milletvekili Onur Öymen Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülen veya kurulan Yurt Dışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Sorunlarını Araştırma Komisyonu Meclis araştırma komisyonun sonuçlarıyla ilgili bir soru önergesi veriyor. Buraya kadar her şey doğru ve normal, ama bu rapordan ilgili birimlerin haberdar olmaması anormal. Bu soru önergesi verildikten sonra Dışişleri Bakanlığında yurt dışı Türklerle ilgili Genel Müdürlükteki görevli Genel Müdür, böyle bir rapor olup olmadığını - Meclis Başkanlığı Denetim Bürosunda o an görevli bendim, beni arıyor- arayıp bize soruyor, “Bizim haberimiz yok, böyle bir rapor mu var?” diye. Şimdi, bir anda şaşırıyorsunuz tabii, ilgili birim tamamen Dışişleri Bakanlığı ama Dışişleri Bakanlığının ilgili biriminin rapordan haberi yok. Yine yorumsuz bırakmak

lazım. Son tahlilde ben raporu gönderdim, raporu gönderdikten sonra raporu çoğaltıyor ve nota olarak büyükelçiliklerin hepsine gönderiyorlar. Daha sonra Onur ÖYMEN'in soru cevabı "İlgili tüm birimlere rapor gönderilmiştir." diye geliyor. Tabii, aradan iki yıllık bir süreç geçiyor. Bu aslında tam bir facia gibi bir şey. Meclis Araştırması Komisyonu çalışıyor ama rapor ortada yok.

Diğer örnek çok güzel. Hatay Milletvekili Şefik Çirkin ve İstanbul Milletvekili Kemal KILIÇDAROĞLU akaryakıt kaçakçılığıyla ilgili vermiş oldukları soru önergelerinde, Meclis Araştırması komisyonu raporuyla ilgili yapılanları sormaktadır. Buna verilen cevap 60 sayfa. 60 sayfalık cevaba baktığımızda, mesela Gümrükten gelen cevap aynen şu: TBMM araştırma komisyonu raporunun akaryakıt kaçakçılığıyla mücadele kapsamında Gümrük Müsteşarlığı görev alanına giren ve ilişkili olanlarla ilgili yapılanlar." diye 2 sayfalık cevap veriliyor.

Yine, Başbakanlıktan gelen başka bir cevap "Bununla ilgili biz komisyon raporu üzerine şunları yaptık." deniyor. "Akaryakıt Kaçakçılığıyla İlgili Mücadele Kurulu ve Akaryakıt Kaçakçılığıyla Mücadele Komisyonu kurulmuştur, bu komisyon takibini yapmaktadır." Ve en sonunda da eksikliği komisyon raporunda belirtilen, Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun petrol kaçakçılığıyla mücadelede yetersiz kaldığıyla ilgili konularla ilgili yapılan kanun tasarısı da 2006 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına da sunulmuştur." diye yaklaşık iki örneğini verdiğim ama 60 sayfalık bir cevap geliyor yani ilgili birimler bu raporla ilgili neler yaptıklarını çok iyi özetlemişler. Burada Komisyon raporunu dikkate alarak çalışmalar yapan Başbakanlık ve bakanlıklar ile ilgili birimleri kutlamak lazım.

Bu örnekler baktığımızda milletvekillerinin soru önergesi vermesinin aslında ne kadar önemli sonuçlar doğurabileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

OTURUM BAŞKANI – Mahmut Bey, toparlayabilirsek sevinirim.

MAHMUT BÜLBÜL – Son olarak, kısaca özet olarak geçeyim.

Mesela, ben Uyuşturucu madde bağımlılığı ile ilgili Komisyonunda Yasama Uzmanı olarak çalışırken -Başkanım, siz de üyemizdiniz aynı zamanda- bir kısım milletvekillerimiz tarafından, sonuçların takibi noktasında sıkıntı olduğunu bildikleri için “Biz muhalefetiyle iktidarıyla bir dernek kuralım, takibini yapalım.” gibi bir önerileri olmuştu, gerçi gerçekleşmedi ama bu noktada mevcut STK’ların Meclis Araştırması Komisyonunun sonuçlarının takibi noktasında da bir misyon üstlenmesinde fayda olacağını düşünüyorum.

Bir başka öneri, Komisyon olarak rapor yazıldıktan sonra kamuoyuna tanıtmak adına bir konferans yapılması –bazı komisyonlar yaptı- çok farklı bir sonuç doğurabilir. Konuyla ilgili yapılacak bir arama konferansına konunun tüm muhataplarını davet ederek -aynı masa etrafında toplayarak- aslında katılımcılara bir misyonda yüklemiş olursunuz.

Son olarak da, sonuçların izlenmesi noktasında ihtisas komisyonlarına, özelde İnsan Haklarını İnceleme, KEFEK ve Dilekçe Komisyonuna nasıl bir görev verilebilir konusuyla ilgili olarak Kenan arkadaşımız sunum yapacaktır.

OTURUM BAŞKANI – Evet, teşekkür ederiz.

Kenan Bey, buyurun.

KENAN ALTAŞ (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

Teşekkür ediyorum ben de.

Ben de sunumumda, denetim niteliğinde çalışmalar yapan ihtisas komisyonlarının, araştırma komisyonlarının ulaştığı sonuçların takibi ve bunların hayata geçirilmesi konusunda ne tür roller üstlenebileceğine değineceğim. Ayrıca, kendim İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda görev aldığım için de bu komisyonun araştırma komisyonuna benzer nitelikteki çalışmalarında neler yaptığını belki bir örnek olması bakımından dile getireceğim.

Şimdi, 3 tane denetim yapan ihtisas komisyonu vardır. Bunlar Dilekçe, KEFEK ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. Aslında bu soruları

sormamıza yani “Daimi denetim komisyonları bu rolleri üstlenebilir mi?” ye sebep olan husus Dilekçe Komisyonunun yaptığı bir pratik, 23’üncü Dönemde.

Şimdi, Dilekçe Komisyonu bildiğiniz üzere dilekçeler üzerinde çalışma yapıyor. Bu çalışmaları yaparken bazen önemli gördüğü konularda alt komisyonlar da kurabiliyor. İnsan Hakları ve KEFEK de birbirine benzer çalışıyorlar. İkisi de başvurular üzerine çalışma yapabiliyor ayrıca. Resen incelemeleri gerçekleştirebiliyorlar. Bu 3 komisyon ne yapabilir? Baştan şunu söyleyeyim: İnsan Hakları Komisyonu, KEFEK kanunları buna imkân veriyor fakat şimdiye kadar bu 2 komisyonun da araştırma komisyonlarının ulaştığı sonuçları takip konusunda herhangi bir çalışmaları olmamış ancak Dilekçe Komisyonunun bu yönde bir pratiği olmuş, o da, 23’üncü Dönemde Bursa Milletvekili Mehmet Altan KARAPAŞAOĞLU ve 12 milletvekili, Dilekçe Komisyonuna başvurarak, madencilik sektörü hakkında kurulan Meclis araştırması komisyonunun çalışmaları sonucu madencilik sektöründeki sorunların aşılmasına ilişkin ulaşılan birtakım tespitlerin değerlendirilerek kamu kurumları nezdinde gerekli girişimlerin yapılmasını talep etmişti. Dilekçe Komisyonu kendisine yapılan bu başvuru üzerine, ilgili bakanlıklar, başbakanlık ve diğer kurumlarla yazışma yaparak bir sonuca varmış ve bir kararını ilgili bakanlık ve kurumlara göndermiştir. Tabii, Dilekçe Komisyonunun da en nihayetinde yapacağı çalışma bir tavsiye niteliğinde. Yine, onu bile takip etmek gerekiyor yani takibi takip gerektiren bir süreç karşımıza çıkıyor maalesef.

KEFEK ne yapabilir mesela? KEFEK de, başvuru üzerine, bir milletvekili veya vatandaş “Şu araştırma komisyonu ne yaptı?” diye bir başvuru sunabilir, dilekçe sunabilir. Özellikle, kadına şiddet konusunda zaten KEFEK öne çıkan bir Komisyon. Bu konuda yazışma yoluyla ilgili bakanla ilgili kurumlara soru sorabilir, buradan belki böyle bir takip mekanizması oluşturabilirdi. KEFEK alt komisyon da kurabilir fakat kendi kanununda alt komisyon kurma yetkisi olmadığı için, özel rapor yazma yetkisi olmadığı için

bunu ne kadar yapabilir, tartışma konusu. Mevcut durumda KEFEK bunu üstleniyor ama ne kadar etkili olabiliyor, bilemiyorum.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu da, dediğim gibi, hem başvuru üzerine çalışma yapabiliyor hem de resen yani alt komisyonlar kurarak çalışma yapabiliyor. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu da daha genel bir alana hitap ettiği için araştırma komisyonlarının da çalışma alanlarının hemen hepsine girebiliyor. Bir milletvekili ya da dışarıdan bir vatandaş bir araştırma komisyonunun sonuçlarının neler olduğuna, neler yapıldığına dair bir dilekçeyle başvurursa belki bu şekilde yazışmalar yapılarak komisyon bunu takip edebilir. Alt komisyonlar kurarak da incelenebilir fakat alt komisyonları kurmak yeniden bir araştırma komisyonu kurmak anlamına da gelebiliyor çünkü ilgilileri yeniden çağıracaksınız vs., bu çok da takip değil, yeniden araştırma yapmak anlamına gelir. Ama komisyon bir de şunu da yapabiliyor: Resen inceleme kapsamında komisyon başkanı imzasıyla yazışma yapabilir. Yani, “Şu araştırma komisyonu sonucu ne oldu?” diye komisyon başkanı imzasıyla yazışma yapabilir; en etkili benim gördüğüm bu olabilir yani doğrudan kendi yazışma yapmak. Ancak tüm bu şeyler dışarıdan tetiklemeyle yapılacak hususlar yani komisyon bunu kendi düşünerek de yapmaz yani “Ben bu araştırma komisyonu ne yaptı acaba, bir sorayım.” değil de yine bir milletvekilinin ya da o araştırma komisyonuna başkanlık yapan milletvekilinin bunu komisyon başkanından istemesi ya da başka bir komisyon üyesi milletvekillerine...

HALİDE İNCEKARA – Ya da şiddet uygulaması gibi.

KENAN ALTAŞ – ...yine dışarıdan tetikleme yoluyla yapılacak. Kısacası, ihtisas komisyonlarının yapacağı çalışmalar Meclis araştırma komisyonunun sonuçlarını sürekli takibine pek olanak sağlamaz diye düşünüyorum. Çünkü bir kere, iki kere uğraşmalar üçüncüsünde mutlaka gene eski düzen yürüyecektir. Yani, araştırma komisyonları için otomatik yürüyecek bir takip mekanizması gereklidir. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu da, az önce söylediğim gibi, araştırma komisyonlarına benzer çalışmalar yapıyor, olay

ve konu bazlı alt komisyonlar kuruyor. Biz bunları mesela nasıl takip ediyoruz? Bizim kanunumuzda bunların takibine ilişkin bir husus yazılmamış. Sadece, işte “Komisyon görevleriyle ilgili olarak hazırladığı raporları Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar, bu raporlar Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara Başkanlıkça yani Meclis Başkanlığınca gönderilir.” deniyor. Biz de bu zamana kadar yani benim araştırdığım, kendim komisyonda bulunduğum zaman boyunca usulümüz ya buydu ya da komisyon raporunu kendimiz gönderiyorduk fakat takibini yapmıyorduk bunun. Eski dönemlerde de yani 90 yılından beri komisyon var, 90 yılından 23’üncü Döneme kadar bu böyleydi fakat 23’üncü Dönemde biz şöyle bir değişiklik yaptık, komisyon raporunu kabul ettikten sonra sonra bunu gönderirken üst yazısına şu ifadeleri ekledik: “Raporda belirtilen tespit, tenkit ve tavsiyelere ilişkin görüş ve cevapların İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu kanununun 5’inci maddesi uyarınca Komisyonumuza bildirilmesi.” Şimdi, bu ibareler yani tespit, tenkit ve tavsiyeye ilişkin görüş ve cevapların komisyona gönderilmesi istemi raporlardan geri bildirim almamızı sağladı. Yüzde 80 oranında geri bildirim aldık, hâlâ almadığımız, alamadığımız oluyor tabii ki. Örneğin Adalet Bakanlığı çok sistematik bir şekilde gönderiyor, bazı kurumlar hâlâ göndermiyor. Bu bize güzel bir takip ve izleme usulü çıkardı fakat bunun dışında başka bir teamülümüz yok. Biz bunu dedik ki kanuna ekleyelim ve bir kanun teklifi hazırladık. Bu arada araştırma merkezinin hazırladığı, dış ülkelerdeki araştırma komisyonlarının ulaştığı sonuçları nasıl takip ediyor, onları inceledik kendimize göre bir sonuç çıkardık, kendi parlamenter mekanizmamıza, işte araştırma komisyonlarının mevcut durumuna uygun ne olabilir diye. Şöyle bir hüküm ekledik: “Rapordaki tespit ve öneriler hakkında yani alt komisyonun, komisyonun hazırladığı raporlardaki tespit ve öneriler hakkında kurumlarca gecikmeksizin bir değerlendirme süreci başlatılır, bu süreç sonunda komisyon tespit ve önerilerine ilişkin değerlendirme raporu yani kurumlarca hazırlanacak değerlendirme raporu, varsa yapılan ve yapılacak uygulama ve mevzuat değişiklikleriyle birlikte en geç doksan gün içerisinde

hazırlanarak komisyona bildirilir. Bu raporun komisyona bildirilmesinden sonra da yapılan veya yapılması plan dâhiline alınan uygulama ve mevzuat değişiklikleri de ayrıca komisyona bildirilir.” diye kanun teklifine bir hüküm koyduk ama tabii kanun teklifimiz komisyon gündeminde bekliyor. Bu örnek belki araştırma komisyonları için de ileride düşünülebilir.

Meclis başkanı nasıl rol alıyor bizim komisyon raporlarının izlenmesinde? Şimdi, dediğim gibi biz raporları kanun ve Meclis Başkanlığı aracılığıyla göndermemiz lazım fakat teamülen biz bunu kendimiz gönderiyoruz. Fakat geçen dönem, 23’üncü Dönemde bir ara Kanunlar Kararlar Başkanlığı bize şunu söyledi: “Siz kanuna uygun hareket edin.” Yani kanun Meclis Başkanlığı göndersin diyorsa Meclis Başkanlığı aracılığıyla gönderin dediler. Meclis Başkanlığına yazımızı yazdık –tabii Kanunlara yazmış oluyoruz- Meclis Başkanlığı aracılığı raporumuz gitti ama bu yukarıda söylediğim ibarelerle gitti yani tespit, tenkit ve tavsiyelere ilişkin görüş ve cevabın da bildirilmesi şeklinde gitti. Bu raporumuz da askerî cezaevleri hakkında yaptığımız bir inceleme raporuydu yani önemli bir rapordur, aradan altı ay geçti, bir geri dönüş olmadı. Biz de altı ay sonra dedik ki Kanunlara: Bizim raporu sorabilir misiniz? Orada bir tartışma çıktı yani biz bunu nasıl yapacağız, başkanlık bunu yapabilir mi yani bir tekit yazısı yazabilir mi? Tekit yazısı güç bela yazıldı ama arada çok zaman kaybettik tabii, tekit yazısı yazıldı Meclis Başkanlığına geldi fakat Meclis başkanı tekit yazısını imzalamaktan imtina etmiş, Millî Savunma Bakanını aramış, demiş ki: “Böyle bir raporu var İnsan Hakları Komisyonunun, cevabını göndermemişsiniz bize, bir zahmet gönderin.” Yani aradaki yazı yazmak yerine bu ilişkiyi kurmak istemiş, ondan sonra cevap geldi tabii, biz anladık ki Meclis başkanı aracılığıyla bu iş olmayacak, yine artık aradan Meclis Başkanlığını çıkartıp kendimiz raporların gönderimine ve takibine devam ediyoruz.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Evet, biz teşekkür ederiz.

Tabii, komisyonların doğrudan yazışma yetkisi de var İçtüzük'e göre, her zaman için tabii inisiyatif üstlenmek bazı durumlarda daha etkili sonuçlar alabiliyor. Tabii, İç Tüzük önerilerinde de, araştırma komisyon raporlarının değerlendirilmesi noktasında arayışlar olduğunu görüyoruz. Mesela Başbakanlığa ve ilgili kurumlara gönderilen bu araştırma komisyonu raporları hakkında ilgili bakanlıkların ne gibi çalışmalarda bulunduğuna ilişkin geri bildirim mahiyetinde altı ayda bir değerlendirme raporları düzenleyip Meclis Başkanlığına gönderilmesi şeklinde İç Tüzük önerilerinin de, hükümlerinin de yer aldığını biliyoruz.

Şimdi, ben çalıştay programımızla ilgili ben kısa bir bilgi vermek istiyorum. Yarımında, on iki otuzda yemeğe geçilecek buradan hep birlikte ve saat 14.00'te bu bina önünde, avluda buluştuğumuzda arkadaşlar yarım saatlik bir Dolmabahçe Sarayı gezisi düzenlendi, sarayımızı gezebileceğiz ve 14.30'da çalıştayımızın üçüncü bölümüne geçebileceğiz. Tabii bu oturum sonrası aslında bir tartışma, ilave katkılar söz konusuydu ama artık bu katkıları da öğleden sonraki oturum sonrasına bırakmak durumunda kaldık çünkü şu anda zannedersem on iki otuza gelmiş durumda zaten.

Sayın Başkanım, sizin de programınız uygunsa yemekte sizi de görmek isterim.

HALİDE İNCEKARA – Çok çok şeyi öğrendik yani iyi ki kalmışım, iyi ki de beni kovalamamışsınız. Ben hem öğrendiklerimi paylaşayım hemen izin verirseniz yani iyi ki kalmışım, samimi söylüyorum.

Bana bir şey öğrettiniz, çok teşekkür ediyorum. Tabii, şöyle: Yapılanlar üzerinden konuşmuyoruz, yapılanları paylaşmak lazım kamuoyuyla. Nedir? Kayıp çocuklardan sonra hem İçişleri Bakanlığında hem bakanlıklarda aşağı yukarı önerilerimizin yüzde 80-90'ı hayata geçti ama biz bunu kimseyle paylaşmadık, yapılırken belki olayların içinde kayboldu gitti, paylaşmalıymışız, bu süreci ve bu araştırma komisyonu başkanının kendi sorumluluğunda olmalı, doğru. Yani 2002'den sonra ne yaptık? Çocuk Koruma Kanunu çıktı mesela, bir

de kanuna dönüştü bir sürü çalışmalar birinci dönemden sonra. Üstün yeteneklilerle ilgili çok ciddi bir çalışma oldu, Bilim, Teknoloji Yüksek Kurulu iki yıllık bir stratejik plan hazırladı, Sayın Cumhurbaşkanı, o zaman Başbakan bir talimat verdi, bütün önerilerimiz aşağı yukarı oraya geçti fakat bu yine yapılanlar içinde yok oldu gitti kendi içinde ama biz bunları kimseye paylaşmadık ve yaptığımız araştırma komisyonunun çalışmalarını ne kadar pozitif ne kadar negatif olduğunu doğru söylüyorsunuz, ben mesela bugün öğrendiğimden sonra hemen yaptığım çalışmalarla ilgili paneller, çalışmalar yapıp bunu kamuoyuyla paylaşmak için sivil toplum örgütleriyle birlikte bir kitap, yayın, konferans, bir şeyler yapmalıyım. Bir tecrübemi paylaşmak istiyorum, birinci dönem, ikinci dönem çağırdığımız bazı akademisyenler bir süre sonra mesela üçüncü dönemde çok zor çalışacak adam buldum akademisyenlerden komisyona, gelmek istemiyorlar, oradaki ilişkilerle muhatap olmak istemiyorlar. O girişteki karşılaştıkları şeylerle karşılaşmak istemiyorlar. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Salih bunun çoğuna şahittir, çok zor ikna ettik. “Ya, kusura bakma, hatır için falan geliyoruz.” dediler ama haklılardı, kapı girişleri bir şeydi, o insanları çıkışları bir problemdi, yemekleri... Bunlarla da muhatap olmak istemiyor yani ne yapacağım diyor, sonuçta da ne olacak diyor. Üçüncü dönemde zorlandığımı söylemek isterim.

Evet, çok çok teşekkür ediyorum, çok şey öğrendim, iyi ki çalışmışsınız, yemek yemeye kalıyorum.

OTURUM BAŞKANI – Sağ olun Başkanım.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

ARAşTIRMA KOMİSYONLARININ ALIşMALARI VE KOMİSYONDA SUNULAN HİZMETLER

**(OTURUM BAşKANI: Kadir AKTAş, TBMM Kanunlar ve Kararlar
Başkan Yardımcısı)**

OTURUM BAşKANI – Değerli katılımcılar hepinizi selamlıyorum ve yapacağımız oturumun başarılı geçmesini diliyorum. 3’üncü Oturumda “Araştırma Komisyonlarının alışmaları ve Bu Komisyonlar Nezdinde Sunulan Hizmetler” ana başlığı altında birtakım sunumlar gerçekleştirilecek. Yaklaşık bir saatlik süreçte bu sunumları yapabilirsek zamanı verimli kullanma bakımından isabetli olacak. Daha sonra da, belki, öğleden önceki oturumun da soru-cevap ve tartışma ihtiyacını karşılayacak şekilde son bölümü gerçekleştireceğiz. Bu bölümde bütün arkadaşlarımızın etkin katılımlarını bekliyoruz. Bu başlıklar üzerinde daha önce beyan edemedikleri ama bir şekilde tecrübe sahibi oldukları hususlarda görüşlerini arz edebilirler.

Ülkemizde yasaların vâzından, konulmasından ziyade uygulamasında sorunların yaşandığını düşündüğümüzde parlamenter denetim müessesesinin belki yasa yapma faaliyeti kadar önem arz eden bir husus olduğunu Parlatentonun içinde bulunan ve bu ülkede yaşayan bireyler olarak pek tabii ki gözlemlemekteyiz. Meclis araştırması komisyonları önemli bir denetim mekanizması olmakla birlikte geçici komisyonlar. Geçici komisyon olması hasebiyle de tecrübe aktarımda birtakım sorunlar yaşanabilmekte. Bu, parlamenterler yani milletvekilleri nezdinde olabildiği gibi, biz uzmanlarımızı geçici süreçte görevlendirmeyi tercih ettiğimiz için daha çok çalışma kültürü çerçevesinde komisyonların etkinliği bakımından da pek çok önemli uygulamanın aktarılamaması gibi durumlarla karşılaşmaktayız. Belki bu

Çalıştayın ncelikli hedeflerinden bir tanesi, geçmiş dönemlerde pek çok arkadaşımızın komisyon faaliyeti çerçevesinde tecrübe ettiği güzel uygulamaları diğer muhatapları nezdinde aktarıp belki bir alıştay raporuna konu ederek kurumsallaşmayı ve devamlı bir çalışma kültürünü tesis edebilmektir.

Bu çerçevede, bu oturumda 7 adet sunuş başlığımız var. 1'inci sunumumuz olan ‘‘Komisyonun Personel ve Lojistik İmknları ve Tecrübe Aktarımı’’ konusunda Yasama Uzmanı Ali olak Bey bir sunum yapacaklar. Sunumlar on dakikayı geçmezse saati verimli kullanma adına isabetli olacaktır.

Buyurun Ali Bey.

KOMİSYONUN PERSONEL VE LOJİSTİK İMKANLARI, TECRÜBE AKTARIMI

**ALİ ÇOLAK (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama
Uzmanı) –**

Teşekkür ederim.

Merhaba arkadaşlar.

Bence önemli bir toplantı ve doğru bir bileşende yapıldı, sabah oturumu da oldukça yararlıydı ancak bir eksikliği de vurgulamak gerektiğini düşünüyorum. 3'üncü oturumda özellikle, bu alıştayı mantığı içerisinde, Mecliste alışan bu komisyonlara destek veren diğer birimlerin de yer alması gerektiğini düşünüyorum. Bir de özellikle memur arkadaşlarımızın burada olmamasını bir eksiklik olarak görüyorum -hem onların moral motivasyonları açısından- sadece uzmanlarla sınırlı tutulmasının böyle bir eksiklik yarattığını düşünüyorum ama şu ana kadar olan kısmının oldukça yararlı olduğunu düşünüyorum.

Bizim sunumumuz tabii öğleden sonra daha günlük, pratik, deneyim aktarımı biçiminde olacak ve sabahki uzmanlık gerektiren çerçevenin biraz daha dışına çıkacağız. Mecliste en önemli problemimiz kendi kendimize ayak bağı olmamız. Kendi işimizi yaparken -özellikle personel açısından söylüyorum- kendi kendimizi engelliyoruz. Bunu keşke diğer muhataplar da burada olsaydı da bunları onlara aktarabilseydik. Başlangıçta diğer birimlerin eksikliğine ilişkin eleştirim bu nedenleydi.

Biz neler yaşadık mesela bizim Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarının Araştırılması Komisyonunda? Özellikle bizim strateji birimimizde harcırah meselesi mesela bir sorun oldu. İşte, bir alıştayı yapıldı Urfa'da, daha sonra da Ordu'da .bir başka alıştayı yapıldı; giden görevli arkadaşların iki tanesine harcırah ödendi, geri kalan, Komisyonda dışarıdan görevlendirilmiş arkadaşlara ve bizim uzman arkadaşlarımıza, memur arkadaşlarımıza harcırah ödenmedi. Konuştuk, bir türlü çözülüyor, bana şunu söylediler: “Başkanınız bir evrak

düzenleyip altına imza atarsa biz bunu öderiz.” Ben de bunun doğru bir yöntem olmadığını, bunun eğer ödenebiliyor ise kendi sorumlulukları çerçevesinde ödenmesi gerektiğini söyledim ve geçmiş geziye dönük, yapılmış işleme dönük ikinci bir olur aldım, Meclis Başkanlığına gönderdim ve ikinci bir olur aldım. O ikinci olura rağmen “Harcırah ödemiyoruz.” dediler, Niye ödemiyorsunuz?” “Harcırah Kanunu’nun 51’inci maddesine göre talebinizi yeniden değerlendirin.” diye bize gönderdiler. 51’inci maddeye baktık, yabancı heyetlere eşlik eden mihmandarlarla ilgili bir madde. Yani biz bu kapsamda bir görev yürütmüyoruz, hani, Dış İlişkiler Protokol görevlilerimiz zaman zaman mihmandarlık yapıyor yabancı heyetlere ama bizim görevimiz o kapsamda değil. Tekrar göndermek zorunda kaldık ve bir yazıyla iade ettik yazılarını falan. Böyle şeyler, basit gibi görünen ama bizi böyle birkaç gün meşgul eden şeyler var. Benzer bir örnek, milletvekillerinin uçak biletleri alınıyor, Meclis tarafından karşılanıyor. Uçak biletlerinde fark çıkıyor, güzergâh değiştiriyor milletvekili, bizimkiler diyor ki: “Hayır, biz Ankara gittiğiniz yer, geri dönüş Ankara güzergâhını öderiz.” Ne yapacağız? “Milletvekilinden 10 lira para isteyeceğiz. Yani bu, okyanusu geçip dereye boğulma hesabı. Bunu niye yapıyoruz? “İşte, biz bunu yapmak zorundayız. Bu sefer Mustafa’yla konuştuk, olurlara artık bu tip güzergâh değişikliklerinden kaynaklanan farkları da yazdık, bunların da ödenmesi diye yazdık. Yani basit, çok basit ama kendi ayağımıza sıktığımız şeyler.

Şimdi, personel meselesinde şunu söyleyebilirim: Personelin kalıcı olması gerektiğini düşünüyorum. Yani uzmanlar değişebilir, uzmanlar farklılaşabilir ama orada çalışan personelin kalıcı olmasının deneyim aktarımı açısından çok kıymetli olduğunu düşünüyorum ve bu personelin iyi eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum. Arşiv, dosyalama, konuşma, hitabet, resmî yazışma kuralları gibi konularda iyi eğitilmiş personele ihtiyacımız var. Yani herhangi bir personel o işleri yapamaz. Bir de personelin hızlı hareket etme kapasitesinin olması gerekiyor yani “ayağı çabuk” derler ya. Çünkü üç ay içerisinde raporun

yazılması gerekiyor, hız problemi var, gerçekten raporu zamanında yetiştirmek gibi bir baskı var karşınızda. Biz mesela iki buçuk ayda yazdık raporu Meclis kapanacak diye... Meclis kapanmadan bir an önce rapor yazılsın diye kısa sürede yazılması baskısını sürekli üzerimizde hissettik ve personelin o hızı, hareket kabiliyeti önem arz ediyor. Çünkü bu süreye iki çalıştay sığdırdık, 23 tane kurum dinledik, bütün bunların yazışmaları vesairesinin yapılması gerekiyor. Onun için, personelin kalitesinin artırılması ve uzun süreli orada kalmasının sağlanması gerekiyor.

Bir üçüncü nokta, uzmanlarla ilgili şunu söyleyebilirim: Bir kere yürütmenin rapor yazımında etkisinin azaltılması gerektiğini düşünüyorum. Bu bir parlamenter denetim faaliyeti, parlamenter denetim faaliyeti hâline getiren unsur sadece milletvekillinin imzasının orada olması değil, eğer Parlamento faaliyetiyse bu bilginin esas itibarıyla Parlamentonun kendi içsel kaynaklarından da üretilmesi gerekiyor ve bunun için de orada görevlendirilecek yasama uzmanının niteliği önem arz ediyor. Uzun süredir tartıştığımız bir mesele, ben özellikle araştırma merkezimizin sunduğu hizmetin, bilgi sunum hizmetinin yasama sürecine ve denetim sürecine katkısının son derece sınırlı olduğunu düşünüyorum. Yani ben düşünmüyorum, zaten stratejik planda da biz bunu yazmıştık ve Meclis Başkanlığının 2010-2014 Stratejik Planında kabul edilen bir görüş hâline gelmişti. Bu desteğin artırılması gerekiyor ama bu departmansal ayrımlar devam ettiği sürece yani Kanunlar Kararların bir alt taşeronu biçiminde görevlendirildikleri sürece bu ilişki biçiminin doğru ve sağlıklı bir şekilde kurulamayacağını düşünüyorum. Onun için, araştırma servisinin mutlaka komisyonlarla eklemlenmesi gerekiyor. Yani bizim teşkilat şemamız içerisinde komisyonlar çalışmasına araştırma hizmetlerinin eklenmesi gerekiyor ve soruşturma komisyonlarında görevlendirilen arkadaşlarımızın da araştırma servisindeki uzmanlarla desteklenmesi gerekiyor. Hepiniz biliyorsunuz ama dışarıdan gelen arkadaşlar için söyleyeyim, araştırma merkezi farklı alanlarda uzman arkadaşların çalıştığı, sosyal politika, ekonomi, uluslararası ilişkiler,

kamu yönetimi, siyaset bilimi alanlarında uzman arkadaşlarımızın çalıştığı bir birimdir. Farklı alanlarda çalışırlar, bunlar kendi içlerinde de alt dallarda çalışırlar. Genellikle bu araştırma komisyonlarının görev alanlarıyla ilgili de çalışır bu arkadaşlarımız. Onun için, araştırma merkezinde çalışan o alanın uzmanlarının görevlendirilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum. Bunu da dediğim gibi, yürütmenin rapor yazımındaki etkisini azaltmak açısından söylüyorum, bu iş bir parlamenter denetim faaliyetiye raporun yazım sürecinde de özellikle bizim etkimizin artması gerekiyor. Yani Parlamento uzmanlarının, yasama uzmanlarının etkisinin artması gerekiyor. STK ve akademinin katkısının artırılması gerekiyor, buna ilişkin düzenlemelerin yapılması bizim açımızdan da yapısal düzenlemelerin yapılmasının yararlı olacağını düşünüyorum.

Sabah da konuşuldu, ilginç bir noktaya vurgu yapıldı, yurt dışına gidilmek istemesi dolayısıyla Meclis Başkanlığının her aşamada izninin alınması meselesi. Bu meseleye çok fazla takıldığını düşünüyorum Meclis Başkanlığının. Milletvekilleri şehir dışı ya da yurt dışı faaliyetlerinde daha aktifler, mesela, biz toplantılarımızı -Dilek'le beraber çalıştık- Ankara'da yaptığımız toplantıları işte 6-7 milletvekiliyle yaptık ama Urfa çalıştayı 11 milletvekilliyle yaptık, arkasından Adana incelemesi yaptık, 12'nci milletvekili Adana'da katıldı, 17 milletvekilinden oluşuyor komisyon zaten. Sonra ordu çalıştayı yaptık, oraya da katılım yüksek oldu, biraz düşük, 9 kişiyle yaptık ama daha yüksekti günlük faaliyetimize göre. Bu normal, araştırma komisyonlarının yurt dışı incelemesi yapmak istemesi de normal ve ben yararlı olduğunu düşünüyorum. Yani böyle, niyet sorgulaması yapılmadan onaylanması gerektiğini düşünüyorum. Tabii, böyle çok abartılı şeyler gidebilir Meclis Başkanının önüne ama biz mesela, dostluk grupları kuruyoruz, sadece milletvekillerinin bu yurt dışı taleplerini karşılıyor dostluk grupları, çok da işlevli gruplar değil ama araştırma komisyonu bir somut sorun alanıyla ilgili bir araştırma yapıyor ve bununla ilgili, yurt dışındaki bazı örnekleri inceleme ihtiyacı hissediyor, bu da gayet normal ve doğru da bir şey, yapılması gereken bir şey. E, biz buraya kaynak aktarıyoruz,

araştırma komisyonu yurt dışı örneklerinden öneriler sunacak, buna kuşkuyla yaklaşıyoruz, “Aman göndersek mi, milletvekillerinin yurt dışı istekleri midir bu, değil midir?” falan diye, bence bundan da kurtulmak gerektiğini düşünüyorum.

Sabahki tartışmalara ilişkin birkaç cümle söyleyip bitireyim izninizle. Bu, rapor sonuçlarının etkinliğinin artırılması konusunda birkaç şey yapılabilir. Bir, yurt dışında çok fazla örneği var bunun, özellikle denetim komisyonlarının başkanlığı muhalefete bırakılıyor, mesela, pek çok ülkede kesin hesap komisyonlarının başkanları muhalefetten seçiliyor, İnsan Hakları Komisyonu gibi kimi komisyonlar, denetim komisyonları muhalefete bırakılıyor, bu yönde bir eğilim var Avrupa’da, hızla yaygınlaşan bir eğilim. Bizde de özellikle denetim komisyonları, Dilekçe, İnsan Hakları ve kimi araştırma komisyonlarının etkinliğinin artırılabilmesi için... Çünkü o takibi de kolaylaştıran bir şeydir, muhalefetin yürütmeyi hem denetlemesini, Parlamento adına denetimini hem de takibini kolaylaştıran bir şeydir. Böyle bir kültüre doğru gitmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Bir de bu raporların bir şekilde Meclis kararı hâline gelmesi lazım. Halide Hanım sabah söyledi, oylanıyor, Meclis kararı hâline geliyor bir çeşit yasa hükmünde falan dedi ama sadece görüşmesi yapılıyor, Meclis kararı hâline gelmiyor, oylama yapılmıyor. Dolayısıyla, bir belgeden ibaret, basılı bir evraktan ibaret kalıyor ve takibini zorlaştırıyor. Bir Meclis kararı hâline gelse sanıyorum etkinliği ciddi anlamda artar.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Ali Bey’e biz teşekkür ederiz.

Ali Bey, hâlihazırda bir araştırma komisyonunu yürüttüğü için güncel sorunları da aktarabildi.

Benim sunumda birkaç dikkatimi çeken husus oldu. Yasama uzmanlarının rapor hazırlama süreçlerine de etkin katılımları, gayretleri ve mevcut iş yükünü göğüsleyebilmeleriyle mümkün olabilecek bir şey,

arkadaşlarımızın performansı ile bağlantılı bir husus. Tabii iş yüküyle kıyaslayınca belki ideal ölçekte oradaki istihdamı da şekillendirmeyi düşünmemiz lazım, belki tekrar gözden geçirmemiz lazım.

Tabii, araştırma komisyonunun tespitlerinin Meclis kararı hâline gelmesi önemli bir diğer husustur. Birinci oturumda kısmen değinilen bir husus oldu; Dilekçe Komisyonu deneyimi. Belirtmek isterim ki bu deneyimde araştırma komisyonunun tespitlerinin takibinin dışında elle tutulur, somut birtakım önerileri bir noktaya taşıyabilmek, hatta bunu mümkün olabildiğince Genel Kurul kararı hâline getirebilmek hedeflenmişti. Ben 23. Dönemde faaliyet gösteren ve Madencilik Sektörüyle ilgili kurulan Araştırma Komisyonunun Başkanının o zamanki Dilekçe Komisyonuna yansıyan yaklaşımını ve talebini hatırlıyorum. Tabii, hâlihazır İç Tüzük düzenlemeleri bir araştırma komisyonunun önerisinin Meclis kararı haline getirilmesine müsait değil. Parlamentonun geçmiş teamülleri de böyle bir çalışmayı şekillendirecek verileri sunmuyor bize. Ama işte o Dilekçe Komisyonu örneğinde; yani madencilik araştırma komisyonu önerilerini ve bu önerilerin takibini içeren bir dilekçeyle Dilekçe Komisyonuna başvurmuştu. Bu başvuru üzerine Dilekçe Komisyonu üzerinden Bakanlıklar nezdinde ciddi bir takip süreci yaşandı. Nasıl bir takip yaşandı? Komisyon ilk önce bunları yazılı sordu; bürokratlarını çağırdı “Bunların ne kadarını uyguladınız?” diye sordu. Karar boyutuna taşınmasıyla rafine bir süreç yaşandı o çalışmada. Metinlerin bir öneri olarak, bir akademik çalışma olarak bir metinde yer almasıyla, somut irade ve talep ortaya koyarak karar şeklinde tasarlanması çok farklı oluyor. Biz o zaman gördük ki yani bu araştırma komisyonu önerilerini Dilekçe Komisyonu karar alma prosedürü ile Meclis kararı yapacağız dediğimiz zaman, yaklaşık 10 sayfalık bir öneriler listesi 1-2 sayfaya inmek durumunda kalmıştı. Çünkü “karar” diyorsunuz, “Biz arkasında duracağız, bunu yaptırtacağız, bunun sonucunda elle tutulur bir şeyler bekleyeceğiz.” dediğiniz zaman öneriyi yazan da daha ciddiye alıyor, daha sorumluluk hissi içerisinde birtakım şeyler yazıyor, “Ya, işte, yazalım gitsin,

nasıl olsa bizim rapor.” Yaklaşımından kurtulmuş oluyorsunuz ve bunun dili de farklı oluyor, muhatapları nezdindeki etkisi de farklı oluyor. Netice de, orada bir takip süreci yaşandı ve komisyon karar verdi, elle tutulur somut bir karar ortaya çıktı. Yani “Ben Parlamento adına böyle bir karar alıyorum ve bunu Parlamento adına da takip edeceğim, bunu uygulamanız gerekir.” Denildi. Çünkü Dilekçe Komisyonunun mevzuatı bu noktada ileri bir mevzuat, kararların takibini öngörüyor. Kararlar uygulanmadı, Genel Kurula indirip Genel Kuruldan karar çıkartmayı prosedür olarak öngörmüş mevzuatı. Dönemin araştırma komisyonu başkanı da doğrusu onu hedeflemişti. Yani “Ben hızlı bir şekilde Dilekçe komisyonu süreçlerini tüketeyim; kararları bakanlıklara bildirilsin; idare, yaptı veyahut da yapmadı belli bir noktaya gelsin; Dilekçe Komisyonu kararını Genel Kurula görüşülmek üzere indirsin; o somut Dilekçe komisyonu kararı üzerinden Genel Kurulda görüşme yapılsın ve Genel Kuruldan karar çıkartılsın.” denemesinde bulunulmuştu. Son aşamaya kadar da getirildi, Genel Kurula indirildi diye biliyorum. Ancak hükümetin ilgili kanadının ricasıyla filan Genel Kurul görüşme kısmı bir şekilde sonuçlandırılmadı. Tabii İç Tüzük düzenlemeleri, kanun düzenlemeleri üst karar vericilerinin yapabileceği bir şey. Demek ki bundan sonraki arkadaşlarımız da bu uygulama örneğini dikkate alabilir. İç Tüzük düzenlemesi daha üst düzey değerlendirilmesi gereken meseleler. Ama bir uygulama örneği olarak mevcut İç Tüzük buna bize imkân sağlıyor, belki bu refere edilebilir yani hem kararların, komisyon çalışmalarının sonuçlarının takibi hem de bunu somut, elde tutulur bir karar hâline dönüştürüp önce komisyon eliyle sonra yapılabiliriyorsa Genel Kurul aracılığıyla karar hâline dönüştürüp takibinin sağlanması. Yani bir önceki konuşmacının haklı olarak söylediği gibi araştırma komisyonu raporunda birtakım önerilerde bulunuyoruz ama bunun bir karar formatında takibini yapamıyoruz, etkili bir karar gibi gözüküyor, sadece hani tezlerde olur, tezin sonucunda birtakım öneriler, tespitler listesi gibi muhatap nezdinde de çok bir şey ifade etmiyor yani neticede o bir karar değil, somut bir talep içermiyor, birtakım öneriler var,

yapılması gereken şeyler var. İç Tüzük düzenlemeleriyle tabii ki bu meselenin kökten halledilmesi düşünülebilir. Ancak İçtüzük düzenlemesi olmasa bile bu uygulama örneği sonraki komisyon başkanlarına örnek bir çalışma olarak aktarılabilceğini düşünüyorum.

Şimdi, bu bölümdeki ikinci başlığımız, komisyonda TBMM dışından uzman görevlendirilmesi hususu. Tabii, birinci oturumda da çok sık bahsedildi, gerek yasama uzmanları, Meclis içerisinde görevlendirilen uzmanlar gerekse kamu kurumlarından ihtisasları çerçevesinde görevlendirilen uzmanlar bu komisyonların belkemiğini oluşturuyorlar. Bu noktada çok önemli bir başlık. Burada değerli bir üstadımız var, Mustafa Cem Toker, aynı zamanda meslektaşımız sayılır, belki tanımayan arkadaşlar vardır, Mustafa Cem Bey yasama uzmanlığı mesleğine önceden başlamış sonradan kaymakamlığı tercih etmiş bir meslektaşımız. Ben Mustafa Bey'e sözü veriyorum.

Buyurunuz.

**KOMİSYONDA TBMM DIŞINDAN UZMAN GÖREVLENDİRİLMESİ
MUSTAFA CEM TOKER (İçişleri Bakanlığı - Mülkiye
Başmüfettişi) –**

Hakikaten ben iki yönü de gördüğüm için bu iki yönü birden kapsayacak bir şeyler söyleme şansım var. Mecliste daha önce yasama uzmanlığı da yaptım daha sonra da mülki idare amiri ve mülkiye başmüfettişi olarak 4 adet komisyonda çalıştım. Birisi 2011'den önceydi ve Sporda Şiddet Komisyonuydu. Daha sonra da emniyet, asayiş kriz yönetimi gibi konularda uzman olmam hasebiyle Darbeleri Araştırma Komisyonu, Çözüm Sürecinin İzlenmesi Komisyonu ve bir de İnsan Hakları Komisyonunun Alt Komisyonu olarak oluşan Terör ve Şiddet Olayları Nedeniyle Yaşam Hakkı İhlallerinin Araştırılması Komisyonunda çalıştım. Meclis dışından uzman görevlendirilmesiyle ilgili aslında dört değişik bakış açısı olduğu söylenebilir. İlki Meclisin bakış açısı ki ben bu yönü sizlere bırakıyorum. Yani Meclis nasıl

bakıyor kısmıyla ilgili bir şey söylemeyeceğim ama diğer üç bakış açısıyla ilgili birtakım şeyler söyleyebilirim.

İkincisi, komisyon başkan ve üyelerinin bakış açısı. Aslında hemen hepsinde olmasa bile bazen şöyle bir bakış açısı olabiliyor; Komisyon dışından uzman görevlendirme işi bir kontenjanmış gibi ya da bir eleman yerleştirme alanıymış gibi, benim de böyle bir kontenjanım olsun, ben de bir kişi önereyim gibi yaklaşanlar olabiliyor. Böyle olunca da herkes bazı isimler öneriyor, bunlardan en az bir tanesi gelsin gibi bir beklenti oluyor. Sonuçta da amaç komisyona katkı sağlamaktan ziyade bir tane de benim söylediğim kişi gelsin gibi bir yaklaşım az da olsa olabiliyor.

Bunun dışında bir diğer yön de komisyona uzman olarak gelen kişiler nasıl bakıyor? Muhakkak katkı sağlamaya gelenler çoğunlukta ama yani benim bizzat yaşadığım bazı örnekler değinmekte fayda var. Örneğin ileride yazacağı kitaba bilgi, belge toplamak için gelen kişilerle karşılaştım. Yine akademisyen olarak yazacağı kitaplara belge toplamak için gelenler oldu, işte hiçbir satır katkısı olmayanlar oldu. Yani komisyona gelen uzmanlar da da değişik amaçlarla gelebiliyorlar. Hatta işte sabah Kanunlar Başkanımızın verdiği örnekte olduğu gibi kamu görevlisi olmayıp komisyonda görev alabilmek için çok ısrar eden ve çok aracı sokan bir kişi de komisyonumuzda çalıştı ama görüldü ki komisyon çalışma süresi içerisinde açıktan bir kuruma ataması yapıldı.

Diğer taraftan üçüncü bakış açısı da kurumlar nasıl bakıyor? Kurumlara yazılırken tabii iki değişik yöntem uygulanıyor. İşte alanında temayüz etmiş, komisyona katkı sağlanabilecek bir kişi görevlendirilsin diye bir yazı yazılabildiği gibi ismen de istenebiliyor. Fakat kurumlar genelde ne yazık ki ismen istemeye çok sıcak bakmıyorlar ve buna karşı bir tepki, direnç ve hatta bunu aşan tutumlara girebiliyorlar. Örneğin ismen istendiği zaman görevlendirmesi bakan onayındayken çok ağır bir başka görev de verebiliyorlar. “Hem onu hem bunu yap.” diyorlar. Onun dışında komisyonda görevliyken de

“Çok iş var, sen Meclisteki görevin yanında bir başka görev daha yap.” diye ilave görev verebiliyorlar. Sabah Halide İNCEKARA Başkanımızın anlattığı gibi yoğun bir tempoda çalışırken bir de kendi kurumundan başka bir görev verilebiliyor. Bu da sırf ismen çağrılmasına ya da Mecliste görev yapmasına bir tepki olarak hissediliyor. Tabi kurumların ismen değil de kişi olarak çağrılmasını istemesindeki amaç ne olabilir diye düşündüğümüz de kendileri takdir etmek istiyor belki ya da giden kişinin orada Mecliste sivrilmesi istenmiyor olabiliyor veya komisyona kendi takdirleriyle bir kişiyi göndermek isteyebiliyorlar. Sabah da konuşuldu, bir insan kaynağı havuzu gibi, bir uzmanlık havuzu gibi bir şey olursa belki bu ikisi birleştirilerek Mecliste konulara ve uzmanlık alanlarına göre ismen de çağrılabilir ama ismen de çağrılmayabilir. Her ikisinin kurumca nasıl görüldüğünü anlatmaya çalıştım, ama bu da gelen uzmanın performansını etkileyici şekle dönüşebiliyor.

Bunun dışında, sabah konuşulan konular ve belki bugün biraz sonra konuşulacak konularla ilgili de kısa kısa birtakım fikirlerimi aktarmak istiyorum. Araştırma komisyonlarında çoğu zaman süre çok yetersiz oluyor ve biz hep araştırma komisyonunun çalışmasının bir kısmının yaz tatiline denk gelmesine ve yaz tatili süresinin komisyon süresinden sayılmamasına şükrettik. Örneğin Darbeleri Araştırma Komisyonunda bin küsur sayfa raporu üç ayda yazmak zaten mümkün değildi. Alt komisyonlar hâlinde çalışıldı. Alt komisyonların koordinasyonu konusunda da rapor dili ve formatını tekleştirme konusunda da zaman açısından sıkıntılar oldu.

Esas irade olan alt komisyon üyelerine ve üst komisyon üyelerine raporları zamanında ulaştırıp görüşülmesini sağlamak gerekiyor, bu da süre az olunca çok kolay olmuyor, bu da haliyle sıkıntı olabiliyor.

Bir diğer husus da bütün bunların sonunda raporların Meclis Genel Kurulunda görüşülmesini bir emeğin değerlendirilmesi açısından biz de temenni ediyoruz. Meclisin işleyişi ve takdir esas olmakla birlikte bu konudaki takdirin

de raporların Meclis Genel Kurulunda görüşülmesi yönde gelişmesini bekliyoruz..

Araştırma Merkeziyle ilişkiler konusunda ise bizim Çözüm Süreci Komisyonunda yaşadığımız bir sorun oldu. Biz raporun bölümlerinden en azından bir tanesini, yurt dışındaki çözüm örneklerini -çeşitli ülkelerdeki, örneğin Kolombiya'yı, İrlanda'yı, İspanya'yı- uzman çağırarak dinledik ama bilgi edinemediğimiz ya da raporda daha ayrıntılı geçmesini istediğimiz birkaç ülkenin araştırılmasını ve raporda bir bölüm olacak şekilde Araştırma Merkezinden yazıyla istedik. Fakat önce bize “Milletvekillерinden talep gelmesi gerekir.” gibi bir cevap geldi. Hâlbuki Komisyon Başkanı da bir milletvekiliydi. Daha sonra, değişik ülke örneklerinin Araştırma Merkezi tarafından araştırılması hususunda Komisyon olarak ısrar edildi, fakat bu talep komisyon süresi içerisinde maalesef karşılanmadı. Aslında, bilemiyorum bu sorun Meclisin iç mevzuat açısından nasıl bir düzenlemeyle çözülebilir? Netice itibarıyla biz öyle önemli bir komisyonda Araştırma Merkezinden yararlanamamış olduk.

Bir başka husus da; ben raporların etkin sunumu ve tanıtımının yapılması gerektiğini düşünüyorum. Örneğin, Terör Alt Komisyonunun raporundaki verilerin Dışışleri Bakanlığınca yurt dışındaki birçok toplantılarda kullanıldığı bize zaman zaman söylendi, çünkü çok önemli veriler toplanmıştı orada. Terörden kaç kişi yaşamını yitirdi, devlet terör ile ilgili konularda ne kadar para harcadı vb. Dışışleri Bakanlığı kadar gitmesi gereken diğer yerlere gidebildi mi onu bilemiyorum. Onun için raporların dağıtımını açısından Meclisin nasıl bir sistemi var tam bilmiyorum ama, onun iyi olması gerektiğini düşünüyorum.

Bir diğer konu ise, raporun sonuç bölümlerinin formatı. Bu format aslında rapordan beklenen işlevle de ilişkili. Örneğin, Sporda Şiddet Komisyonunun raporunu biz Komisyon Başkanının isteği üzerine, eski DPT yeni Kalkınma Bakanlığı sistemiyle bir “Eylem Planı” şeklinde hazırlamıştık. Bu formatta hangi kurum ne yapmalı, ne kadar sürede yapmalı, kim bunu takip etmeli gibi bir planlama vardı. Böyle mi olmalı, ya da dilek ve temenni gibi mi

olmalı? Bazıları sadece tespit şeklinde de olabiliyor. Bence bunun bir formatı olabilir, yani bütün komisyonlar aynı şekilde çalışabilir. Bu da tabii takdire bağlı bir şey. Meclis işin içine bu kadar girmeli, bir eylem programı hazırlamalı mı? Ya da ne ölçüye kadar bun yapmalı? Bu da raporun sonucuyla, sonucun yazım şekliyle ilişkili. İlgili kurumlar da bunu buna göre değerlendirebilecektir.

Bir de, sabahki oturumda basınla ilişkiler konusu gündeme geldi. Basın özellikle komisyon toplantılarının ve çalışmalarını gündemini, hangi konuğun dinleneceğini ya da raporun ilk versiyonunu ele geçirmek konusunda önemli bir yarış içine giriyor. Bu konuda, örneğin haftaya hangi önemli konuk komisyonda dinlenecek veya nerede yerinde inceleme yapılacak bunu bilme veya raporun ilk versiyonunu ele geçirme konusunda önemli gayret gösteriyor. Bu da özellikle komisyon başkanlarını rapor taslağını üyelere mümkün olduğunca geç dağıtmaya yöneltiyor. Bu da komisyonun çalışmasını etkiliyor, rapor daha komisyonda görüşülmeden raporun son hali gibi basına sızacağından korkuluyor. Hatta bizim Darbeleri Araştırma Komisyonunda gündeme geldi – Günal Bey de burada- rapor taslağını biz üyelere gönderdiğimiz gün basına sızdı, ondan sonra nasıl sızdığı konusunda tartışmalar oldu. Basının bunu elde etme isteği ve bunun bir haber değeri olduğu da bir gerçek, o konuda sıkıntı yaşanıyor, onu da komisyondaki basın müşavirliğiyle çözen çözümler de var, bunun da kurumsallaşmasında fayda var.

Süremi de tamamlamak üzereyim, benim özetle söyleyeceğim bunlar.

Teşekkür ederim bana bu imkânı verdiğiniz için.

OTURUM BAŞKANI – Mustafa Bey, teşekkür ederiz.

Başka kurumların bakış açısını yansıtan güzel bilgiler verdiniz.

Tabii, araştırma komisyonuna, kamu kurumlarından uzman görevlendirilmesinde şöyle bir yaklaşım ortaya konuluyor: Çalışma sürecinde müşavirlik yapsın, birtakım teknik destekte bulunsun, komisyon başkanının veya komisyonun birtakım rapor yazımı olabilir veyahut da birtakım bilgilerin

derlenmesi olabilir, -konu odaklı değil de- genel olarak destekte bulunsun şeklinde.

Ben yer yer hep düşünürüm, acaba biz bunu bilirkişilik müessesine benzer şekilde çalıştırabilir miyiz? Hani “bilirkişilik müessesesi” deyince yargı organları aklımıza gelir, “bilirkişi” deyince kafamızda şekillenen anlam daha böyle somut bir konu üzerinde işin uzmanı olan bir kişiye “Ya, sen bu konuyu incele, bilginle, görgünle gel derle topla, somut olarak da bizi bir bilgilendir veyahut da raporla.” Böyle bir yaklaşıma girersek konunun uzmanını tespit etme noktasında daha anlamlı sonuçlara varabiliriz gibi geliyor bana, çünkü biz sonuç isteyeceğiz, elle tutulur somut bir bilgi isteyeceğiz, aydınlatmasını isteyeceğiz ve komisyonun raporlama gibi çalışmaları bakımından da bu tarz bir çalışma şeklinin daha verilere tez elden ulaşma gibi avantajlarının olabileceğini de düşünüyorum. Bilirkişi diye tanımladığımız arkadaş, daha doğrusu uzman olup da bilirkişilik gibi faaliyet gösteren kişiler herhâlde işi bitince de belki “Benim işim biti, ben kurumuma dönebilirim.” noktasında bir yaklaşım da sergileyebilir.

Tabii, bunun düşünülmesi lazım, bunun avantajları da olabilir, dezavantajları da olabilir, belki arkadaşlarımız bunu düşünerek ikinci oturumda, bir sonraki oturumda bunu tartışabilirler, yeni bilgilerle destekleyebilirler.

Şimdi, bu oturumda Üçüncü Başlığımız “Komisyonun Bütçe İmkânlarından Faydalandırılması” .

Yine son dönemde faaliyet gösteren ve üst üste araştırma komisyonu çalışmalarını yürüten Müdür Yardımcısı Mustafa Biçer Bey bu konuda bir sunum yapacaklar.

Tabii, emek önemli, motivasyon önemli ama bir o kadar da para önemli, parasız işler belli bir noktaya kadar gidiyor. Ben bu başlık altında Mustafa Bey’in çok faydalı bilgiler verebileceğini düşünüyorum.

Buyurun Mustafa Bey.

KOMİSYONUN BÜTÇE İMKANLARINDAN FAYDALAN- DIRILMASI

MUSTAFA BİÇER (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Müdür Yardımcısı) –

Teşekkürler.

Böyle bir imkân yaratıldığı için ve sabrınızı zorlayarak öğleden sonraki kısmında da...

Şimdi, “denetim” denen şey Meclisin 3 temel unsurundan biri. Bazen 3 deniyor, bazen 2. “Temsil, yasama ve denetim” diye ayırıyorlar ya da “yasama ve temsil” deniyor, “Yasamanın içinde denetim de var.” deniyor. Dolayısıyla denetim yapılacaksa bu denetim Meclisin kendi uzman kadrosu ve kendi bütçe imkânlarıyla yapılmalıdır.

Ben Dopingle Mücadele Komisyonunun uzmanlığını aldığımda ve ondan evvel Halide Hanım’ın Üstün Yetenekli Çocuklar Araştırma Komisyonunda Basın Müşavirliği yaptım kısa bir süre -danışmanlığı diyorlar- hiç bilmediğim bir alanda. Orada gördüğüm bir şey vardı, Halide Hanım parayı veriyor ve simit alıp geliyorlardı Komisyona dağıtmak üzere. Utanç verici bir şeydi Meclis açısından baktığımızda. Yani, böyle bir şey olamaz, Meclis bu imkânı sağlayabilmeli, bir milletvekili bunu ücret olarak ödemek... Ve toplantı esnasında veriliyor, işte, danışmanı gidip alıyor falan. O Komisyona başladığımızda ilk iş olarak bunun bir düzene girmesi lazım şeklinde düşündük ve bir de arkadaşları düşünün, adamı almışsınız... Genelde nitelikli insanı vermek istemiyor kamu kurumları. “Nitelik”ten kastım o işe kafa yormuş, o işi bilen insanları. İsim bulmaya çalışıyorsunuz bu sefer, işte isim olsun da nokta tayini gelsin diye. Böyle insanları getiriyorsunuz, sonra da o insana diyorsunuz ki “Gidin, aşağıda yemek var ama 10 lira ödeyin, yiyin.” 10 lira bu arada tarife, sabitlemişler. Ve hem Meclise getiriyorsunuz, Anayasa’ya göre aykırı angarya yüklüyorsunuz. Şöyle bir şey söylüyor maliyecilere sorduğunuzda: “Kendi kurumunda harcayacağı mesaiyi burada harcadı. Ondan dolayı.” O zaman

yemeğini de verin ya da işte o işlemi uyguluyorsanız onu da sağlayın. Onu sağlamıyor ama “Onu kendi cebinden öde.” diyor. Dolayısıyla böyle bir külfetin içine sokuyorsunuz insanları, bir de böyle bir angarya yüküyle yüklendiriyorsunuz. Yanlış bir uygulamaydı. Dolayısıyla bu konunun önemi aslında Meclisin kendi şahsının yüceliğiyle bağdaşmayacak konuların çözümüne bağlı. Yani Meclis neticede Türkiye Cumhuriyeti demek, Türkiye Cumhuriyeti Meclis demek baktığınızda.

Evet, kamusal finansman diye biraz afilli bir cümle ama neticede bunun finansmanı gerekiyor. Para cümlesi. Benim on beş-yirmi yıllık bütçeciliğimden gelme özellikle her şeyin başı paradır.

Bir genel tespit var. Şimdi, Meclis araştırması ve soruşturma komisyonları diğer kamu kurumlarıyla çalışan... Aslında bütün komisyonlar çalışıyor, bunun genel tespitini koyarken onu da belirtmek gerekiyor. Bütün komisyonlar çalışıyor ama araştırma, soruşturma komisyonu gündemimizde

olduğu için buna yönelik konuşuyoruz. Uzmanların görevlendirilmesi bunların mali ve sosyal hakları. Şimdi, uzmanlar görevlendiriliyorlar. Geldiklerinde “Biz yıllık iznimizi nereden alacağız?” veya işte, “Bayram tatili geliyor, biz iki gün ara kullanalım. Nereden alacağız?” “Kurumuna git, al.” Diyoruz. Altı aydan az olduğu için bu görevlendirme genelde kurumla bağdaştırıyoruz, çünkü yasa da öyle diyor. Ancak o zaman da bir bağlılık sorunu ortaya çıkıyor uzmanların nereye bağlı olduğu hususunda. Bunun çözümü gerekli. Komisyonlar yetkisi konusu var. İşte, çok güzel açıkladılar. Yetkisi nedir, bu belli değil. İç Tüzük bizi bağlar, “bizi” derken Meclisin yasama sürecini bağlar. Anayasadan sonra gelmekle birlikte kamu kurumları bunu öyle algılamıyor. “Sizin iç düzenlemeniz.” şeklinde algılıyorlar ve dolayısıyla diğer kamu kurumlarının hüküm ifade edebilmesi için o kurumları bağlayıcı olan yasa metni arıyorlar insanlar bir şey baktıkları zaman, yasa metni yok. Araştırma, soruşturma ile ilgili süreci kapsayan bir kanuni düzenleme gerekiyor. Yani yurt dışına gidış nasıl olabilir, bunun finansmanı nereden sağlanır, yurt içi çalışma ziyaretlerinin nasıl yapılacağı, yurt dışından uzmanın nasıl getirileceğinin, bunların hepsinin böyle bir kanuni düzenlemenin içinde olması gerekmektedir. Zaten arkadaşların sabah gelip, bizim Meclis uzmanlarının, belirtmek istedikleri hep buydu.

İkinci nokta, komisyon rapor sistemi üzerine. Bu rapor sistemi olmaz arkadaşlar. Yani “1.200 sayfa, 1.700 sayfa yazdık.” ya da “...yazıldı.” cümlesi bana çok şey gelmiyor. Biz de Soma’da 1.200-1.300 sayfa... Bunun 300 sayfası muhalefet şerhi. Muhalefet şerhi çıkıp hatta Genel Kurulda şöyle konuşuyor muhalefetin sözcüsü: “Evet, onlar briket yaptı, biz tuğla yaptık.” diyor, daha sert anlamında kullanıyor, “Küçük ebat ama kalın.” diyor. Böyle bir yarışa giriyor olay. Benim algımda dolayısıyla, bunun üzerine bir dikkatime bir rapor sistemi oluşturulmalı. Yani klasik, arkadaşlarımız sağ olsun, çaba göstermişler, aslında hiç yoktu öncesinde, bir rehber yayınlanmış, o rehber de bir çabanın sonucu, bir başlangıç noktası. Onun üstüne basarak daha sonuç doğurabilen, okunduğunda

anlaşılabilen... Şimdi, komisyon başkanları diyor ki: “Ya, bu çok oldu, bunun özeti çıkarılabilir mi 50 sayfalık?” falan gibi bir cümle kuruyorlar. O zaman özet olsun rapor, yani eylem planı şeklinde olsun. İşte, başında net anlaşılсын. Örneğin, Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Komisyonunun iki görevi vardır: Kadına şiddetin sebepleri ve alınması gereken önlemler. İki başlıktır arkadaşlar. Sebepleri ortaya koyarsınız ve önerilerinizi geliştirirsiniz. Ondan sonra altına da eylem planı koyarsınız eğer bu da gerekliyse. Aslında ona katılmıyorum. Mustafa Bey’in, Cem Bey’in dediği doğru. Yani Meclis bu kadar içine girmeli mi, bunu da değerlendirmek gerekiyor. Siz genel esasları koyarsınız, sorun alanlarını, yürütmeye bırakırsınız veya milletvekiline teklif verme hakkı tanırırsınız, değil mi? Öyle bir hak var bizim İctüzük’e, Anayasa’ya göre. Böyle bir sistemi kullanır. Sonra, raporun sonuçlarının izlenmesi sistemi kurulmalı bence. Yani bundan kastımız da şu: Demin örnekler saydı Murat Bilgin arkadaşımız, o örneklerden yola çıkarak, bizde de aslında işleyen sistemler var, işte, insan hakları, bunlardan bir demet yapıp işleyebilir bir şey koymak. Yoksa, işlenmeyecek...

Bir zamanlar Sayıştay Komisyonu varmış, 75’lerde kurulmuş, aynı Kamu Hesapları İnceleme Komisyonunun kurulması gibi hiç işlememiş, bir defa bile toplanamamış. Siz kurun, durun, bir şey yapacaksa işlem doğuracak bir şey olmalı. Sonra TBMM’de genel olarak komisyonların yasama faaliyetlerinin finansmanı ile ilgili bir düzenleme veya yerleşmiş uygulama bulunmamaktadır arkadaşlar. Yani en büyük sıkıntımız bu. Bizim Meclisin bütçesi, arkadaşlar, aynı genel bütçe gibidir, Meclise özgüdür, Meclis yapar ve gönderir. Siz tertibi açarsınız, E Cetveli vardır. Kanun yapmaya da gerek yok, E Cetveli’nin nasıl kullanılacağını söylersiniz, o tertibin. Açarsınız orada E Cetveli’nde. Her yıl o kanun yenilenir ve her yıl da... O yüzden E Cetveli konmuştur, ihtiyaca göre değiştirilebilir diye. Yoksa kanun koyucular, bizden öncekiler bizden daha mı düşüncesiz de, akılsız da her şeye kanun yapalım. Yani uzun süreli kanunlar değil, yıllık kanunlarla bu tür işleri belirlerler ve yıllık kanunların içinde de,

arkadaşlar, yani bütçedir o, orada siz her yıl ihtiyacınıza göre değiştirirsiniz. Uygulama kötü mü? Mesela, komisyonda görevlendirilmiş uzmana bu tertipten dersiniz, 3.000 göstergenin memur aylık katsayısıyla çarpımı oranında ücret ödenir, 3.000 gösterge, 80, 80 ne eder 240. Bunun netini alsanız, yüzde 25'ini düşün, 180 lira falan eder günlük dersiniz, fiilî çalışmaya göre. Bunu uygularsın. Ha, baktınız, kötüye mi kullanıldı? Başka bir şey getirirsiniz, içine eklersiniz düzelterek. Bu böyle hemen düzeltilecek bir şeydir.

Bakın, çok kolay bir sistem öneriyoruz. Yani kanun yapmaya hiç gerek yok. “Araştırma ve soruşturma komisyonlarının diğer kamu kurumlarından gönderilen uzmanlarla ilgili mali ve sosyal haklar belirlenmeli, görevlendirildikleri süre içindeki kurumsal bağlılıklarına açıklık getirilmeli.” Bunu söylemiştik.

Evet, bir de Harcırah Kanunu kısmımız var. Demin üstadımın belirttiği husus aslında onunla ilgili. Harcırah Kanununun müfettişler veya ona benzer alanda denetim yapanların ihtiyaçlarına binaen yapılmış bir sistemdir baktığınızda, ondan çıkmıştır bu. Bizim yasama süreciyle ilgili Harcırah Kanunu'na bağlılığımızın olmaması gerekir. Şimdi, bugün burada yaptığımız toplantının olabilir, kamu görevlileriyiz biz neticede, buna katılıyorum ama yasama sürecinin ki Strateji Geliştirme Başkanlığından Salih Bey ifade ederler, onlarda da bir şey zafiyeti oluşuyor, Harcırah Kanunu bağlayıcı olunca yasama mı, diğeri mi, kafası karışıyor. Örneğin, orada görevli bir bürokrat arkadaşımız “Ne gereği var bu çalışma ziyaretine.” dedi. Ben de “Affedersiniz, siz yasamanın takdir yetkisine mi karışyorsunuz.” dedim. “Bu komisyonlar ne işe yarıyor ki zaten?” dedi. Bunu söyleyen bir başkan yardımcısı. Böyle ifadelerle yola çıkıldı mı karşınızda duvarlar oluşuyor işte. Benim, bu üçüncüsü oldu, bıktıran bu süreçte “Ya, bu işi neden yapıyoruz, ne gereği var?” dedirten ne komisyonlarda görevli uzmanlar –hepsi çok değerli arkadaşlardı- ne de raporu yazma, işte onun editörlüğü başka şey, beni Meclisin içindeki birimler “bitirdi” derler ya, o birimlerle uğraşmaktan, arkadaşlar... Yani korkunç bir şey, hele

Strateji Geliştirme Başkanlığı, yani o arkadaşlardan daha geniş bir grupla toplanmamız lazım, anlatmamız lazım tek tek, sade sade, yasama sürecinden, temsilî demokrasiden, bunlardan başlayarak bunun farklılığıyla idari sürecin farklılığını arkadaşlarımıza anlatmamız gerekiyor. Yani bizim bir şekilde bunu bir toplantıda belirtmemiz gerekiyor.

Bakın, diğer bir konu, evet, bir çalışma grubu kurulmasını öneriyorum. Yani, Stratejiden arkadaşlar gelsin, diğer birimlerden gelsin, merkezî, Tutanaktan gelsin, Destek Hizmetlerinden gelsin, herkes sorsun. Belki bizim algılayamadığımız, arkadaşların daha önem verdiği... Biz onlarla belki üslup sorunu yaşıyoruz. Bakın, Soma Komisyonunda Çalışma Bakanlığından görevlendirilmiş müfettiş bir arkadaşımız var, bayan. Bu arkadaşlar... Süre uzattık zaten, İçtüzük'e aykırı şekilde de süre kullanıyoruz işin ucuna baktığımızda. Uzadı ama arkadaşlar gece çalışıyorlar ve tembih ediyoruz, yazı yazıyoruz kaç defa, bakın, bir defa değil, her defasında yazı yazılıyor. Diyoruz ki: "Arkadaş, bu bayandır, akşam gidecek, buna araba verelim." Bayan bir gün yoldan arıyor, gece on bir, on bir buçuk "Mustafa Bey, bu şoför beni korkuttu, beni tehdit ediyor." "İşte siz böylesiniz, geceye kadar kalıyorsunuz, sonra çıkıyorsunuz. Ben size hizmet vermekle mükellef miyim?" gibi bir şeyle karşılaşılıyor arkadaş. Ve ne kadar utanç verici bir şey. Kendi açımdan düşündüğümde ben, ben orada ev sahibiyim, misafir olmuş dediğim bir insan, yani bizim geleneklerimizde var, en basitinden, o şoförün onu, her şeyi geçtim, bir bayan, bir kadın, bir insan yani, gelmiş, gecenin on biri, on ikisinde ne derse desin evine bırakırsınız. Sokakta görseniz bırakırsınız. Yani bir insan diyorsunuz. Ve o ağlamaklı bir ses tonu... Yani çok üzdü. Sonra, ertesi gün, tabii paniğe kapıldılar o diğer taraf, Komisyon Başkanına aksettirilecek hususu gelince. Bu sefer özür dileme mekanizması başlıyor bir süre sonra. Ama bunu unutmuyor bu hafıza, oranın hafızası, "Sizden bir şekilde bunun intikamını alacağız." diyorlar. Kafaları öyle işliyor.

Araştırma merkezi meselesi. İşte, Cem Toker açıkladı, o arkadaşlardan sonra biz Doping Komisyonunda çalışıyoruz. Dedik ki: “Uluslararası örnekleri bizim araştırma merkezimizden alalım.” Araştırma merkezimiz TBMM Başkanından gelmedikçe, komisyon milletvekillerinden gelen talepleri kabul etmiyorlar. Bizim Komisyon Başkanından gitmiş imzayı kabul etmedi, biz TBMM Başkanına gönderdik, TBMM Başkanı orayı görevlendirince lütfettiler, yapıldı. O süreyi de geçerek yapıldı ve gönderildi. Gönderildikten sonra, iyi, güzel, şöyle format, arkadaşlar bir rapor mantığıyla yazmışlar, ha, içeriğini bilmediğimiz için, alanımız değil ya dopingle mücadele. Ama arkadaşların atladığı bir şey var, araştırma merkezimizin dışında da Türkiye’de uzmanlar var, bu konunun uzmanları var, Türkiye’de Doping Mücadele Kurulu var, o kurulda çok değerli uzmanlar var. Ve geldi, dedi ki: “Mustafa Bey, bunu kim hazırladı? Araştırma merkezi. Bu çok yanlış. Bunların hepsi 2004’ten sonra değişti. Sene kaç? 2014.” dedi. Arkadaşlar, 2014 olmuş, arkadaşlar 2004’teki kaynağı söylüyor. “Türkçeye çevrilmiş şu kaynaktan yazdılar ve verdiler.” dedi ve hiçbirini kullanmadı. Ama teşekkür kısmında biz atlamadık, teşekkür ettik, “En azından bir çaba göstermişler.” dedik ama raporun -bakın şimdi Doping şeyine, yaklaşık 30 sayfa falan geldi- hiçbir yerinde yok. Dolayısıyla zorlamayla da kurumları, birimleri bir yere getiremiyorsunuz. Yani biz diğer kurumlardan da bilgiyi nasıl alacağız? Aynı mantık işliyorsaydı Meclisin içindeki kendi birimimizden bir destek alamıyoruz.

Ben süreyi aşmamak babında... Beş dakika geçtim, kusura bakmayın.

Teşekkür ederim, dinlediniz. İlginize sağ olun.

OTURUM BAŞKANI – Biz de teşekkür ederiz Mustafa Bey.

Kapsamlı bir sunum oldu. Değerli üstadımız son 3-4 araştırma komisyonuna nezaret ettiği için pek çok sorunsalı gözlemleyip burada tartışmaya sunabildi.

Başkanlığımızca, Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, Destek Hizmetleri Başkanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı nezdinde birtakım idari uygulamalar

hususunda görüş alışverişinde bulunma ihtiyacı gözüküyor, birtakım sorunları tartışma ihtiyacı gözüküyor. Belki bu çalıştayın devamı olarak düşünülebilir bir çalışma olabilir. Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı olarak Sayın Başkanımızın takip ettiği bir husus var, idari hizmet birimleriyle karşılaştığımız yasama süreçlerine ilişkin hususların karşılıklı müzakere yoluyla değerlendirelim ve bu tatil dönemini veyahut da Meclisin görelili olarak çalışmadığı dönemi bu şekilde yasal faaliyetlerin yoğunlaştığı dönemlerdeki sorunları halletmeye yönelik bir çalışma sergileyelim şeklinde. Belki bu hususta bu görüşmeler çerçevesinde değerlendirilebilecektir. Bu bölümdeki dördüncü konu başlığımız komisyonun yerinde incelemeleri, yerinde inceleme müessesesi. Yasama Uzmanı Emre Topal bey bu konuda bir sunum yapacaklar. Buyurun Emre Bey.

KOMİSYONUN YERİNDE İNCELEMELERİ

EMRE TOPAL (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

İsmim Emre Topal, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı personeliyim, yasama uzmanıyım.

Daha önceden deprem riskinin araştırılması komisyonunda çalıştım. Benim konum yerinde incelemeler. Bu anlamda bir tartışma çerçevesi sunabileceğimi düşünüyorum. Tabii, belki Mustafa Üstadın sunumuna kadar genelde başta Halide Hanımın konuşmaları da olmak üzere sunuşlar hep etkinlik ve esasa yöneliktir. Biraz normatif boyuta özellikle Mustafa Bey'in sunumuyla değindik. Benim konum her ne kadar yerinde incelemeler, vakti incelemesi gibi görünse de ben konunun normatif düzenlemelere bakan boyutunu da ele almak istiyorum. Komisyonlarda çalışan tüm uzman üstatlarımız, arkadaşlarımız belki kişisel deneyimlerini benim sunumumdan sonra veya genel soru soru cevap kısmında paylaşabilirler, değişik bir tartışma ortamı da olabilir.

Parlamentar denetim yolları Anayasanın 98'inci maddesinde sayılmıştır. 98'inci maddenin 3'üncü fıkrasında Meclis araştırmasının "...belli bir konuda

bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibaret” olduğu düzenlenmiştir. Meclis araştırması bir inceleme faaliyetidir. Bu araştırma faaliyeti İçtüzüğe göre bir komisyon kurularak yerine getirilmelidir.

İçtüzükte Meclis araştırması komisyonları ile ilgili hükümler 104 ve 105’inci maddelerde düzenlenmiştir. Hemen belirtelim, söz konusu iki madde haricinde, uygun olduğu ölçüde, İçtüzüğün komisyon çalışmalarına ilişkin diğer hükümleri, örneğin toplantı ve karar yeter sayıları, üyeliklerde boşalma olması hali, komisyon raporlarına muhalefet şerhi eklenmesi vb., Meclis araştırması komisyonu bakımından da uygulama alanı bulabilecektir.

Esasen yerinde inceleme faaliyetleri, yetki olarak açık bir İçtüzük düzenlemesine konu olduğu için, söz konusu faaliyetler Meclis araştırması komisyonlarının yetkilerinin hemen hemen tüm boyutlarıyla ilgilidir.

Nedir yerince inceleme faaliyeti? Yerinde inceleme faaliyetleri ile Meclis araştırma komisyonu doğrudan ve ilk elden bilgilere ulaşma şansını yakalamaktadır. Böylece araya başka bir kişi veya yapı girmeden komisyon üyesi milletvekilleri, araştırma konusunu doğrudan değerlendirme şansına sahip olacak, konuyla ilgili bulgularını gerek komisyon raporunda ana metinde gerek muhalefet şerhlerinde belirtebileceklerdir. Dosya üzerinde yapılacak incelemeye kıyasla yerinde incelemelerin avantajlarını uzun uzun izah etmeye gerek yok diye düşünüyorum.

Araştırma komisyonunun yetkilerine kısaca bakarsak; İçtüzüğün 105’inci maddesinde Meclis araştırması komisyonunun yetkileri düzenlenmiştir. 105’inci maddenin 2’nci fıkrası uyarınca, yerinde incelemelerle ilgili olarak, Meclis araştırması komisyonunun üye sayısı ve çalışma süresi (yani çalışma süresinin başlangıç tarihi) ile birlikte komisyonun Ankara dışında çalışıp çalışmayacağı hususunda araştırma komisyonunun kuruluşu esnasında Genel Kurulun karar alması gerekmektedir. İçtüzüğün 105’inci maddesinin 3’üncü fıkrasında ise somut olarak komisyonun hangi kurumlardan bilgi talep edebileceği düzenlenmiştir. 105’inci maddenin üçüncü fıkrasında ve takip eden

fıkroda da, daha önce burada çok tartışıldı, şu kurumlardan bilgi belge isteyebilir, yerinde inceleme yapılabilir gibi, tek tek saymayacağım bunları, daha önce denildiği için. Ama hemen en başta belirtelim, araştırma komisyonunun İçtüzük uyarınca yetkisi dışında kalan alanlarda yerinde inceleme faaliyeti yürütmesi de mümkün değildir. Özel hayatın gizliliğine dahil konular ile yargıya intikal etmiş konuların da Meclis araştırması komisyonunun yetkisi dışında kaldığı düşünüldüğünde bu konulara ilişkin yerinde inceleme faaliyeti de gerçekleştirilemeyeceğini söylemek mümkündür.

Meclis araştırması komisyonunun görev alanı, komisyonunun kuruluşuna temel teşkil eden önergeler doğrultusunda saptanmaktadır. Bu durumda komisyonun yerinde inceleme faaliyetleri de komisyonun kurulmasına esas teşkil eden önergelerin kapsamında değerlendirilmelidir.

Uygulamaya bakıldığında, takip edebildiğimiz kadarıyla, istisnasız her Meclis araştırması komisyonu bakımından, komisyonun Ankara dışında çalışabilmesi yönünde Genel Kurulda karar alındığı görülebilmektedir. Bazı meclis araştırması komisyonlarının, örneğin Soma maden faciasını araştırma komisyonu veya mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılması amacıyla kurulan Meclis araştırması komisyonu gibi, görev alanı gereği Ankara dışında ülkenin çeşitli yerlerinde çalışması gerekmektedir. Bu anlamda İçtüzükte yerinde inceleme yetkisinin öngörülmesi olumludur.

Bu kısa girişten sonra yerinde inceleme faaliyetlerine daha yakından bakabiliriz.

Yerinde inceleme heyeti kimlerden oluşabilir? Meclis araştırması komisyonunun yerinde inceleme faaliyetlerine kural olarak komisyonunun tüm üyeleri katılabilir. Bununla birlikte, uygulamada, komisyonlar genellikle belli sayıda komisyon üyesi milletvekillerinden oluşan heyetler ile yerinde inceleme faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Hemen belirtelim, İçtüzükte araştırma komisyonlarının alt komisyon kurabileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak diğer komisyonlar gibi araştırma komisyonlarının da

alt komisyon kurabileceği ve bu alt komisyonların yerinde inceleme faaliyeti gerçekleştirebileceğini söyleyebiliriz.

Tabii alt komisyonlar İçtüzükte açıkça düzenlenmediği için yerinde inceleme faaliyetlerine ilişkin yazışmaların ve resmi bir şekilde yapılması gereken ayarlamaların komisyon başkanlığı tarafından yapılması uygulamadaki tereddütleri ortadan kaldıracaktır.

Yerinde inceleme faaliyetlerine uzmanların katılması komisyon çalışmalarının verimini artırabilecektir. Ayrıca, yerinde inceleme faaliyetlerinde tam tutanak tutulması da komisyon raporunun kaliteli bir şekilde yazımına yardımcı olabilecektir.

Harcamalar konusu çokça tartışıldı. Meclisin, hepinizin bildiği gibi maddi anlamda hani hacim olarak bütçe bakımından çok bir sorunu yok ama usuli birçok sıkıntısı var. Bu sorunların yerinde inceleme faaliyetlerinde ne şekilde karşımıza çıktığı burada örneklerle anlatıldı. O konulara tekrar dönmüyorum. Genel olarak baktığımızda, Meclis araştırması komisyonlarının harcamaları TBMM bütçesinden karşılanmaktadır. Ayrıca, yerinde inceleme gerçekleştirilen illerde valilik imkanlarından faydalanmanın da mümkün olduğunu hatırlatalım. Bu anlamda, yerinde inceleme faaliyetleri konusunda maddi olarak herhangi bir sıkıntıyla karşılaşılmamaktadır.

İnceleme yapılacak yer ve görüşülecek kişiler konusuna gelince; yerinde incelemelerde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, incelemenin nerede ve ne şekilde gerçekleştirileceği ve hangi şahıslarla görüşüleceğidir. Yerinde inceleme faaliyetlerini prensip olarak komisyonlar, komisyonda görevli uzmanların da yardımıyla, kendileri planlamaktadır. Bu durumda TBMM'nin bir organı olarak komisyonların yönetsel bağımsızlık ilkesi uyarınca bu konuda serbest olduğunu söylemek mümkündür.

Bazı durumlarda ise özellikle valiliklerin veya ildeki ilgili kamu kurumlarının yerinde inceleme faaliyetlerine iştirak etmeleri veya katkıda bulunmaları beklenebilmektedir. Örneğin, komisyon toplantıları valiliklerde

gerçekleşebilmekte, bu toplantılara sivil toplum kuruluşlarının katılımı da gerekli olabilmektedir. Bu türden toplantılarda görebildiğimiz kadarıyla katılımcılar valilikler tarafından da belirlenebilmektedir. Bununla birlikte, komisyonun istediği gerçek veya tüzel kişiyle görüşmesi önünde bir engel bulunmamaktadır.

İnceleme yapılacak yer veya incelemede görüşülecek kişiler bakımından bazen komisyon üyeleri arasında tartışma çıkabilmektedir. Genel olarak komisyonların, yerinde incelemeleri geniş bir kapsamda gerçekleştirdiğini, yerinde inceleme faaliyetlerinde bilgisine başvurulacak kişilerin seçilmesinde muhalefet partilerine mensup milletvekillerinin de görüşlerine itibar edildiğini söylemek mümkündür. Aksine örnekler de olabilir bazı komisyonlarda. Ayrıca, prensip olarak Meclis araştırması komisyonlarının ilk toplantısında, komisyon faaliyetlerinin etkin ve hızlı bir şekilde yürütülmesini teminen, bir komisyon kararıyla, komisyon başkanına bazı yetkiler verilmektedir. Söz konusu yetkilerin arasında komisyonun çalışma takvimini belirlemek ve yerinde inceleme faaliyetlerini programlamak da bulunmaktadır. Bunun dışında, her olay ve durum bazında komisyonun yerinde incelemeye yönelik karar almasına bir engel yoktur.

Milletvekillerinin sorumsuzluk ve dokunulmazlıkları konusuna gelince, Anayasa'nın 83'üncü maddesinde milletvekillerinin sorumsuzluk ve dokunulmazlıkları düzenlenmiştir. Maddenin ilk fıkrasına göre milletvekilleri Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden dolayı kural olarak sorumlu tutulamazlar. Yasama sorumsuzluğunun Meclis araştırması komisyonu faaliyetleri bakımından yerinde incelemelerde de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Aynı şekilde, yerinde inceleme faaliyetlerinde bulunan milletvekilleri doğal olarak yasama dokunulmazlığından faydalanırlar. Bu konularda ben aksine bir karar veya benzeri birşey göremedim. Hani varsa bilen burada paylaşabilir.

Yerinde incelemede komisyonun yetkisini aşma ihtimali var mıdır, aşarsa ne olur? daha önce komisyonun yetkisinin araştırma önermeleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ve İçtüzüğün 105'inci maddesinde komisyonların hangi kurum ve kuruluşlardan bilgi isteyebileceği ve yerinde inceleme yapabileceğinin düzenlendiğini belirtmiştik. Ayrıca, yine 105'inci madde uyarınca devlet sırları ile ticari sırlar araştırma komisyonunun yetkisinin dışında kalmaktadır. İlaveten, Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca doğal olarak komisyonun yetkisi dışında kalan alanlar vardır: örneğin yargılama faaliyetleri gibi. Böylece, meclis araştırması komisyonu her şekilde ve her yerde istediği gibi araştırma yapabilmek yetkisiyle donatılmamıştır. Söz gelimi, adli yönü bulunan olayların incelenmesinde-bu zaten başlı başına ayrı bir tartışma konusu, yargısal bir süreçle eş zamanlı olarak Meclis araştırması komisyonu kurulabilir mi kurulamaz mı- gizlilik ilkesiyle çelişebilecek veya yargı mercilerinin tedbir niteliğindeki kararlarını bertaraf edici nitelikte araştırma faaliyetlerini gerçekleştirmenin mümkün olmadığını düşünüyoruz. Bu konuda Anayasanın 138'inci maddesi akılda tutularak yargı ile ilgili araştırma kısıtlarına dikkat etmek gerekmektedir. Sayılan sınırlamalar haricinde komisyonun olağan çalışma zamanlarında sahip olduğu inceleme yetkisi yerinde incelemeler için de geçerlidir.

Yerinde inceleme faaliyetlerinde gizlilik konusuna bakarsak; mevzuata baktığımızda Meclis soruşturması komisyonunun aksine araştırma komisyonlarının faaliyetleri için İçtüzükte gizlilik usulü öngörülmemiştir. Bu durumda, yerinde inceleme faaliyetleri için de, kural olarak, gizlilik zorunluluğunun olmadığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte, inceleme konusu yer veya inceleme konusu bilgi veya belgenin gizli veya üstü gizlilik derecesine sahip olması durumunda gizlilik konusundaki ilgili mevzuata uyulması gerekmektedir. Yerinde inceleme faaliyetlerine komisyon raporunda yer verilirken de bu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, yerinde inceleme faaliyetleri bakımından, gereken durumlarda ve başka bir mevzuat hükmünü ihlal etmeden, İçtüzüğün kapalı komisyon toplantılarına ilişkin 32'nci maddesinin uygulama imkanı bulabileceğini söylemek kanaatimizce mümkündür. Elbette bu yönde karar alınabilmesi için İçtüzüğün toplantı çağrısı, toplantı ve karar yeter sayıları gibi komisyon çalışmaları için öngörülen kurallara uyulması gerekmektedir.

Bu başlık altında değineceğimiz başka bir konu, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı gibi hususlara yönelik olacaktır. Uygulamada bu konularda sorunlarla pek karşılaşmadığımızı biliyoruz. Yine de, araştırma komisyonlarının, yerinde inceleme faaliyetlerinde, tereddüt halinde, incelemelerini Anayasa ve kanunlardan kaynaklanan yükümlülüklere azami dikkat ederek gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Son olarak, araştırma komisyonları yerinde inceleme faaliyetleri esnasında özel kişilerle görüşmeler gerçekleştirebilmektedir. Söz konusu kişilerle ilgili tespitlerin araştırma komisyonu raporuna derç edilirken, gerekiyorsa, kişilik haklarına ve gizlilikle ilgili kanun ve diğer kurallara riayet edilmesi önem arz etmektedir.

Komisyon yerinde inceleme faaliyetlerini hangi zaman aralığında gerçekleştirebilir? Meclis araştırması komisyonları yerinde inceleme faaliyetlerini ancak görev süreleri başladıktan sonra gerçekleştirebilirler. Komisyonların görev süresinin başlaması da kural olarak, komisyonun başkan, başkanvekili, sözcü ve katibinin seçilmesinden itibaren başlamaktadır.

İçtüzükte öngörülen çalışma süresi sona erdiği zaman komisyonun yerinde inceleme faaliyeti yapması mümkün değildir. Bu anlamda, araştırma komisyonlarının, en geç, görev süresinin başlamasını takip eden 3 aylık süre ve ilave 1 aylık süre boyunca yerinde inceleme gerçekleştirebileceğini söylemek mümkündür. İçtüzükte, 4 aylık süre içinde çalışmalarını tamamlayamayan komisyona, çalışmalarını tamamlayamama nedenlerinin açıklanabilmesi amacıyla hazırlaması gereken rapor için verilen 15 günlük sürede komisyonun

yerinde inceleme faaliyeti gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği kanaatimizce tartışmalıdır. Eğer söz konusu 15 günlük sürede komisyon raporu tamamlanabilip TBMM Başkanlığına teslim edilebilmesine imkan tanınabiliyorsa söz konusu süre içinde yerince inceleme faaliyeti gerçekleştirmenin de mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Her ihtimalde, 4 aylık sürenin bitiminden itibaren komisyonun yerinde inceleme faaliyetleri için Meclis bütçesinden harcama yapılmaması doğru olacaktır.

Ayrıca, araştırma komisyonu bakımından çalışma kararı alınmadığı takdirde TBMM'nin tatilde veya aravermede olması durumunda resmi olarak yerinde inceleme faaliyetinin gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

Yerinde inceleme faaliyetlerinde komisyonun bazı usuli yetkilerine ilişkin olarak: Araştırma komisyonları yerinde inceleme faaliyetleri gerçekleştirmeye yetkili olduğuna göre, komisyon toplantı yeter sayısı ve karar yeter sayısı gibi diğer şartlar da sağlandığı takdirde, komisyonun yerinde inceleme faaliyetlerinde karar alabileceğini ve genel olarak Ankara'da TBMM salonlarında kullandığı yetkileri yerinde inceleme yapılan yerde de kullanabileceğini varsaymak doğru olacaktır. Ancak, uygulamada bu yola başvurulmasına ihtiyaç duyulacağını pek sanmıyoruz. Teorik olarak, böyle bir toplantının yapılabilmesi için tüm komisyon üyelerinin yerinde inceleme faaliyetine katılım için davet edilmiş olması, diğer bir deyişle, yerinde inceleme faaliyetinin komisyonun bazı üyelerinden oluşan bir heyet olarak değil komisyon olarak gerçekleştirilmesinin öngörölmüş olması gereklidir.

Yerinde inceleme faaliyetleriyle ilgili olarak komisyonun yerinde karar alması gereken durumların baş göstermesi fakat komisyonun karar almaya yetecek sayıda üyeden oluşmaması durumunda komisyon heyetine başkanlık edecek milletvekilinin konu hakkında karar vermesi doğru olacaktır. Söz konusu kararı değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya ana komisyonun yetkili olduğunu söylemek mümkündür.

Süremizi biraz aştık, toparlarsak,

Yerinde inceleme faaliyetleri araştırma komisyonlarının ilk eden bilgi edinmesi ve araştırma konusunu gereğince değerlendirilebilmesi için önemli ve uygulamada hemen her zaman kullanılan bir yetkidir.

Hemen belirtelim, yerinde inceleme faaliyetlerinde komisyonun veya heyetin yetkileri, genel olarak araştırma komisyonlarının sahip olduğu yetkilerle sınırlıdır. Bu bağlamda, araştırma komisyonunun yetkilerinin sınırlılığı, yerinde inceleme faaliyetlerine de yansiyabilecektir.

Uygulamada, yerinde inceleme faaliyetlerinin etkin bir şekilde sürdürülebilmesi bakımından; yerinde inceleme faaliyetlerinin inceleme yapılacak yer, kişi ve kurumlar bakımından çok iyi bir şekilde planlanması gerekmektedir. Ayrıca, yerinde inceleme faaliyetlerine tüm komisyon üyesi milletvekillerinin katılımına imkân sağlanmalıdır.

Yerinde inceleme faaliyetleri bakımından elde edilen bulguların komisyon raporuna işlenmesi hususunda özen gösterilmelidir.

Ben bu şekilde tamamlayabilirim Başkanım.

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederiz Emre Bey.

Tabii, kamu kurumundaki normal idari denetimlere baktığımız zaman, yerinde inceleme, denetimin bir unsurudur. Denetim bir süreç olarak değerlendirildiği zaman, denetimden beklenen otokontrol gibi pek çok amaç belki yerinde inceleme sırasında hasıl olur. Araştırma komisyonları nezdinde yapılan yerinde incelemelerde bu ne kadar odağımızda var, tereddütlüyüm. Sanki “Ziyaret edelim, bir bakalım; ne var ne yok anlayalım.” gibisinden bir yaklaşımla yerinde incelemeye gidiliyor. Halbuki konuya bir denetim süreci olarak bakıp “Ya, biz denetim yapıyoruz, inceleme yapıyoruz. Bir anlayalım bakalım, bunlar bir hesap versinler.” bakış açısını da odağa kısmen yerleştirmek lazım. Mesela tecrübeli denetçiler bu işi çok güzel yaparlar, ziyaretlerinde denetimin ağırlığını hissettirirler. Yani, bir şekilde, işte, o denetim sürecindeki nüanslarla, davranış tarzlarıyla, sorgulamalarla, araştırmalarla. Biz

denetimlerimiz sırasında, incelemelerimiz sırasında soru sormaktan bile imtina ediyoruz sanki. Halbuki etkin bir şekilde sorgulayıcı bir yaklaşımı sergileyebilmek lazım. Bu yaklaşımla belki muhataplarımıza “Ya, bunlar incelemeye geliyorlar yani çay çorba içmeye değil.” dedirtip, yerinde inceleme sürecinde otokontrol gibi birtakım neticeleri elde edebiliriz diye düşünüyorum.

Değerli arkadaşlar vakit sıkıntımız var, daha 3 sunum yapacak arkadaşımız gözüktüyor. Kalan arkadaşlarımızdan bir ricamız olacak: Sunum başlığı veremediğimiz arkadaşlarımız var. Onların da pek çok konularda bilgi vermek istediklerinin farkındayız. Bu 3 arkadaşımız biraz daha özet bir çerçeve çizerek konularını anlatırlarsa isabetli olacak yoksa çalıştayı süresinde sarkma söz konusu olacak.

Şimdi sıra incelemenin diğer bir unsuru olan yurt dışı incelemelerinde. Bunlar da yerinde inceleme. Önemine binaen ayrı bir başlık olarak buraya koyduk çünkü çok tanımadığımız bir husus, son yıllarda birkaç yeni yurt dışı incelemeleri yapıldı.

Günel Seyit, Yasama Uzmanı arkadaşımız burada bir takdim yapacaklar. Buyurun Günel Bey.

KOMİSYONUN YURT DIŞI İNCELEMELERİ

GÜNAL SEYİT (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

Teşekkür ederim.

Hepinize saygılar sunuyorum.

Araştırma komisyonlarıyla olan ilgilim, Darbe ve Muhtıraları Araştırma Komisyonundaki görevimden kaynaklanıyor.

Konum, Sayın Başkan Yardımcısının da belirttiği gibi, araştırma komisyonlarının yurt dışı incelemeleri. Buradaki temel sorun alanlarını belirlemeye çalışacağım. Bu anlamda ucu açık bir sunum yapacağımı söyleyebilirim yani tartışma alanlarını belirlemeye çalışacağım ağırlıklı olarak.

Bu sorun alanlarının bileşenlerini ve bunlara ilişkin başlıca önermelerin neler olabileceğine ilişkin birkaç şey söyleyeceğim.

Şimdi, İçtüzük'ün 105'inci maddesinin ikinci fıkrasında araştırma komisyonlarının Ankara dışında çalışabileceğine ilişkin bir ifade var. Fakat bu Ankara dışında çalışmanın kapsamının ne olduğu, bunun sadece Türkiye ile mi sınırlı olduğu yoksa yurt dışı çalışmaları da mı kapsadığı bir açıklık içerisinde değil, burada bir muğlaklık söz konusu. Bundan kaynaklı olarak işaret etmek istediğim birinci sorun alanı, araştırma komisyonlarının yurt dışında inceleme yapıp yapamayacağı. Bunu hukuk öğretisi bağlamında da söylüyorum. Kuşkusuz tabii ki incelemeler yapılmış, uygulamada örnekler var. Fakat örneğin Parlamento hukuku öğretisinde Erdal Onar, 1977 yılında yayımladığı Meclis Araştırması adlı yapıtında ancak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde Meclis araştırması yapılabileceğini söylüyor. Başka bir devletin egemenliği altındaki topraklarda Meclis araştırması komisyonunun serbestçe denetim yetkisinin kullanılmasından söz edilemeyeceği, dolayısıyla bu yetkinin sadece Türkiye içi ile sınırlı olması yönünde bir görüşü var. Bu görüşünü Parlamento uygulamasından bir örnekle de gerekçelendiriyor, bir dayanak sunuyor.

1967 tarihinde Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın Kıbrıs Türklerinin yaşam koşullarının yerinde araştırılmasına ilişkin vermiş olduğu bir önerge var. Bu önerge son kertede geri çekiliyor. Buradaki tartışmalardan kaynaklı olarak Erdal Onar Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışında inceleme yapamayacağına ilişkin bir sonuca ulaşıyor.

Şimdi, tartışma şuradan kaynaklanıyor: 1961 Anayasası'nın 88'inci maddesinde Meclis araştırmasıyla ilgili hüküm şu anki Anayasa'daki hükümle benzerlik içeriyor. Orada Ankara dışında çalışma yapılamayacağına ilişkin bir belirleme yok, yurt dışıyla ilgili de bir belirleme yok; yani mevzuat bağlamında bir ortaklık olduğunu söyleyebiliriz.

Bu tartışmalarda yani Kıbrıs'ta araştırma komisyonunun inceleme yapıp yapamayacağına diğer bir deyişle bu amaçla yurt dışında incelemeye dönük bir

araştırma komisyonunun kurulup kurulamayacağına ilişkin tartışmalarda Cumhuriyet Halk Partisi, Adalet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi temsilcileri bu yönde bir önerenin Anayasa'ya aykırı olabileceğini, en azından bu konuda bir tereddüt olduğunu dile getiriyorlar. O dönemin tutanaklarına baktığımızda - 5/7/1967 tarihli birleşimin tutanaklarında- var bunlar. Aynı şekilde, dönemin Dışişleri Bakan Vekili ve İçişleri Bakanı Faruk Sükan da bu konuda bir tereddüt olduğunu ve Meclisin bu konuda bir karar vermesi gerektiğini, Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışında inceleme yapıp yapamayacağı konusunda Meclisin bir karar vermesi gerektiğini söylüyor. Bu anlamda, tam bir açık pozisyon da belirtmiyor yani Anayasa'ya aykırı olduğu konusunda kesin bir ifadeye bulunmaktan da kaçınıyor.

Yine, aynı dönemde, Güven Partisi Grubu adına konuşan Coşkun Kırca ve Millet Partisi Grubu adına konuşan temsilci ise biraz önceki görüşün aksine, ülkeler arasındaki karşılıklı iyi niyet kapsamında Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışında inceleme yapmasında herhangi bir sakınca olmayacağını söylüyor.

Şimdi, sonuca baktığımızda, önce Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın önergesinin değiştirilmesi yönünde bir istek geliyor yani Genel Kurulda öyle bir hava oluşuyor. Son noktada ise Reşat Özarda önergesini geri çekiyor. İlk bakışta, bunu -Erdal Onar'ın görüşünü izleyecek olursak- Meclisin bu kararını, Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışında inceleme yapamayacağı yönünde bir irade olduğu şeklinde değerlendirebiliriz. Fakat ben buna katılmıyorum. Burada tartışmaları daha derinlemesine incelediğimizde sorunun siyasal boyutundan kaynaklı olarak böyle bir yola gidildiğini görüyorum. Şöyle ki Londra ve Zürih Anlaşmalarının bu dönemde uygulanmasıyla ilgili bir sorun var, Kıbrıs Hükûmetinin bunları ihlal ettiği yönünde Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî görüşü var. Bundan kaynaklı olarak bir Meclis araştırması komisyonunun Kıbrıs'a gitmiş olmasının bir anlamda Hükûmetin meşruluğunu tanıma yönünde bir sonuç doğuracağından kaynaklı olarak bu sorunun özgüllüğünde yurt dışı

incelemenin yerinde olmayacağı yönünde bir bakış açısının egemen olduğunu görüyoruz. Zaten önerenin çekilmesinin altında yatan şey de bu. Meclis araştırması önergesinin reddedilmesi istenmiyor çünkü bunun daha sonra Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışı incelemelerinin önünün kapatılması gibi bir sonuca yol açabileceği yönünde bir algı oluşuyor. Bu algının oluşmaması için de önerenin geri çekilmesinin daha uygun olabileceği yönünde bir bakış açısının egemen olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla, bu somut olay bize - 1967'deki bu olay temelinde- Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışında inceleme yapamayacağı yönünde bir Genel Kurul algısının ya da bir Genel Kurul görüşünün oluştuğuna temel oluşturmuyor; bir başka deyişle Erdal Onar'ın görüşüne bu açıdan katılmak mümkün değil.

OTURUM BAŞKANI – Günal Bey, affedersiniz.

Biz biliyorsunuz uygulamamızda bu teorik tartışmaları artık geçmiş gibi duruyoruz yani yerinde incelemeleri yurt dışında yapabiliyoruz. Bunların daha etkin yapılması noktasında veyahut da yapıldığı zaman karşılaşılan ne tür sorunlar var, nasıl aşılabılır veyahut da nasıl bir modelle daha güzel bir yurt dışı incelemesi yapılabilir. Sunumunuzda bu soruların cevaplarına ağırlık verirseniz yaparsanız sevinirim?

GÜNAL SEYİT – Tamam, o şekilde sizin söylediğiniz hususları da eklemleyerek anlatmaya çalışayım.

2005 yılında bu konu yeniden gündeme geliyor. Bence bu husus önemli; bence bu konuyu teorik bir tartışmadan yani soyut bir tartışmadan ibaret görmemek gerekiyor, çünkü günümüze kadar bu sorunun ulaştığını görüyoruz.

2005 yılında, bazı girişimcilerin “holding” adı altında gerçekleştirdikleri izinsiz halka arz yoluyla tasarruf sahiplerinin mağduriyetine yol açılmasının neden ve sonuçlarının araştırılmasına ilişkin bir Meclis araştırması komisyonu kuruluyor ve bu Meclis araştırması komisyonu da yurt dışında araştırma yapmak istiyor. Başkanlık Divanı toplanıyor, Meclis Başkanının havalesi üzerine ve 27/10/2005 tarihinde 94 sayılı bir karar alıyor. Başkanlık Divanının ilginç bir

vurgusu var bu noktada, ilgili İç Tüzük hükmünün sadece yurt içi araştırmayı kapsadığına ilişkin bir ifade var Başkanlık Divanı kararında. Fakat bunu bir kayıt olarak koymakla birlikte, konunun gereği ve durumun özelliği nedeniyle böyle bir incelemenin yapılabileceğine ilişkin bir sonuca ulaşıyor.

Peki, yurt dışı incelemelerinin yapabileceğini eğer kabul ediyorsak nasıl bir ölçüt belirlemeliyiz yani bu yetki hangi durumlarda kullanılabilir buna ilişkin belirlemeler yapmak gerekirse... Bir görüş olarak - açık uçlu önermeler olarak değerlendirelim bunları- Türk dış politikasını ilgilendiren konularda Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışı inceleme yapabileceği söylenebilir. Bu, Hükûmetin dış politikasının denetlenmesinin zorunlu bir unsuru olarak değerlendirilebilir, bir ölçüt bu olabilir. Bir diğer ölçüt, yurt dışındaki Türk vatandaşlarına ilişkin konularla sınırlı olmak üzere Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışı incelemesi yapabileceği söylenebilir. Yine, Türkiye'deki bir sorunun yurt dışındaki uzantılarının böyle bir araştırmaya konu olabileceği, bu anlamda yurt dışına çıkmanın makul olabileceğine işaret edilebilir. Yine, iyi uygulamaların gözlemlenmesi hususu da yurt dışı incelemelerin bir dayanağını oluşturabilir. Bir diğer görüş ise şu olabilir: Meclis araştırması komisyonlarının diğer parlamenter heyetlerden bir farkının olmadığı düşünülerek herhangi bir konusal sınırlamaya gidilemeyeceği ya da gidilmemesi yönünde de bir görüş ileri sürülebilir yani bunu sadece tartışma konusu olarak söylüyorum.

Peki, Meclis Başkanlığının denetim ve izin yetkisinin sınırı nedir bu konuda? İçtüzük'ün 14'üncü maddesinde Meclis Başkanlığına komisyonları denetlemeyle ilgili genel bir yetki verilmiş. Fakat Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışına çıkışıyla ilgili olarak Meclis Başkanının yetkisi acaba sadece mali konular dolayısıyla mı ortaya çıkıyor yani eğer Meclis araştırması komisyonu Meclis Başkanlığından herhangi bir mali talepte bulunmuyorsa, bu durumda Meclis Başkanlığına yine de yurt dışı geziye ilişkin bir olura çıkmak gerekir mi? Örneğin Türk sporunda yaşanan doping sorununun

araştırılmasıyla ilgili komisyon -Meclis araştırması komisyonu- harcamaları Gençlik ve Spor Bakanlığının bütçesinden karşılanan bir yurt dışı ziyaretini, Meclis Başkanının onay sürecine girmeden -mali konularda Meclis Başkanlığına herhangi bir yük gelmediği için- doğrudan yurt dışına çıkma şeklinde gerçekleştirmiş. Bu durumda bu uygulama sanki Meclis Başkanının Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışına çıkışıyla olan yetkisi sadece mali dolayısıyla gerçekleşiyormuş gibi bir izlenim doğuruyor ama İçtüzük'ün 14'üncü maddesi bence daha farklı bir noktaya işaret ediyor.

Bir diğer sorun alanı da buna sadece başlık olarak işaret edeceğim-Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışı gezilerine ilişkin kamuoyu algısı. Bu da bu çalışmaların etkinliğini önemli düzeyde kısıtlayan, aynı zamanda, olur süreçlerinin de önünü kesen bir etki doğuruyor. Çünkü bunların bir araştırma faaliyetinden ziyade, bir gezi faaliyeti olarak gerçekleştiği yönünde bir kamuoyu algısı var.

Bu sorun alanlarını belirledikten sonra usulün işleyişine kısaca işaret edip sunumumu tamamlamak istiyorum.

Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışına çıkış süreçleri genellikle bu yöndeki bir komisyon kararıyla başlıyor. Bu karar bir yazıyla Meclis başkanına gönderiliyor ve Meclis başkanı Başkanlık Divanına bu konuyu iletiyor. Başkanlık Divanı, Meclis Başkanını, gezinin nerelere yapılacağı, kaç kişinin katılacağı ve kapsama ilişkin olarak yetkilendiriyor. Bu yetkilendirmeye ilişkin tezkere Genel Kurulda okunuyor ve oylanıyor. Daha sonra konu Komisyona geliyor, Komisyon bu defa nerelere gidileceği ve kaç kişinin gideceğine ilişkin daha somut düzeyde belirlemeler yaparak bir yazı hazırlıyor ve TBMM Başkanına sunuyor. TBMM Başkanı bu komisyon yazısını ve olurunun Genel kurulun onayına sunuyor. Burada bir tartışma var: Oylama gerekir mi yoksa sadece bilgiye sunmak yeterli midir? İki yönde de uygulama var. Başkanlık Divanı hususunda bir noktayı yani bu süreç içerisinde Başkanlık Divanının konumuna ilişkin son bir şeyi daha söylemek istiyorum. Bazı

durumlarda Başkanlık Divanının Meclis başkanına yetki vermediği, doğrudan gidilecek yer ve gidilecek kişi sayısına ilişkin belirlemeyi kendisinin yaptığını da görüyoruz. Örneğin, kadına yönelik şiddetin araştırılmasına ilişkin komisyonda böyle bir örneğe rastlıyoruz. Bunun da kaynağı komisyonun ilk başvurusunun yer ve kişi belirliliğine ilişkin doğrudan saptamada bulunması... Komisyon bu örnekte şu tarihte şuraya gideceğiz diye açıkça belirlemede bulunuyor ve bu bir uluslararası konferans olduğu ve tarih bakımından esnek bir etkinlik olmadığı için Başkanlık Divanı bu noktada Meclis Başkanına ayrıca bir yetki vermek zorunda kalmamış, böyle bir örneğe işaret etmek istiyorum.

Son olarak teknik sorun alanlarını da sadece başlıklar hâlinde belirtip sunumumu tamamlamak istiyorum.

Şimdi, öncelikle bu Meclis araştırması komisyonlarının yurt dışı gezilerine kimlerin katılacağı konusunda yani Kanunlar Kararlar Başkanlığı düzleminde bir karar almakta ya da bunda bir içtihat geliştirmekte yarar olduğunu düşünüyorum. Çevirmenler, örneğin, elçilikler yoluyla mı sağlanacaktır yoksa Meclis çevirmenleri mi bu gezilerde kullanılacaktır ya da onlar mı katılacaktır, bu hususların belirlenmesi gerekiyor. Katılacak personelin sınırlarının açıkça belirlenmesi gerekiyor bence.

Yine, yurt dışı çalışmasına katılacak uzmanların kimler tarafından belirleneceği de bazı durumlarda sorun olabilir: Katılımcı uzmanlara Komisyon başkanı mı, alt komisyon başkanı mı karar verecektir ya da bu belirleme komisyon kararı ya da alt komisyon kararıyla mı gerçekleştirilecektir? Bu konuda görüş oluşturmakta yarar olduğunu düşünüyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI – Peki, biz de teşekkür ederiz Günel Bey.

Şimdi, sıradaki başlığımız komisyon raporlarının yazılması ve raporlama tekniği.

Tabii araştırma faaliyetinin en somut çıktısı komisyon raporu. Rapor üzerinden çoğu meseleyi, konuyu tartışabiliyoruz, konuşabiliyoruz. Tabii, raporlama tekniği, raporun yazılması, rapordaki üslup yapılacak işi bir o kadar anlamlı kılan hususlar. Bu konuda yasama uzman yardımcısı Muhammet Emin Güzel arkadaşımız bir sunum yapacak. Buyurun sayın Güzel.

KOMİSYON RAPORLARININ YAZILMASI VE RAPORLAMA TEKNİĞİ

MUHAMMET EMİN GÜZEL (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

Teşekkür ediyorum.

Burada gündeme getireceğim hususları daha önce Meclis araştırması komisyonlarında görev almış tecrübeli arkadaşlarla müzakere ederek hazırladım, dolayısıyla sadece benim şahsi kanaatlerimi değil ortak ve yaygın bir kanaati yansıttıklarımı belirtmek isterim.

Öncelikle, komisyon raporunun hacmi, uzunluğu ve içeriğinin nasıl şekillendirilmesi gerektiğini ortaya koymak için sorulması gereken soru şudur: Meclis araştırması komisyonu raporu, bir kaynak, bir referans oluşturacak bir bilgi derlemesi midir yoksa ilgili kurumlara yol gösterecek bir uygulama rehberi mi? Bu sorunun cevabı şekillendirecektir raporun içeriğini. Bence bu sorunun cevabı, raporun ilgili idarelere, kamu kurumlarına yol gösteren bir uygulama rehberi olduğudur. Bir meclis araştırması komisyonu raporunda yer verilecek bilgiler sorunların tespiti ve geliştirilen çözüm önerilerine dayanak teşkil edecek ölçüde olmalı. Raporda, esaslı olup olmadığına bakılmaksızın her türlü bilgiye ansiklopedik bir bilgi derlemesi mantığıyla yer verilmemeli. Bu, komisyon raporunu hantallaştıran, takip edilmesini, ilgilenilmesini, okunmasını zorlaştıran bir şey. Ben buraya gelmeden önce birkaç parlamentonun araştırma komisyonu

raporlarına da baktım, Avustralya, İngiltere, Amerika parlamentolarının hazırladıkları raporlar. Yaklaşık 15-20 rapora baktım, en uzun rapor 190 sayfaydı, 100 sayfadan daha uzun sadece bir rapor bulabildim, ortalama 70-100 sayfa arası ve formatı şu şekilde: Raporun başlığı, hemen altında özet, onun hemen altında da sonuç ve öneriler, ondan sonra giriş. Gerekçeli karar mantığıyla önce bulgulara, tespitlere yer veriliyor, ondan sonra da sadece tespit edilen sorunlar ve önerilere gerekçe teşkil edecek kadar özlü bilgilere yer veriliyor. Sonuç olarak, meclis araştırması komisyonu raporları ortalama 100 sayfayı aşmamalı, net, kesin ve özlü ifadelerle sorunu ve çözüm önerilerini etkili bir dille ortaya koymalı, bir bilgi deposuna dönüştürülmemelidir.

İkinci husus: Rapor yazımına katkıda bulunan uzmanların koordinasyonunu şimdiki mevcut uygulamada görevlendirilen bir profesör, akademisyen yürütüyor. Fakat bu benim gözlemlediğim ve çalıştığım araştırma komisyonlarında ciddi bir sorun olarak ortaya çıkıyor. Akademisyenlerin tam mesai ile Meclis'te bulunamaması sebebiyle yani onların Meclis dışında ders vermek gibi başka birtakım aktif faaliyetleri sebebiyle bu koordinasyon ve rapor yazım sürecini sevk ve idare etmeleri pek mümkün olmuyor, iş yine komisyon uzmanına kalıyor. Bence Meclis araştırması raporunun ilgili bölümlerinin birleştirilmesi, düzeltmeler, kontroller, dil ve anlatım birliğinin sağlanması gibi hususlarda yetki ve sorumluluk komisyon uzmanının uhdesine verilmeli, komisyon uzmanı kesin olarak yetkili olmalı, sadece teknik hususlarda akademisyenin, profesörün, danışmanlığı, teknik danışmanlığı söz konusu olmalı.

Üçüncü husus: Çok farklı kurumlardan farklı raporlama tekniğine sahip uzmanlar görevlendirildiği için her bir uzman kendi ilgili olduğu, hâkim olduğu konuyla ilgili bölümü farklı bir raporlama tekniğiyle yazıyor, farklı bir dil ve anlatım var, farklı bir üslup var ve baştan sona okuduğunuzda raporun tek kaleminden çıkmadığı çok belli oluyor, çok farklı üsluplar çünkü. Bunu da yine komisyon uzmanı temin etmeli bu dil ve anlatım birliğini. Ayrıca çalışmalara

yani rapor yazımına başlanmadan önce dışarıdan gelen uzmanlara Meclis araştırması raporlarına özgü raporlama tekniği hakkında bir bilgilendirme belki bir iki saatlik bir bilgilendirme mahiyetinde belki yazı da verilebilir, örnekler verilebilir daha önce yapılmış çalışmalardan. Aksi takdirde, yazılan bölümleri tekrar Meclis araştırması diline dönüştürmek, müdahale etmek güç ve yorucu olabiliyor.

Önerge metinlerine raporlarda yer verilmesini çok anlamlı bulmuyorum. Bu önerge metinlerinin rapordan çıkarılması da raporun hacmini hafifletecektir. Önerge sahiplerinin isimlerine yer verilmesi yeterli olacaktır.

Son olarak, komisyon çalışmaları sırasında hemen sonuç almaya yönelik çalışmalar bağlamında belirtmek gerekir ki, taslak raporu uygulaması var dünya örneklerinde. Meclis araştırması komisyonu nihai ve kesin raporunu yayınlamadan önce farklı aşamalarda taslak raporlarını yayınlıyor, basınla paylaşıyor, ilan ediliyor, taslak raporu adıyla İnternet sitelerinde de yayınlanıyor. Bu uygulamanın ülkemizdeki meclis araştırması komisyonlarının bir pratiği haline getirilebileceği kanaatindeyim.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederiz Muhammet Bey, sunumu da özlü yaparak süreyi de güzel kullandınız.

Raporun tasarımı, raporun hacmi veyahut ta içeriğinin, rapordaki gözetilen hedef ve alınmak istenen neticeyle, çok bağlantılı bir durum olarak algılıyorum. Şimdi bizim bir Başkanımız vardı, biz tabii raporlar yazardık 30 sayfa, 50 sayfa, 90 sayfa, 100 sayfa -tabii, taslak bir çalışma yapmışsınız ve takdim edersiniz- o direk son tarafına bakardı, derdi: “Uzman arkadaşım, şu konuları siz yazın, işte onlar teknik veriler, belgeler, bilgiler. Benim için raporun şu son tarafı daha çok önemli.” ve bakardı ama oraya da ciddi ciddi bakardı, analizler yapardı, icabında kelime kelime değişiklikler yapardı ve bir sonuç ve kanaate varırdı. İşte, o son kısmı neydi? Sonuç ve değerlendirme kısmıydı. Bu yaklaşımını da işte ya bu raporun muhatabı ancak bu tarafına bakar, odaklanır

diye izah ederdi. Kim bu işin muhatabı? Eğer, milletvekiliyse milletvekilleri biliyoruz ki bu yoğunlukta ancak sonuç kısmına bakabiliyorlar, sonuç kısmına, değerlendirme kısmına veyahut da işte çoğu bakanlık bürokrasisi de maalesef raporu bir akademisyen bilinciyle inceleme fırsatı bulamıyor.. yani neticede ne demişler bunlar, bize ne hesap kesmişler, bizden ne istiyorlar, ona odaklanıyorlar. Dolayısıyla biz muhataplarımızın raporu bu şekilde ele aldığını öngörmemiz lazım. Belki bu durumu dikkate alarak, sonucu destekleyecek en özlü bilgileri buraya aktararak, belki çok da emek sarf etmeden emeğimizi daha iyi bir şekilde odaklayarak bir rapor üretebiliriz diye düşünüyorum. Biz eğer bir sonuç almak istiyorsak, bir hedefe ulaşmak istiyorsak bu tür muhataplarımızın yaklaşımlarını da dikkate alarak birazda pragmatik bir yaklaşımla raporlamayı düşünmemizde fayda var.

Bu bölümdeki son sunum Genel Kurul süreci hakkında. Bu raporlar çıktıktan sonra nihai olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda değerlendirilmesi, tartışılması, görüşülmesi söz konusu. Bu konuda da Genel Kurul süreçlerini Kanunlar Kararlar Başkanlığı nezdinde takip eden uzman arkadaşımız Ahmet Kaymaz bir sunum yapacak.

Buyurun Ahmet Bey.

GENEL KURUL SÜRECİ

AHMET KAYMAZ (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) –

Teşekkürler.

Üstadın da söylediği gibi ben Meclis araştırmasının Genel Kurul sürecini anlatacağım ama sadece rapor verildikten sonraki kısım değil herhâlde bundan kastımız çünkü rapor verilmeden önce de bu Meclis araştırılması hikâyesi Genel Kurula uğruyor, malum. Çünkü, Genel Kurulda bir önergeyle karar alınıyor ve komisyon kurulmasına karar veriliyor.

Çok kısaca üstadın istediği gibi anlatmaya çalışacağım.

Öncelikle, bildiğiniz gibi, Meclis araştırma komisyonu bir önerge verilerek kuruluyor Genel Kurulda. Bu önergeyi kimin verdiğini de hemen söyleyeyim; hükûmet, siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekilinin vermesi gerekiyor. Verildikten sonra bu önerge, bu istem yani önergede kurulması istenen istem derhâl gelen kâğıtlar listesine alınıyor, Genel Kurula ve hükûmete duyuruluyor. Yalnız, bu pratikte böyle olmuyor. Burada denetim bürosunda çalışan arkadaşlar ve üstatlar da çok iyi bilir, hemen gelen kâğıt listesine almıyoruz biz önergeleri ve aynı zamanda, Genel Kurula ve hükûmete de hemen duyurmuyoruz. Yani, Genel Kurula diyelim ki bir önerge geldi, hatta diyelim 25 önerge geldi, ben denetim bürosunda çalıştığım için, günde 20 önergenin geldiğini gördüm, ertesi gün bunları Genel Kurula duyurmak mümkün değil çünkü bu 20'sini okursanız eğer Genel Kurulu kapatırsınız önergelerle. Dolayısıyla, burada fiilî bir anlaşma yoluna gidilmiş, 3 önerge okunması konusunda anlaşılmış. Burada mutabakat yazılı değil, bir danışma kurulu önerisi vesaire değil bildiğim kadarıyla, sadece fiilî bir durum, bu 3 önerge okunuyor. Hatta, Fahri Bakırcı burada şey söylüyor, bu 3 önergenin okunması Genel Kurul sürecini çok yavaşlatıyor çünkü İçtüzük'te zaten Genel Kurula duyurulmaktan bahsediyor, okunmasından bahsedilmiyor ve işte 1973 yılında İçtüzük'ün o zamanki imkânları düşünürsek belki haberleri olmayabilirdi ama artık İnternet var veya baskı aletleri çoğaldı, vesaire. Dolayısıyla, "Süreci hızlandırmak mümkün." Diyor Fahri Bey, Fahri Üstat. Ben buna katılıyorum, Genel Kurulda bu kısım bence atlanabilir, kimsenin dinlediğini de görmedim şimdiye kadar izlediğim kadarıyla bu okunan önergeleri yani isteyen zaten öğreniyor bir şekilde.

Onun dışında ne oluyor bu önergeler? Daha sonrasında Genel Kurulun genel görüşme, Meclis araştırması yapılmasına dair ön görüşmeler kısmında son sıraya giriyor. Yanlış hatırlamıyorsam bu kısımda bekleyen 1.295 civarında önerge olması lazım yani sayı çok fazla, son sıraya giriyor ve İç Tüzük gereğince bunların aslında buldukları kısımda bu 6'nci sırada Danışma

Kurulu önerisiyle, vesaire ilk sıraya alınması mümkün değil ve bunların görüşülebilmesi için aslında olması gereken şu, yazan: Bunların sırayla, birinci önergeden başlayarak, okunarak görüşülmeye çalışılması gerekiyor, ama pratikte nasıl oluyor? Böyle işlemiyor tabii ki. Pratikte şöyle işliyor: Bu önergelerden diyelim ki kadına yönelik şiddet, bir araştırma komisyonu. 32 tane önerge verildi. Bunlar arasında 24'üncü Yasama Döneminin ilk yasama yılında verilen önerge de var, o gün Genel Kurulda verilen önerge de var. Yani dolayısıyla bunların hepsi aradan seçilerek görüşülüyor diyebilirim size, birleştiriliyor. Bu birleştirme kısmı belki önemli. Birleştirme nasıl yapılıyor? Biz seçiyoruz yani yasama uzmanları ilgili olanları. Başkan yardımcımız, başkanımız inceliyorlar ve daha sonra Genel Kurulun onayıyla hangi önergelerin birleştirileceğine karar veriliyor diyebilirim. Biraz önce söylediğim gibi bu sıranın bir önemi yok artık yani girdiği sıranın herhangi bir önemi yok. Görüşülmek istenen önergeler öne alınarak görüşülüyor diyebiliriz.

Bunun dışında şunu söyleyebilirim: Bütçe görüşmelerinde, bütçe görüşmeleri yapıldığı zaman bu önergeler okunmuyor çünkü zaman kısıtı olduğu için bütçe görüşmelerinde dolayısıyla orada bir ciddi bir sıkıntı yaratmıyor bu mesele. Sonra ne oluyor bu önerge? Dediğim gibi, gündeme giriyor, gündeme girdikten sonra eğer görüşülmek istenirse Meclis araştırması yapılmasına dair ön görüşme açılıyor diyebilirim. Ön görüşme yapabilmek için Hükûmetin hazır olması gerekiyor. Hükûmet yoksa eğer o konudaki görüşme 1 defalık erteleniyor, sonraki birleşime bırakılıyor, sonraki birleşimde de Hükûmet yoksa önergenin görüşmelerine geçiliyor, bunu söyleyebilirim. Görüşmelerde Hükûmet, siyasi parti grupları yirmi dakika ve önergedeki birinci imza sahibi veya onun gösterdiği bir diğer kişi on dakika konuşuyor diyebilirim. Şimdi birden fazla araştırma önergesi verilirse ve bunlar birleştirilirse herkese ayrı ayrı söz verilmesi gerekiyor ama biraz önce söylediğim gibi 32 tane önergeden kurulan bir komisyondan bahsediyorsak eğer 32 kişinin konuşması da zaten eğer bir amaç araştırma komisyonu kurmazsa son derece zaman israfı. Bundan dolayı

gene gruplar bu Kadına Yönelik Şiddet Komisyonunda aynı şey oldu. Her siyasi parti grubundan 1 milletvekili konuştu aslında, 32 önerenin sahibinin 32'si de konuşması diyebilirim. Yapılan bu ön görüşme sonunda işaret oyuyla komisyon kurulup kurulmamasına karar veriliyor. Hemen arkasından bunun komisyon üye sayısı, ondan sonra çalışma süresi ve gerektiğinde Ankara dışında çalışma hususu Meclis Başkanı teklifi üzerine Genel Kurul kararıyla karara bağlanıyor. Bu aşamadan sonra zaten ne olmuş oluyor? Komisyon kurulmuş oluyor aslında. Komisyon kendisi toplanıyor, Başkan, Başkan Vekili, Sözcü, Kâtip Üye, vesaire seçmek için ve 3+1 bildiğimiz gibi -burada çok söylendi- süre veriliyor. 3+1 yani 4 ay toplamda bir ay uzatmayla beraber. Bu süre eskiden yokmuş yani dört aydan süre sınırlaması yokmuş. Bundan dolayı bütün yasama dönemi boyunca süren araştırma komisyonları olmuş örneğin. Böyle geçici komisyon diyebiliriz hani bir şekilde süreklilik gösteren. Bunu engellemek amacıyla dört ayla sınırlamışlar. Eğer bu dört aylık süre dolduktan sonra eğer komisyon raporunu vermezse -gene burada söylendi- on beş gün içerisinde Genel Kurulda komisyonun raporunu neden vermediğine dair bir görüşme açılıyor. Bu görüşmeden sonra eğer Genel Kurul isterse başka bir komisyon kurulması mümkün ama şimdiye kadar olmamış raporu vermeyen bu 3+1 aylık süre yani toplamda dört aylık sürede. Hani ne oluyor pratikte? Şöyle oluyor: Üst yazı geliyor komisyon raporu verilmiş gibi ama yazının eki olan komisyon raporu tabii ki gecikebiliyor yani bu dört aylık süre aslında fiilen aşılabiliyor ama bu baskı süresi ve olması iyi bir şey bence.

Şimdi komisyon raporunu verdi. raporunu verdikten sonra Genel Kurulda bu komisyon raporunun görüşülmesi gerekiyor ama bunun için bir süre sınırlaması yok yani “Şu kadar süre içerisinde bunu görüşmek zorundasın.” diyen bir İç Tüzük hükmü yok. Burada iki ayrı görüş var: Bir tanesi İrfan Neziroğlu'nun Genel Sekreterimiz zaten, birisi de Fahri Bakırcı'nın. İrfan Bey, bunu engellemenin yolunun yani basılan komisyon raporunun yani verilen komisyon raporunun Genel Kurulda görüşülmesi için İçtüzük'te bir düzenleme

yapılması gerektiğini söylüyor yani “İlla ki görüşelim ama İç Tüzük değişikliğiyle yapalım.” diyor. Fahri Bey’se, Fahri Üstat ise şunu söylüyor: “Zaten bu araştırma komisyonu Meclis araştırması genel görüşmeye çok benziyor. Oradaki süre sınırlaması yani kırk sekiz saatten önce ya da yanlış söylemiyorsam yedi günden sonraya bırakılmaz hükmünü biz kıyasen uygulayabiliriz. Dolayısıyla, Meclis Başkanlığı yorum yoluyla bir Meclis araştırma komisyonu raporunu isterse Genel Kurula indirir, genel görüşme benzeri bir şekilde görüştürür.” Ama ben açıkçası ikisine de çok katılmıyorum çünkü bildiğim kadarıyla, bildiğim kadarıyla değil, aslında İçtüzük’te öyle yazıyor, Anayasa’da öyle yazıyor: Meclis araştırması zaten bir konuda bilgi edinmekten ibaret ve dediğiniz gibi yüzlerce sayfa yazı yazıldıktan sonra bunun üzerinde insanların konuşma yapmasının -isterlerse tabii yapsınlar ama- böyle çok aman aman bir katkısı olacağını ben düşünmüyorum Genel Kurula inmesinin. Sadece raporu yazarların ve raporun onurlandırılması gibi bir anlamı çıkıyor çünkü buradaki esas amaç Genel Kurulu bilgilendirmek ve bu artık yazıya dökülmüş hâlde. Dolayısıyla, bunun üzerine illa ki genel görüşme açmaya bence gerek yok, bu benim şahsi fikrim. Bunu söyleyebilirim.

Rapor eğer görüşülürse -onu da kısaca söyleyip bitireyim hemen- raporun görüşülmesine eğer karar verilirse bu durumda gene siyasi parti grupları şahısları adına 2 milletvekili konuşabiliyorlar ve en önemli kısım insan gerçekten şaşırıyor yani şöyle: Genel Kurulda bir şey görüşülüyorsa illa karar alınıyor filan diye, bazen biz de şaşırıyoruz. Rapor görüşmeleri sonucunda Genel Kurul herhangi bir karar almıyor. Sadece görüşülüyor, herkes söyleyeceğini söylüyor, tutanaklara geçiyor ama bu bundan ibaret, bunu söyleyebilirim. Nihai olarak da söylemek istediğim şey: Bu raporun bir bağlayıcılığının olması isteniyorsa sanırım bu yani belki hukuki bir bağlayıcılık olmayabilir ama moral bağlayıcılığının çok yükseltilmesi gerekiyor. Bu sayede belki olabilir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Ahmet Bey, teşekkür ederiz. Güzel bir sunum oldu.

Bu oturumdaki sunumlar kısmını bu son sunumla birlikte bitirmiş oluyoruz.

Bundan sonra soru ve tartişma kısmı olacak. Tabii buradaki sunumlar çerçevesinde pek çok arkadaşımızın kafasında muhtemelen pek çok öneriler, çözüm yolları belirmiş olsa gerek. Bunları alabileceğimizi düşünüyorum. Özellikle bu yapacağımız son oturumda araştırma komisyonlarının etkinliğini ve misyonunu, ne tür idari uygulamalarla veya çalışmalarla geliştirebiliriz, artırabiliriz sorusuna cevap bulmaya çalışırsak isabetli olacaktır.

Tabii öncelikle hiç konuşmamış katılımcılara söz vermemizde fayda var.

Ben izninizle birkaç notum vardı kısaca belirtmek istiyorum yani yapılan sunumlar çerçevesinde idari uygulamaya ilişkin öneri olarak aklıma gelen bazı hususlar:

Mesela Dilekçe Komisyonunun bir yasal düzenlemesi var. Bu yasal düzenlemede her türlü bilgiyi almak, bilirkişi tayini yapabilmek, idari incelemelerde, yerinde incelemelerde gerekli tedbirlerin alınmasını idari denetim mercileri nezdinde isteyebilmek yetkisini ve muhataplarına da sorumluluk yükleyen bir mevzuatı var kanuni düzenleme şeklinde. Bu düzenleme neden araştırma komisyonları içinde olmasın? Yasal düzenleme işinin muhatapları nezdinde tartişılması hususunda siyasiler açısından bir sorun olduğunu düşünmüyorum.

Basınla ilişkileri konusunda ise bazı hususları kamuoyu denetimini tetikleme noktasında basını işin içine katmak yani kamu oyu hedefini dikkate alarak basınla ilişki kurmak anlamlı olacaktır diye düşünüyorum.

Yine, komisyon uzmanlarının teşviki için birtakım takdir, teşekkür belgesi verme gibi müesseseler işletilebilir. İdari uygulama olarak yapabileceğimiz işler bunlar.

Diğer bir husus Meclis hizmetlerinden yararlanma konusunda araştırma komisyonları yazışma yetkileri kapsamında konuyu ileterek, Meclis Başkanlığı olurları ile yol alabilirler. Başkanlık makamına doğrudan birtakım yazışmaları sevk edebiliyorlar. Başkanlık olurlarıyla yapılabilecek birtakım idari işlemlerin yapılması hızlandırılabilir diye düşünüyorum çünkü geçmiş uygulamalarda, özellikle son dönemdeki uygulamalarda -işte uzmanların birtakım hizmetlerden yararlandırılması gibi hususlarda- Başkanlık olurlarıyla birtakım uygulamada karşılaşılan idari çakışmalar halledilmiş oldu. Belki uygulamadaki arkadaşlarımız bu uygulama örneklerine bakabilirler, birtakım olurlarla süreçleri hızlandırabilirler.

Tabii, Sayın Başkanımız ilk oturumda vurguladı, uzmanlarımızın çalışma disiplinin olması hususu. Biz biraz bunu göz ardı ediyoruz. Buna odaklanabiliriz. Özellikle yasama uzmanı arkadaşlar çünkü ilk ortamı onlar oluşturuyorlar, ilk takdimi onlar yapıyorlar. Bu gerek diğer uzmanlar nezdinde, diğer muhataplarımız nezdinde gerekse komisyonun çalışmaları çerçevesinde bilgi aldığımız birtakım muhatap kamu kurumlarının daveti hususunda bu çalışma disiplininin, çalışma kültürünün yansıtılabileceğini düşünüyorum. Bunlar tamamen uygulamayla alakalı hususlar.

Şimdi birtakım genelgeler çıkartılabileceği söylenildi. Pek çok arkadaşımız muhtemelen bilmiyor. Dilekçe Komisyonuna ilişkin İçişleri Bakanlığının bir genelgesi var. Komisyonun çalışmalarına yardımcı olunması, yerinde inceleme gibi birtakım faaliyetlerine gereken hizmetlerin yapılması noktasında zannederseniz beş yıl önce çıkartılmış bir genelgesi var. Hatta bu genelge araştırma komisyonlarına şamil olacak şekilde çıkartılmış. Biz Başbakanlık genelgesi diyoruz.. İçişleri Bakanlığı çıkartmış durumda. Demek ki biz emek vererek, bunun takipçisi olarak Başbakanlık nezdinde de bu genelgenin çıkartılmasını bütün bürokrasiye şamil bir genelgenin çıkartılmasını hedefleyebiliriz. Ben daha demin baktım, okumak istemiyorum, pek çok hususun o genelgede araştırma komisyonları hatta diğer ihtisas komisyonlarına

şamil olacak şekilde tasarlandığını gördüm ve bakınca göreceksiniz, fena da bir genelge olmamış yani. Uygulama kazandıracak, etkin birtakım çalışmalara konu edilecek, araştırma komisyonlarının olsun, diğer komisyonların çalışmalarının bürokrasi ayağında etkin karşılık görmesini sağlayacak talimatlar vermiş o dönemin genelgeyi çıkaran İçişleri Bakanlığı. Ben bunun Başbakanlık düzeyinde de çıkartılabileceğini düşünüyorum. Buna odaklanmakta fayda var.

Bu yine bahsedilen bir husus oldu: İhbarların güvenli alınabilmesini sağlamak. Benim de önemsedğim bir husus. Kişisel bilgilerin bütün boyutuyla tanıtılabildiği bir ortamda, bu elektronik ortam olabilir ki biz işte başvuruları alırken, dilekçeleri alırken 3071 sayılı Kanun'da şu denmiş: Adı-soyadı yazılması gerekir. Biz bu mantıkla yaklaşırsak ve bu çerçeveyi elektronik ortamda da dayatırsak ihbar mahiyetinde nitelikli başvuruları almakta zorluk çekeriz. Her kesimden kendi ismini deşifre etmeden gelecek bilgiler olabilir. Bizim uygulamamızda bu tür başvurular için hâlihazırda sıkıntı olduğunu biliyorum. Bunu halletmemizde fayda var. Şu anda “elektronik başvuru” diyoruz. Diyoruz ki: “İlla ki güvenli olarak sen bütün kimlik bilgilerini oraya deşifre et.” Bu şekilde ihbar nitelikliğindeki birtakım bilgileri araştırma komisyonları, diğer denetim komisyonları vâkıf olamaz. Denetim faaliyetinin beslendiği unsurlardan bir tanesidir ihbarlar. Biz bunları kapatarak yeni açılımlar yakalayamayız denetim komisyonları için. Sadece uygulamayla halledilebilecek bir mesele olduğu için bunu vurgulama ihtiyacı hissediyorum. İlgili arkadaşların, özellikle İnsan Hakları Komisyonunda ve Dilekçe Komisyonundaki arkadaşların da bu hususa eğilmelerinde fayda var diye düşünüyorum. Açıkta yazılı olarak da gelebiliyor bu dilekçeler. Arkadaşımız diyor ki: “İmza yok, at çöpe.” veyahut da efendim, “Adı soyadı yok.” Orada şuna odaklanılması lazım: Metinde gerçekten ihbar mahiyetinde nitelikli somut bilgi varsa adı soyadı olmasa bile, imzası olmasa bile bunu misyon geliştirerek bir şekilde veri olarak kabul etmekte fayda var.

Bir de Araştırma Merkeziyle iletişim meselesi... Bunların komisyon çalışmalarına ne tür katkılar sağlayabileceği hususunu görüşerek halletmemizde fayda var. Orada anlaşılan bir bakış açısı farklılığı var. Bu komisyonlarla verimli çalışmayı şu an için öngörmeyen, netice vermeyen bir yaklaşım tarzı, buna bir kafa yormakta fayda var.

Yine, Sayıştay'la birtakım temaslardan bahsedildi, bu örnek ülke uygulaması olarak bahsedildi. Bizim Sayıştay Kanunu'nda araştırma komisyonları da dâhil olmak üzere bizim komisyonlarımızın birtakım inceleme ve denetimler yaptırma yetkisini içeren özel düzenleme söz konusu ve Sayıştay'ın da bir dönem buna özel ehemmiyet verip bir birim kurduğunu da biliyorum.. Sayıştay Meclisle İlişkiler Birimi, sırf bu maddenin uygulanmasını gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. Biz yine bu özel hüküm çerçevesinde Sayıştay'dan şunu isteyebileceğimizi düşünüyorum. İşte, biz araştırma komisyonu olarak birtakım sonuçlara ulaştık. Bu sonuçların bürokrasi ayağında ne ölçüde hayata geçirildiğinin araştırılması, incelenmesi... Baktığınız zaman kanun maddesi bunu çok rahatlıkla gerçekleştirmeyi hedefleyecek yetki ve görevi tanımlamış durumda. Özel ihtisas birimi, Meclis adına denetim yapan bir kurumdan bahsediyoruz. Sayıştay Kanununun 45'nci maddesi bu çerçevede işletilmesi... İşte, örnek ülke uygulamalarından bahsettik. Bence uygulamadaki arkadaşlarımızın eğer komisyonda, komisyon başkanında, komisyonun milletvekillerinde bu tespitlerin bürokrasi ayağında takibini sağlamak ve gerçekleşmesini hedeflemek gibi bir dert varsa, öyle bir şey sezinliyorlarsa bu öneriyi çok rahatlıkla ortaya koyabilmeleri gerekir. Komisyonun yazışma yetkisi var, Sayıştay'ın da sorumluluğu var. Bu madde çerçevesinde ben çözüme ulaşılabilirliğini düşünüyorum.

Tabii, tekrarlamak istemiyorum, pek çok arkadaşımızın komisyonların etkinliğini artırmaya yönelik, misyon geliştirmelerine yönelik önerileri oldu. Ben tekerrür olmasın diye bunları tekrarlamak istemiyorum. Bu bağlamda,

özellikle, sunum yapacak veyahut da katkı sağlayacak arkadaşların yeni önerileri olursa da çok memnun oluruz.

Şimdi, soru-cevap ve tartışma kısmı çerçevesinde özellikle ben söz verme fırsatı bulamadığımız kamu kurumlarından da gelen arkadaşlarımız var. Öncelikle sizlerden söz almak isteyen.

Buyurun Murat Bey.

MURAT GÜRKAN (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı – Müşavir)

– Öncelikle böyle bir çalışmaya davet edilmekten duyduğum memnuniyeti ve teşekkürü iletmek istiyorum.

Keşke diye söze başlamak istiyorum, keşke şu üçüncü oturumdaki konu başlıkları biz uzman olarak Meclise geldiğimizde bize bir günlük bir seminerle verilseydi. Geldik ama işleyişi bilmediğimiz için kervanı yolda düzdük, orada öğrendik. Dört ayın bütün görev tanımlarını öğrenerek oradan ayrıldık, keşke başta olsaydı, öncelikle bunu önereceğim.

Bütün eğitim başlıkları burada özetlenmiş, sadece buraya ilave edebileceğimiz tek şey, Meclisteki kurallar. İşte, “Giriş çıkış nasıl olacak, nereye girilir, nereye girilmez.” bunlarla ilgili ilavenin de yapılmasını ben rica ediyorum.

Şimdi, ilk önce araştırma komisyonunun kurulmasından itibaren önerilerim olacak, birincisi: Bu komisyonlarda ben yani çalıştığım komisyonda dâhil hiçbir çalışma takvimi görmedim. Keşke çalışma takvimiyle başlasa. Hani bunun, çalışma takviminin detayları değil, çalışılacak konularla ilgili ya da yapılacak çalışmalarla ilgili bir çalışma takviminin mutlaka komisyondan görevli uzmanlar tarafından ya da oradaki dış uzmanlar tarafından ele alınması gerekiyor. Her şeyden önce bütün herkesin dile getirdiği şeye ben de özellikle parmak basmak istiyorum. Kararların Genel Kuruldan geçtikten sonra bağlayıcı olması yönünde yasal düzenlemenin mutlaka Meclis çalışma dönemi içerisinde yer alması gerekiyor.

Bir de bakanlıklar olarak sıkıntı duyduğumuz çok önemli bir konu var. şimdi, araştırma komisyonunda bir karar alınıyor, bakanlıklara görevler, işte şu yapılmalı, bu yapılmalı. Tamam da bazı yapılacak şeyler hepsi bütçeye dayanıyor. Şimdi, bütçe hazırlanırken Maliye Bakanlığı bize diyor ki: “Bir önceki bütçenin enflasyon oranında ya da yüzde 3 yüzde 5 arttırılarak sunulması.” diye bize yazı gönderiyor. Burada alınacak kararları hayata geçirecek bütçe istemeyi bu Meclisten çıkan, Genel Kurul kararından sonra bizim bütçe gerekçesi olarak kullanabilmemizin önü açılması... Örnek verecek olursam, iç denetim birimleri kuruldu, biliyorsunuz, iç denetimle ilgili bizim Genel Müdürlüğümüze iç denetçi geldiğinde bizimle bir toplantı yaptı. Ben sadece tek bir soru sordum, dedim ki: “Yapacağınız denetim sonucunda ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesi noktasında ben gelecek sene Maliye Bakanlığından bütçe isterken bu eksiklikleri iç denetim raporuna dayanarak gerekçe olarak sunabilir miyim?” tek sorum buydu. “Hayır.” dedi. “O zaman niye denetliyorsunuz?” dedim. Yani, biz bunu yapamadıktan sonra denetimin bir anlamı olmaz, keşke bu kısmını da halledebilseydiniz. Aynı şekilde burada da yani hayata geçirilecek olan kararların uygulamasında bakanlıkların ihtiyaç duyacağı bütçenin mutlaka destek olarak... Kararların, çıkacak raporun gerekçeli bütçe kararında kullanılmasını sağlamanız gerekiyor bence.

Bir de araştırma komisyonundan sorumlu ilgili Kanunlar, Kararlar Başkanlığının kısa ve uzun süreli uzmanlar listesinin mutlaka oluşturulması gerekiyor. Kronolojiye baktığımızda geçmişten bugüne kadar kaç uzman, hangi bakanlıktan kaç kişi çalışmış diye sorsam cevap alabilir miyim? Bununla ilgili bir veri bankasının mutlaka oluşturulması gerekiyor. Yeri gelir, geçmişteki arkadaşlardan da faydalanabilmenin önünü açmış olabiliriz.

Bir başka eksiklik: Komisyonlarda uzmanlar çalışıyor ama uzmanları değerlendirmeye ilgili bir çalışma yapılmıyor yani hangi uzmandan ne derece yararlandık, hangi uzman bize faydayı daha çok verdi, kimisi hiç vermedi. Böylece bir ak liste, bir kara liste oluşturulabilir ki ilerdeki komisyonlarda aynı

hataya düşmemek için. Bunu yapacak olan kişilerde hem milletvekilleri hem de sizin biriminizde çalışan arkadaşların yapacağı 10-12 maddelik soru şeklindeki anketler yoluyla yapılabilir.

Bir de eksiklik şu: Bir iş yapılacağı zaman bu işi yapacak kişilerin tanımı olur. Ama, Mecliste çalışacak dış uzman dediğim yani bakanlıklardan gelecek uzmanların bir iş tanımı var mı, bizim sınırlılığımız ne, bizim başlama ve bitişteki görevlerimiz ne? Bunu bilmeden geldik, kendi sınırlılıklarımızla biz bu çalışmaları yürüttük ve bakanlıklardan gelen uzmanların yetkilendirilmesi yapılmıyor hani bu sabahki oturumda da bu konuda birçok görüşme yapıldı. Yani, bizim yetkinliğimiz, yeterliliğimiz, nerede karar vereceğimiz, nerede karar vermeyeceğimiz iş tanımımız olmadığımız için maalesef muallakta kalıyor. Bunun için de bir yetkilendirilmenin kriterlere eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bir de komisyonlarda hep basından bahsediliyor. Basın danışmanının olmasını şiddetle ben de öneriyorum ama yapılacak toplantılarla ilgili her gün bir basın bilgi notunun hazırlanıp basın mensuplarına dağıtılması gerekiyor. Biz bunun uygulamasını birçok uluslararası ve ulusal projelerde yaptık, şu faydasını gördük: Biz neyi istiyorsak basın onu yazabiliyor, artı bir şey yazamıyor. Bizim verdiğimiz bir yazılı metin olduğu için onun dışına çıktığı zaman tekzip etmemiz daha kolay oluyor, o anlamda söylüyorum.

Özellikle, incelemelerde valiliğin bünyesindeki basın ve halkla ilişkileri kullanabilirsiniz, bütün basın orada toplanıyor. Oradaki basına da bu bilgi notları gönderilirse yerel basın da gelen heyetin neler yapacağını, neleri inceleyeceğini çok net bir şekilde yerel basını da oranın halkı çok takip ettiği için... Bunu da şunun için söylüyorum, ben hem bakanlık hem taşra tecrübesi taşıyan birisiyim, birçok konuda yanlış bilgilendirme yanlış haberlere yol açıyor, ondan sonra onu düzeltmek uğraş veriliyor bunu önlemek gerekiyor.

STK'ların konuya dâhil edilmesinden de... Ama, bence STK'ları bireysel olarak değil, federasyon düzeyinde kullanmak gerekiyor. Mesela, diyelim ki, bu uyuşturucu komisyonunda vardı uçucu maddelerin satılmaması,

bunu sağlayacak birim de TESK, TOBB gibi bu işletmelerin bağlı olduğu kuruluşların yetkilileriyle yapılacak görüşmeler neticesinde daha hızlı yol almamızı sağlayacaktı. STK'ları bireysel olarak değil, federasyon olarak görüş önerilerinin alınarak raporların yeniden organize edilmesini sağlayabiliriz.

Komisyonun çalışmalarının izlenmesi, birçok yere ulaşması, her komisyon için ayrı bir Facebook ya da Meclisin oluşturacağı bir ortak Facebook sayfasında eğer bu paylaşılırsa çok daha fazla kişiye ulaşabileceğimizi düşünüyorum.

Bir de bu komisyon çalışmalarının hep olduktan sonra yapılması değil, olmadan önce de koruyucu ve önleyici çalışmalar şeklinde İttüzük'te bir düzenleme yapılırsa yani biz olduktan sonra çok para harcıyoruz ama olmadan önce yapacağımız çalışmalarla olacağın önüne geçip daha az parayla bu çalışmaları daha fazla bir şekilde de yerine getirebiliriz. Mesela, yurt dışı gezilerde, bizim bir sürü teşkilatımız var, elçiliklerimiz var, yurt dışı temsilciliklerimiz var. Bazı bilgi ve belgelerin buralardan temin edilmesine yönelik çalışmalar yapabiliriz. Özellikle öğleden sonraki oturumda yurt dışı gezilerle ilgili arkadaş Günel Bey söylemişti ama biz sadece bu amaç için değil bir çok bakanın ya da heyetlerin yurt dışına gittiğini biliyoruz bazı görüşmelerde bulunmak üzere. Bu bağlamda eğer bu tür geziler yapılacaksa bu heyetlerin arasına katılarak da bu çalışmaları yapabileceğimizi öneriyorum.

Bir çalışmanın en önemli sonucu izleme ve değerlendirilmedir. Araştırma komisyonlarının çalışmalarının izleme ve değerlendirme boyutu hep eksik kalmıştır. Her projenin sonucunda izleme ve değerlendirme olmazsa proje çıktılarından faydalanma en maksimum seviyeye düşer. Bu anlamda bu konularla ilgili birimin en azından yine İç Tüzükte yapacağı ya da yönetmelikle mi yapar bilemiyorum onu önerilen sonuçlarla ilgili bakanlıklardan altı aylık raporlar isteyerek durumun takibi yapılmalıdır diye düşünüyorum.

Bir de oryantasyon eğitimlerinin özellikle bu komisyonda görevlendirilen yani kurum içi, hizmet içi ve oryantasyon eğitimi mutlaka

yapılmalı ve bu alanda çalışacak arkadaşların kafasındaki soru işaretleri ve çalışma noktasında ortaya çıkacak sorunları önceden önlemenin en önemli etkisi olduğunu düşünüyorum.

Evet, çok sayfa çok iyi rapor anlamını taşıyor, çok katılıyorum raporlardaki Muhammet Bey'e. Kesin ifadeler ve öz cümlelerle rapor sonuçlandırılmalı, herkes okuyabilmeli ve okuduğunu da net ifadeler yani kesin ifadeler kullanılmalı, "meli malı"yla biten, sonu "meli malı"yla biten tüm ifadelerde ilgili amir alıyor "Meli-malı yapmalı mıyız yapmamalı mıyız?" ama "Yapmalısın." ifadesini ifade edecek cümleler kullanılması ve anlaşılır olması gerekiyor.

Şimdi, yerinde inceleme yapılan bölgelerde bilmiyorum işleyiş olarak bölge milletvekilleri haberdar ediliyor mu oraya giderken. Böyle bir uygulama var mı Kadir Bey?

OTURUM BAŞKANI - Resmî olarak yok ama...

MURAT GÜRKAN - Ama gayri resmî olarak bölge milletvekillerinin de bu konuda haberdar edilmesi gereken... Taşrada çalıştığım için biliyorum "Niye benim haberim yok!" serzenişinde bulunuyorlar. Daha çok oradaki valilik bu konuda sıkıntı çekiyor.

Biz komisyonda şöyle yapmıştık, hani raporlarda bir anlatım bütünlüğünün olması hani Türk Dil Kurumundan ziyade Türkçe öğretmenlerinden faydalanmıştık, 3 Türkçe öğretmeni getirdik, raporda bir anlam bütünlüğü olsun diye redakte çalışmalarını yapmıştık. Hani, benim önerim: Son bir ay rapor yazıldıktan sonra Türkçe öğretmenlerini görevlendirerek rapordaki redakte çalışmalarının yapılması sağlanabilir ya da Mecliste eğer böyle bir kadro varsa bu kadrolar bu anlamda değerlendirilmeli diye düşünüyorum.

Ben, beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum ve burada bulunmaktan duyduğum mutluluğu da bir kere daha ifade etmek istiyorum.

Saygılarımı sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI – Murat Bey, teşekkür ederiz bu çerçevede güzel bilgiler verdiniz.

Yine Gençlik ve Spor Bakanlığında bir misafirimiz var, Olcay Bey. Özellikle sporla ilgili birkaç araştırma komisyonunda görev yaptığını biliyoruz.

Buyurunuz efendim.

OLCAY YILMAZ (Gençlik ve Spor Bakanlığı - Uzman Psikolojik Danışman) - Dopingle Mücadele Komisyonunda görev aldım ben, Mustafa Bey ve Gürsel beylerle beraber çalışarak son derece detaylı, kapsamlı, bilimsel bir çalışma olduğunu düşünüyorum.

Benim şimdi söyleyeceğim, şimdiye kadar bahsedilmemiş sadece iki tane temel nokta var. Tartışmaya açık bir konu, değerlendirilmesi lazım. Ben sadece teklif anlamında söylüyorum çünkü birtakım kişisel gözlemlerime ve bilimsel verilere dayanıyor açıkçası.

Çalışma sürecinin sonlanmasından sonra raporun benim kendi kurumuma gelişi şu şekilde oldu açıkçası: Raporu ben ve bizim kurumumuzdan spor hekimimiz Tuğba Hanımla birlikte hazırladık, doktorumuzla beraber ve ondan sonra da çalışma bittikten sonra rapor hiç açılmadan Tuğba Hanıma kadar geldi bizim bakanlığın üzerinden ve birçok kurum da tahmin ediyorum, Meclis araştırma komisyonu raporlarının bu şekilde iletildiğini, belki bazı yerlerde çok az açıldığını, çok az incelendiğini düşünüyorum; bu anlamda etkisinin de az olduğunu şahsen düşünüyorum.

Şimdi, işin bu boyutu dışında, biz, bazı kurum çalışanları kişisel çabalarıyla bunu yaygınlaştırmaya çalışıyorlar. Bizler, işte federasyonların web sayfalarına bazı linkler koymaya çalıştık ya da federasyonlara yazılar falan yazıldı. Bu şekilde kişisel çabalarla yürüyor daha çok yaygın etkisi ama bunun dışında tesiri sınırlı kalıyor. İşin diğer boyutuna bakıldığı zaman, hani ne kadar bilimsel bu çalışmalar ve bilim camiası bundan ne kadar faydalanıyor ya da alana ne kadar iniyor? Şimdi, sabah aklıma gelen bir soru üzerine bir tanesini incelemek istedim. Yaklaşık on yıl önce sokak çocuklarıyla ilgili yapılan

araştırma komisyonu yanılmıyorsa 2006 yılında tamamlanmış ve on yıl içerisinde bu çalışmadan yapılan bilimsel alıntı sayısı 1, sadece 1 on yılda. 2006'dan 2015'e kadar da sadece bu başlık altında, sınırlanmış başlık adı altında 554 tane Türkçe araştırma yapılmış sokak çocukları konulu ve 2006 civarındaki yüksek lisans tezlerine baktığınız zaman, yüksek lisans tezlerinde bile yapılan alıntı sayısı 5-6'dır en az, genelde hani iyi bir tezse açıkçası. Bu kadar donanımlı bir ekibin yaptığı ve –şüphesiz öyle aslında- içeriği muazzam ve kesinlikle zengin ve çok da yetkin bir kurum tarafından çıkan bir belge, rapor önemsenmemiş ya da farkedilmemiş bile açıkçası ve birçok raporun da ben böyle olduğunu düşünüyorum. Bunu hani bir yine bir çözüm önerisi olarak araştırma raporlarının eksenini hani bürokrasiden akademi camiasına kaydırmadan ama oraya da sirayet etmesini sağlayacak şekilde belki ilave ve bir yan ürün olarak birer makale hâline dönüştürülmesinin olabileceğini ve mümkün olduğunu düşünüyorum. Bunun için çünkü ilave bir personele ihtiyaç yok çok sıklıkla, her komisyonda herhâlde yaklaşık 10 civarında uzman oluyor. Bunların büyük bir kısmı ya akademisyen ya da akademisyenlik bilgisi olan insanlar. Bunlardan faydalanılabilir ve rapor çıktıktan sonra o raporu bir makaleye dönüştürmek sadece becerikli bir akademisyen için birkaç gündür, daha fazla değil açıkçası. Bunun şöyle bir faydası olur: Hani dediğim gibi, bürokrasi ekseninden kaydırmadan, orasını kesinlikle bir daha vurguluyorum, raporun şeyini kaybettirmeden. Bahsettiğim, 2006'dan beri 554 tane araştırma yapılmış, sokak çocuklarıyla ilgili. Sabahtan beri konuşulan işte bu raporların zorlayıcılığı ya da sahaya ne kadar döndüğü ya da sahadan hangi donatıların nasıl elde edilebileceğine ilişkin. Bunu aslında böyle yaparak bir yandan da sizler ya da bizler akademisyenlere bırakmış oluyoruz. Şimdi, şöyle düşünün: 2006'da sokak çocuklarıyla ilgili araştırma yapılmış, 2009'da 1 tane alıntı olan araştırma da Diyarbakır'da yapılmış ve o rapora atıf verilmiş, denilmiş ki “Çocukların sokağa çıkış nedenleri ailede şiddet olarak yüzde 21'ken, 2009 yılında yüzde 16'ya gerilemiş.” Ve bunun, bizim raporumuzun on yıllık bir süreçte 554 tane

araştırmayla desteklendiğini düşünün. Bence bu hem objektiflik açısından muazzam hem de acaba bu yapılan çalışmalar, Türkiye’de yapılan çalışmalar bir işe yarıyor mu konusunda ya da bir azalma, artma oluyor mu konusunda önemli bir done verebilir diye düşünüyorum. Başka yolunun da açıkçası çok olduğunu düşünmüyorum çünkü bir konuda yapılan komisyonun iki sene sonra toplanması, aynı gayretin sarfedilmesi çok mümkün değil, böyle bir yöntem izlenebilir bence.

İkinci konu, yine hani çok bahsedilmeyen ama yine komisyonda önemli bir yeri tuttuğuna inandığım, komisyona fikir alınması için çağırılan kişilerden toplanan verilerle ilgili ve bu anlamda hani yine mesleğim gereği şöyle bir tespitim olduğunu belirtmek istiyorum: Özellikle konulara bakıldığı zaman sıklıkla işte sokak çocukları ailede kadına yönelik şiddet, uyuşturucu kullanımı, dopinge yönelim nedenleri, kadına yönelik şiddet falan gibi sosyal ya da psikolojik etmenleri içeren konular ve bunlar da haklı olarak modern yaklaşımın gereği olarak da alandan insanlar çağırılıyor ve onlardan görüş alınıyor. Ancak genelde raporların içeriğine baktığımız zaman burada şu göz ardı ediliyor: Sosyal bilimlerde insan davranışını, tutumlarını, değerlerini, yönelimlerini birler ve sıfırlar hâlinde ölçmek ve buna göre de yargılamak çok doğru ve mantıklı da değil açıkçası. Mesela, bana sordunuz diyelim, şöyle bir araştırma yapıyorsunuz, araştırma konusu olarak: “İçin sıkılıyor mu?” “Evet, sıkılıyor.” “Üstadıma sordunuz: “İçin sıkılıyor mu?” “Evet, sıkılıyor.” “1+1=2”, içi sıkılıyor gibi, yargıya varamazsınız. Onun için başka bir şeye sıkılıyor olabilir, benden 5 kat daha fazla sıkılıyor olabilir ya da hepimizden daha fazla da sıkılıyor olabilir.

Dolayısıyla, o ilk başlara, araştırma komisyonlarına koyduğumuz - özellikle sosyal ve toplumsal konular için söylüyorum- istatistiklerin önemi var ama onlardan daha çok, sonrasında, o alandan sahaya gidildiği zaman toplanan veriler ya da komisyona çağırılan uzmanlardan elde edilen veriler var. Çünkü orada “gömülü kuram” teorisi diye bir şey vardır nitel çalışmalarda. Bir tema ortaya çıkarılmaya çalışılacak. Mesela, insanlar neden kadına şiddet uyguluyor?

Daha doğrusu, Türkiye’de insanlar neden kadına şiddet uyguluyor? Sporcu dopinge neden yöneliyor? Bir şeyi teyit etmiyorsunuz, bir şeyi ortaya çıkarmaya çalışıyorsunuz insanların ifadelerinden. Bunun için de birçok yöntem var, birçok araştırma metodu var. Temel temayı ortaya koyuyorsunuz, onun altına bununla ilişkili temaları koyuyorsunuz ve bunların birbirleriyle bağlantısını koyuyorsunuz. Öbür türlü, istatistikten girdiğiniz zaman yanıltıcı sonuçlar çıkıyor. Mesela, şöyle bir şey dediği zaman: “Sporcuyu dopinge antrenörü yöneltir.” İşte az önceki mantıkla elde edilmiş verilerden böyle bir şey çıkıyor olabiliyor ama bunun mesela alt temaları olabiliyor: “Şöyle şöyle olursa yöneltir.” “Şu koşullar sağlandığında yöneltir.” gibi.

Dolayısıyla burada da o kişisel görüşmelerin deşifrelerini içerik analizine tabi tutulması gerektiğini düşünüyorum birtakım içsel araştırma yöntemleriyle. Bunun da bu yönüyle hem faydalı hem de gerçekçi olacağına inanıyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Biz teşekkür ederiz Olcay Bey.

Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığında 2 değerli arkadaşımız toplantımızı katıldı; Dilek Hanım ile Hatice Hanım. Arzu ederlerse sırayla sunum yapabilirler. Hatice Hanım, buyurun.

HATİCE GÜRSU (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Başmüfettişi – Yüksek Hakem Kurulu Genel Sekreteri Vekili) - Ben, öncelikle bu çalışmada emeği geçen bütün arkadaşlara teşekkür ediyorum, çok güzel oldu, kendi adıma gerçekten çok yararlı oldu.

Meclis Araştırma Komisyonu raporlarının etkinliği konusunda zaten söylenecek her şeyi sabahtan beri yaptığımız otumlarda bütün arkadaşlarımız söylediler, bu konuda herhangi bir şey söylemeyeceğim. Ama sadece şunu söylemek istiyorum: Gerçekten çok büyük bir çaba var bu tür çalışmaların arkasında. Ben Soma Araştırma Komisyonunda görev almıştım. Raporu sunduğumuzda Meclis raflarının bu tür raporlarla dolu olduğu gibi bir cümle sarf edildiğinde çok üzülmüştüm. Aslında, hep sabahtan beri de konuşulandan

anladığım bu oldu, sadece raporların hayata geçirilememesi ya da takibinin yapılmaması gibi... Herhâlde bence bunlar da olursa etkinlik daha da artacak diye düşünüyorum onun haricinde söyleyeceğim hiçbir şey yok, her şey söylendi zaten.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederiz efendim.

Yine, Dilek Hanım, siz de bir şeyler söylemek ister misiniz.

Buyurun.

DİLEK YÜKSEL (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Çalışma Uzmanı) – Ben de fazla vakit almak istemiyorum zaten belli şeylerden bahsettik, özellikle Ali üstat bizim yaşadıklarımızı çok güzel özetledi. Mevsimlik Tarım İşçileri Komisyonunda görev almıştım ve temelde vurgulamak istediğim nokta, raporun izlenmesi hususu. . Mevsimlik Tarım İşçileri Komisyonu Raporunda bu hususta, çözüm önerisi olarak Başbakanlık Genelgesi'nin güncellenmesi en temel önerilerimizden biriydi.

Genelgenin güncellenmesi planlanıyor, rapordaki öneri esas alınarak düzenleme yapıldı. Ama asıl sorun raporun takibi. Raporda yer alan çözüm önerilerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin izlenmesi önemli. Bu öneri hiç gerçekleştirilmeyebilirdi de, denildiği gibi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının kütüphanesinde rapor öylece bekleyebilirdi

ALİ ÇOLAK – Yani İşçileri Bakanlığına görev verilsin demiştik, o çerçevede mi şey olacak?

DİLEK YÜKSEL – Yerinde incelemelerin önemli olduğunu düşünüyorum. Yerinde incelemeler kapsamında Şanlıurfa'da mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşadığı bir köyü ziyaret ettik. Milletvekillerinin, işçilerin durumunu görmesi sorunun önemini görmek açısından faydalı oldu. Şanlıurfa valisi bizimle beraber köyü ziyaret etti. Tarım işçileri gerçekten kötü şartlarda çalışıyor ve yaşıyor. Yerinde incelemeler farkındalık oluşturması açısından önemli. Komisyonun daha fazla vakti olsaydı ve keşke daha fazla il ziyaret edilebilseydi.

Yurt dışı ziyaretlerinde tabii ki belli çekinceler olabilir, gezi mantığı ile gidilmesin ama ihtiyaç olabileceğini de düşünüyorum. Komisyondaki şansımız Bakanlığımızın yurt dışı—biriminde çalışan uzmanımızın görev almasıydı. Konuya hakim olduğu için yurt dışı örnekleri ile ilgili gerçekten net bir bölüm yazdı ama o olmasaydı bölümümüz eksik kalacaktı. En azından 3-5 kişi gibi bir sınırlama ile birkaç ülkenin incelenmesi daha iyi olabilir, Avrupa’da ve dünyada örnek alabileceğimiz sistemler mevcut.

OTURUM BAŞKANI – Peki, efendim, teşekkür ederiz.

Şimdi, tekrar arkadaşımız vurgulamış oldu. Sonuçların takibi, izlenmesi ve sunuşları sırasında birkaç arkadaşımızın da kısmen değindi, bir hususu paylaşmak istiyorum. Biz araştırma komisyonu süreçlerinde “Amerika’yı keşfetmek” derler ya tekrar tekrar konuları keşfediyoruz ve keşfetmek için gereksiz bir enerji sarf ediyoruz gibi geliyor. Mesela kıyı sorunlarıyla ilgili bir komisyon kurmuşuz, bunu özel olarak araştırıp -işte bütün kıyıları gezmeye gerek yok- yani ne olduğu belli, Anayasa’nın hükmü açık. Bence mesela bir öngörü olarak komisyon böyle bir konuda çalışmasının ilk haftasında belli sonuçlara ulaşabilir, ulaşıyor da, herkes de biliyor yani kıyıları işte talan edilmiş, kamu kurumlarınca talan edilmiş, özel işletmelerce talan edilmiş, yaklaşık yüzde 80-90 mertebesinde Anayasa’nın çok açık ve bariz hükmüne aykırı bir statü, durum var. Hemen ilk haftasında şu tespiti yapabiliyorsunuz: Kamu görevlileri burada alınması gereken tedbirleri almıyor, görmezlikten geliyor, teftiş birimleri denetimleri sırasında bu sorunu görmezlikten geliyor. Demek ki daha biz ilk haftada Amerika’yı keşfettik, yani meseleyi üç aşağı beş yukarı öngördük yani. Bence bunu tekrar keşfetmek yerine komisyon şöyle bir yaklaşım sergilese: Biz bunu zaten biliyoruz, İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu, Mülkiye Müfettişleri marifetiyle ben çalışma süreci içerisinde sonuçlandırılmak üzere bir idari teftiş istiyoruz, özel inceleme istiyorum veyahut da madencilik üzerine de olabilir, işçi güvenliği üzerine de olabilir. Yani bunu üç aylık çalışmanın sonucunda efendim bir teftiş gerekir bunun için teftiş yapılması gerekir demenin yerine bu sonuçları

baştan öngörerek sonuçların takibini çalışma süresi içerisinde araştırma komisyonu kendisi yapabilir. Eşzamanlı evet. İşte mesela madencilik sektöründe iş güvenliğine ilişkin sorunlar var, biliyoruz ki denetlenmemiş, öngörebiliyoruz ilk hafta.. bunun (komisyona çağrılan) uzmanları biliyorlar. Mesela komisyon bunu keşfetmek yerine daha ilk haftadan Çalışma Bakanlığının Teftiş Kurulundan böyle bir talep istese ve ben üç aylık süreç içerisinde sizden kapsamlı bir çalışma bekliyorum ona göre de sonuç yazacağım, teftiş kurulu raporları üzerinden değerlendirme yapacağım. İşte hep vurgulamak istiyorum. Denetim bir süreç, bu süreç içerisinde pek çok şey gerçekleştirilebilir.

Biraz önce örneklendirmeye çalıştım, araştırma komisyonu kendi çalışma süresi içerisinde üç aylık süre sonucunda vereceği birtakım kararları önceden öngörüp o kararların takibini yapabileceğini düşünüyorum. Mesela biz niye idari denetim mekanizmalarını veyahut da Sayıştay gibi birtakım bizim adımıza denetim yapan mekanizmaları birtakım denetimlerin veyahut da bilgilerin verilmesinin sağlanması noktasında çalıştırmıyoruz, yani biz niye fazladan emek sarf ediyoruz? Mesela bunun da odaklandırılmasında fayda var. Dilekçe Komisyonu çalışmalarında biz bunu gözlemlemiştik, sırf bundan dolayı 3071 sayılı Kanun'a şöyle bir hüküm yazdırdık: İdari denetimlerin yapılmasını istemek komisyon bakımından bir yetki ve görev; muhatapları bakımından da, idari denetim mercileri bakımından da talep edilen denetimleri süresi içerisinde yerine getirme görevini ve sorumluluğunu tanımlamıştık. Belki ekstradan o düzenlemeye eklenebilecek cezai bir yaptırımla bunu pekiştirilebilir. Pratikte araştırma komisyonlarının çalışma süresi içerisinde bu neticeleri öngörerek, olası kararların sonuçlarını takip edeceklerini ben düşünüyorum. Yine Adalet Bakanlığından gelen bir değerli arkadaşımız var, Bahar Akbaş Aygün Hanımefendi, söz almak isterse söz vermek isterim.

Buyurunuz.

BAHAR AKBAŞ AYGÜN (Adalet Bakanlığı - Adalet Uzman Yardımcısı) – Merhabalar.

Öncelikle mesleğin çok başında biri olarak hem Meclis araştırma komisyonunda görevlendirilmek hem de bu çalıştaya dâhil edilmek benim için çok büyük bir onur ve tecrübedir, çok teşekkür ediyorum.

Ben kısaca ismiyle Kadına Karşı Şiddet Komisyonunda görevlendirildim. Bu noktada özellikle değinmek istediğim iki tane konu var.

Uzmanların değerlendirilmesi: Aslında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından Sayın Temsilci Murat Bey değinmek istediğim birçok konuya değindi zaten, çok tekerrür etmek istemem. Uzmanların değerlendirilmesi konusunu önemsiyorum. Lakin hani bir ak liste kara liste şeklinde mi olur bilemiyorum. Bu konuda farklı yöntemler geliştirilebilir diye düşünüyorum ama ben de gerekli olduğu düşüncesindeyim.

Bir diğer önemsediyim konu ise Meclis yasama uzmanlarının özellikle rapor yazım sürecine daha fazla dâhil edilmeleridir. Biz kendi komisyonumuzda Gürsel Bey ve Mustafa Bey'le çalıştık, onların koordinatörlüğünde çalıştık ancak yazım aşamasında, yazım sürecine dâhil olan bir yasama uzmanı olmadı ya da yasama uzman yardımcısı olmadı. Hâl böyle iken ortaya çıkan eserin bir yasama eseri olması bilemiyorum ne kadar mümkün olabilir sadece bir soru işareti olduğundan, net bir fikrim olduğundan değil, öyle bir akıllarda bir soru işareti belki kalabilir. Benim özellikle değinmek istediğim konular bunlardan ibaret.

Çok teşekkür ediyorum ve benim karşımda herkes üstat, siz değerli üstatlarımı da saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI – Biz de teşekkür ederiz Bahar Hanım.

Yine kamu kurumlarından gelen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında Sinan Bey var. Buyurunuz Sinan Bey.

SİNAN GÜRSU (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı - Başdenetçi) – Sinan Gürsu ismim, İş Müfettişi Hatice Hanım'ın eşiyim aynı zamanda da. Eşim Soma Komisyonundaydı, ben Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Komisyonunda görev aldım.

Herkes konuşmasında “Vaktinizi almayacağım.” dedi ama herkes uzun tuttu. Ben o yüzden o cümleyi kullanmayacağım ama...

Ben hemen spesifik noktalara değineceğim çünkü her şey tartışıldı zaten. Sadece bu raporların yazım aşamasına ilişkin önerilerim olacak. Raporlar gerçekten çok uzun. Bunlardan bir tanesi o önerge kısımları özellikle, önergeler vekil isimleri tek tek sayılarak yer verildiği için ve önerenin neredeyse tamamına yer verildiği için raporun 40-50 sayfası sadece önerge tutuyor. Hâlbuki Meclisin sitesinde önergeler yer alıyor, önerge kısımlarına direkt bir link verilerek ve vekil isimleri tek tek sayılmaksızın filanca vekil ve 22 kişi gibi milletvekilinin önergesi denilip bir cümleyle sadece geçiştirilebilir.

İkinci olarak: Bazı raporlarda uzun uzadıya mevzuat hükümlerine yer verildiğini gördüm yani örneğim yanlış olmasın, diyelim ki Soma şeyinde Maden Kanunu’na uzun uzadıya yer verilmiş olabilir veya bizim yaptığımız Kadına Yönelik Şiddet Komisyonunda 6284 sayılı Kanun’a uzun uzadıya yer verilmiş olabilir. Bence bunlara da hiç gerek yok mevzuat.gov.tr uzantılı link adresi verilerek şu anda birçok raporda yerden kazanım sağlanabilir.

Yine, yer kazanımı, bu rapor küçültmede üçüncü bir husus: Bakanlıklar arası çalışmalar. Birçok raporda gördüğüm bakanlıkların faaliyetlerine fazlasıyla yer verilmesi. Bu bir nevi iktidar partisi milletvekilleri tarafından belki desteklenen bir husus oluyor çünkü bir nevi Hükümetin yaptığı çalışmalara yer verilmiş oluyor ama okuyucu açısından bu bir sıkıcılık yaratıyor, bakanlığın faaliyet raporu şekline bürünüyor Meclisin düzenlediği bir rapor. Hâlbuki bakanlıkların faaliyet raporu kendi İnternet adreslerinde vardır, o yüzden kurumlar arası faaliyetlerin de bence raporda ya hiç yer verilmemesi veya çıkarılmasını öneririm.

Sonuç olarak bu tip raporlarda giriş, sorun alanı ve çözüm önerileri olarak raporların tamamlanması okuyucu üzerinde daha olumlu etki bırakacağını düşünüyorum.

Teşekkür ederim. Herkese saygı, sevgilerimi sunarım.

OTURUM BAŞKANI – Biz teşekkür ederiz.

Şimdi, Meclisin uzmanlarından katılıp da henüz daha bir fikir beyan edemeyen arkadaşlarımız oldu. Öncelikle onlar olmak üzere diğer arkadaşlarımızdan da belki ekstradan bilgi paylaşmak isteyenler olabilir. Sırayla söz vermek istiyorum.

Buyurun Batıkan Bey, siz el kaldırdınız.

BATIKAN AKSOY (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) – Merhabalar.

Öncelikle istifade ettiğimiz sunumlar için tüm üstatlarımıza ve arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Ben, özellikle Mustafa Biçer üstadın söylemiş olduğu bir hususun altını çizerek küçük bir detaylandırma yapmak istiyorum. Tıpkı Dilekçe Komisyonu ile ilgili yapılmış olan yasal düzenleme gibi, 3071 gibi, tıpkı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu için yapılan yasal düzenleme gibi araştırma komisyonları için de bir yasal düzenleme gerekliliğini vurguluyorum. Çünkü burada benim çok önemseydiğim iki şey var.

Bunlardan birincisi; geçmiş dönemlerde yaşanan bazı sorunlar. İçtüzük'te 105'inci madde yetki vermiş, “Çeşitli kamu kurum kuruluşlarından bilgi istemek, ilgilileri dinlemek yetkisine sahiptir.” demiş ama bu gerçekleştirilmediği takdirde ne yapılacağına dair hiçbir şey yok. Ki bu, zamanında yaşanmış. Bir örnek vermek gerekirse, çok eskiden kurulmuş olan Susurluk Araştırma Komisyonuna çağırılan bazı isimlerin, bürokrat isimlerin üstelik, Parlamento'ya gelmediğini, davete icabet etmediğini görüyoruz. Tabii şimdi, uzunca bir süredir Türkiye'de nispeten güçlü bir siyasi irade var, belki onun yüzünden fiili olarak bu tarz şeylerle karşılaşılıyor olabilir. Ama bunu bir sisteme bağlamadığımız müddetçe, bunu belli yasal müeyyidelerle bağlamadığımız müddetçe yarın da karşılaşmayacağımızın hiçbir garantisi yok. Bu birincisi ve en önem verdiğim konu, çünkü burada Parlamento'nun itibarı da söz konusu. Bir bürokratin millet iradesini temsil eden Parlamento'nun davetine icabet etmeyecek şekilde gelmemesini açıkçası doğru bulmuyorum.

İkincisi, Anayasa 138 konusu. Ben de denetim bürosunda çalışıyorum. Anayasa 138’le ilgili bizim iade ettiğimiz araştırma önermeleri oluyor. Ancak bu Anayasa 138’i biz nasıl değerlendireceğiz? Yani madde metninde “görülmemekte olan bir davanın” Yasama Meclisinde görüşülememesinden bahsediyor, “Yasama Meclisinde, yargı yetkisinin kullanılması hakkında soru sorulamaz, görüşme yapılamaz.” diyor. Bu yargı yetkisinin kullanılması tabirini ne kadar geniş ya da ne kadar dar yorumlayacağız? Burada yargı yetkisinin kullanılması yargı makamlarının bir hüküm tesis etmesi noktasında kendisini gösteriyor, zuhur ediyor. Dolayısıyla araştırma komisyonu bu alana tecavüz etmediği müddetçe gayet denetim yapabilir. Yani şöyle söyleyeyim, evet, bir konu derdest olabilir, fakat derdest olan bir konu hakkında idarenin hizmet kusuru da söz konusu olabilir. Parlamentonun asli vazifesi yürütmeyi denetlemesi olduğu için burada idarenin bir hizmet kusuru varsa aynı zamanda görülmekte olan bir dava olsa dahi yargı yetkisine girmeden bu hizmet kusurunun üzerine araştırma komisyonu bence gidebilmeli, değinebilmeli diye düşünüyorum. Çünkü aksi takdirde Parlamentonun yürütmeyi denetleme noktasındaki gücünü biraz kısmış oluruz. Zaten seçim sistemleriyle alakalı siyasal sistemimizde yürütme ve yasamanın ciddi bir iç içe geçmişliği söz konusu, hükümet üzerinde tam anlamıyla bir yasama denetiminin yapılıp yapılmadığı tartışmaya çok açık. E, bir de bunu geniş yorumladığımız zaman, bu çok daha büyük sorun olarak karşımıza çıkıyor diye düşünüyorum.

Son olarak, Hakan Bey bahsetmişti bu isimsiz mektuplarla ilgili. Üstat, siz de vurguladınız. Şimdi, dilekçe komisyonunda zaten siz yetkili uzmandınız, ben de bir müddet çalıştım. Bizim Mustafa arkadaşımız da belirtmek istedi biraz önce, dilekçe komisyonunda çalışırken şöyle bir fiilî uygulama vardı: Dilekçe sahipleri yolladıkları dilekçede isimlerinin yayınlanmasını istemedikleri takdirde biz onların isimlerinin gizli kalmasını temin ediyorduk belli noktalarda. Tabii, bunun da bir yasal temelinin olması iyi olur. Çünkü diğer türlü şunu söyleyeceğim: Şimdi, üç artı bir, toplam dört aylık verilen bir süre var araştırma

komisyonuna. Eğer isimsiz ihbar mektuplarını veya bununla ilgili dilekçeleri de biz dikkate alacak olursak, bu manipülasyona veya kötü niyete çok açık bir hâle gelebilir ve komisyonun süresinin israf edilmesini, enerjisinin yanlış yerlere kanalize edilmesini doğurabilir. Bu noktada isimsiz mektup konusunda biraz çekimser kaldığımı ifade etmek istiyorum.

Çok teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için.

OTURUM BAŞKANI – Ben teşekkür ederim.

Başka katkı sağlamak isteyen arkadaşımız olur mu?

Mustafa Bey, siz söz almamıştınız, buyurun.

MUSTAFA CEYLAN (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) - Dilekçe Komisyonunda çalışıyorum daha önce araştırma komisyonunda çalışmadım ama yani gerçekten bir günlük bir toplantı için yani çok faydalı bir çalıştay olduğunu düşünüyorum kendi açımdan, çok bilgilendiğimi arz ediyorum.

Yani eklemek istediğimi bir şey yok zaten her şey konuşuldu diye düşünüyorum. Ama üstat, sizin yine Dilekçe Komisyonu babında söylediğiniz şekilde yani eğer bir kişi mesela dilekçesini yazmış, ne bileyim kimlik numarası zaten istemiyoruz da yani ne bileyim ikametgah adresini unutmuş ya da imzasını unutmuşsa ya biz önemliyse onu başkana sunuyoruz, işte başkanım bunu işleme alalım mı diyoruz alın derse alıyoruz. Ya da ne bileyim kişiye böyle 80-100 sayfa bir derdi var anlatmış, işte dosya hazırlamış, bayağı bir çalışılmış ama herhâlde onları hazırlarken mesela imzayı unutmuş, ya bunu da uzmanlar olarak kendimiz mesela kendimiz işleme aldığımız çok oluyor yani, hani vatandaşı bir daha uğraştırmamak için sonuçta mağdurlar zaten diye.

Bir de isimsiz başvuru yani zaten bizim İnternet üzerinden aldığımız e-dilekçe sisteminde yani zaten e-devlet onayıyla üye olabiliyorlar, kimlik numaralarını onaylatıp. Yani orada bir kutucuk var, orayı tıklarsa kişinin bilgileri gizli kalıyor.

HABİP KOCAMAN - Pardon Mustafa Bey.

Bireysel başvuru yapılabilen komisyonlarla ilgili malumunuz ayrı bir çalıştayımız olacak.

MUSTAFA CEYLAN - Peki üstat, orada anlatalım o zaman.

Teşekkür ederim tekrardan herkese, çok faydalı oldu.

OTURUM BAŞKANI – Ben teşekkür ederim.

Hasan Bey, daha önce denetim işlerine bakan Başkan Yardımcımız, şu anda da Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Başkan Yardımcısı.

Buyurun Hasan Bey.

HASAN ERİKLİ (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı – Başkan Yardımcısı) – Meclis Araştırması komisyonlarının çalışmaları ile ilgili olarak birkaç sorun alanını ifade etmek istiyorum.

Son dönemlerde kurulan araştırma komisyonlarına bakıldığı zaman genellikle siyasi parti gruplarının mutabakatı üzerine kurulan komisyonlar olduğu görülmektedir. Mutabakat üzere kurulan bu komisyonların çalışmalarında da bu mutabakatı görmek mümkün oluyor. Bu çerçevede komisyon üyesi milletvekilleri ile komisyonda çalışan uzmanların İttüzüğün uygulanmasından kaynaklı veya İttüzükteki boşluklardan kaynaklı sorunları çözmeleri kolay olabilmektedir. Ancak, öyle zamanlar geliyor ki meclis araştırması komisyonunun kurulmasında siyasi parti grupları arasında bir mutabakat bulunmuyor. Bu gibi durumlarda araştırma komisyonlarının işleyişinde İttüzük kurallarının uygulaması ön plana çıkmaktadır.

Bu kapsamda komisyon raporunun oylanması hususu bir sorun alanı olarak görülebilir. Herhangi bir şekilde, komisyonlarda araştırma komisyonu raporu oylanıyor mu? Oylanıyorsa bu raporun sadece sonuç ve öneriler kısmı mı oylanıyor? Sonuç ve öneriler kısmı var ise bunlar tek tek maddeler hâlinde mi oylanıyor? Yoksa, herhangi bir şekilde araştırma komisyonu raporu oylanmaksızın sadece raporun sonunda yer alan imza cetveline imza atılmasıyla oylanmış mı sayılıyor? Bu, benim tespit ettiğim sorun alanlarından bir tanesi.

İkinci sorun alanı olarak Komisyonun yerinde inceleme yapma yetkisi. Komisyon kendi uhdesinde çalıştırmış olduğu uzmanları belirli görev alanıyla ilgili yerlerde üç günlük inceleme ziyaretine herhangi bir komisyon üyesi refakat etmeksizin bilirkişi görevlendirmesi gibi gönderebilir mi? Araştırma komisyonu 3 komisyon uzmanını yanlarında herhangi bir milletvekili olmaksızın araştırma yapılan kuruma gönderip inceleme yapmasını isteyebilir mi?

Üçüncü sorun alanı komisyonların araştırılan kurumlarda görevli kişilerin mal beyanlarını isteyip isteyemeyeceği, bankalarda bulunan hesaplarıyla ilgili banka hareketlerini gösteren bilgi ve belgeleri isteyip isteyemeyeceği hususu.

Bir diğer sorun alanı da, uygulamamızda konaklama gideri genellikle valilikler tarafından karşılanıyor. Hâlbuki harcırah kanunu var veya yurt içi görevlendirmelerde avans verip bu konaklamanın Meclis tarafından karşılanması sağlanabilir. Yasama ve yürütme organları arasında denge sağlamak bakımından mali konularda da Yasama organının özerk olmasında fayda bulunmaktadır.

OTURUM BAŞKANI – Hasan Bey, teşekkür ederiz.

Başka söz almak isteyen...

Birer cümleyle olursa arkadaşlar, vaktimiz bayağı bir ilerlemiş oldu. Şöyle birer dakikalık sunuşlar şeklinde olursa...

Buyurun Soner Bey.

SONER ÇAKAR (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı)- Ben de öncelikle sunum yapan arkadaşlara teşekkür ediyorum. Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Denetim Bürosunda çalışıyorum. Denetim Bürosu olarak Meclisin bilgi edinme ve denetim süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmekteyiz. Bu kapsamda parlamenter denetim sürecinin önemli bir unsuru olan Meclis araştırması ile ilgili işlemler de Büromuzca yerine getirilmektedir.

Meclis araştırması ile ilgili ifade etmek istediğim husus bu denetim yolunun önerge sürecinin etkinleştirilmesi hakkında olacaktır. Meclis araştırmasının önerge sürecinin daha etkin kılınması amacıyla belirli bir içeriğe sahip önergelerin örneğin maden kazaları, iş kazaları vb. gibi bir tehlike öngören önergelerin ilgili bakanlık ve kurumlarla paylaşılmak suretiyle kamuoyunun ve ilgili kurumların önergelerde öngörülen risklere dikkatinin çekilmesi sağlanabilir.

Bu bağlamda özellikle 24'üncü Yasama Döneminde kurulan komisyonlar açısından şunu söyleyebilirim: Özellikle Soma Maden Kazasını Araştırma ve Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarını Araştırma Komisyonlarının kuruluş süreçlerinde gözlemlediğim bir hususu paylaşmak istiyorum. Bu Komisyonların öne çıkan yönleri araştırma üzere kuruldukları olayların meydana gelmesinden sonra kurulmaları olmuştur. Örneğin, Soma maden kazasından yaklaşık iki ay öncesinde, bu madende yaşanan sorunlarla ilgili bir araştırma önergesi, Manisa Milletvekili Özgür Özel tarafından verilmiş ve bu önerge grup önerisine konu edilmek suretiyle Meclis gündemine taşınmıştı. Bu aşamada en azından önergenin öngördüğü tehlike ve riskler dikkate alınarak Meclis denetiminin zamanında işletilmesi mümkün olabilirdi. Ancak, maden kazası yaşandıktan sonra söz konusu madende yaşanan sorunlarla ilgili Meclis denetimi başlatılabilmıştır. Bu konuda belki Meclis Başkanlığı bir misyon üstlenmek suretiyle bunların takibini yapabilir diye düşünüyorum. En azından bu tür önergeler Meclis Başkanlığına gelir gelmez ilgili kamu otoritelerinin önergeler hakkında bilgilendirilmesi sağlanabilir.

OTURUM BAŞKANI – Soner Bey, teşekkür ederiz.

MUHAMMED EMİN GÜZEL - Bir iki cümle söyleyeceğim.

OTURUM BAŞKANI – Buyurun.

MUHAMMED EMİN GÜZEL - Birincisi: Sinan Bey'in önerge metinlerinin çıkarılması... O öneriyi vurgulamak istiyorum, o çok önemli, o benim aklımdaydı, kısa tutmak için söylemedim. Zaten çoğu kez aynı parti

grubunun, aynı milletvekillerinin verdiği mesela 5-6 tane önerge var. Metin aynı, imza sahipleri aynı, 6 önergeyi ya da mesela 7-8 önergeyi art arda sıralamanın bir anlamı yok. Dünya örneklerinde de sadece önerge sahiplerinin isimleri var, metinler yok. Bence çok ciddi bir şekilde düşünölmeli önerge metinlerinin çıkarılması.

İkincisi de sizin söylediğiniz şey, komisyon çalışmaları sırasında hemen sonuç almaya yönelik çalışmalar. Taslak raporu uygulaması var dünya örneklerinde. Yani, Meclis araştırması komisyonu nihai ve kesin raporunu yayınlamadan önce pek çok çeşitli aşamalarda taslak raporlarını yayınlıyor, basınla paylaşıyor, ilan ediliyor, taslak raporu adıyla İnternet sitelerinde de yayınlanıyor. Bu uygulamaya da bence dikkat edilebilir.

EMRE TOPAL - Ben Başkanım, çok kısa...

Tabii, öncelikle teşekkürler, böyle bir çalışma yapıyoruz, demek ki Meclis araştırmasının daha etkin bir biçimde işlemediğini düşünüyoruz. Bu anlamda terminolojik bir karmaşaya ben işaret etmek istiyorum. Sabah Halide Hanım da sunumunda “Tabii, raporlar -yanlışıyla, onu sehven söylediğini düşünüyoruz- bağlayıcıdır, bağlayıcı değilse bile bağlayıcı olması yönünde bazı düzenlemeler yapılmalıdır.” dedi. Benzeri görüşleri tüm gün yapılan sunuşlarda da dinledik. Şimdi, Meclis araştırması Anayasa'nın bilgi edinme ve denetim yolları arasında düzenleniyor ve araştırmanın niteliği itibarıyla bilgi edinme olduğu açıkça düzenleniyor. O anlamda, araştırma komisyonunun bilgi edinme taleplerinin yaptırımsız kalmasının bir kusur olduğunu kabul ediyorum fakat eğer biz araştırma komisyonlarının iyileştirilmesine yönelik bir şeyler düşünüyorsak enerjimizi mümkün mertebe kısa ve orta vadede gerçekleştirilebilecek şeylere yönlendirmemiz gerekli. Bu anlamda, araştırma komisyonlarının raporlarının bağlayıcı olması gerektiğini belki de gündemimizden çıkartmalıyız çünkü-uluslararası örgütlerin denetim organlarına da baktığımızda-raporlama da bizatihi bir denetim metodudur. Ayrıca, kuvvetler ayrılığı bakımından da nereye oturtacağız bunları; bir rapor ve

bu yöndeki parlamento kararının bağlayıcılığı? O anlamda enerjimizi hani daha isabetli noktalara yönlendirirsek...

Son bir husus Başkanım, herkes raporun yazımına şu katılmalı, bu katılmamalı şeklinde görüş beyan etti. Ama kimse milletvekillerinin katılması gerektiğini söylemedi, bence bu milletvekillerinin... Belki komisyon üyelerinden bir üyeyi rapor yazımıyla ilgili sorumlu, kâtip üye olabilir veya özel seçilecek... Bence milletvekilleri kendileri eline kâğıdı, kalemı alırsa yapılan işin niteliği artar diye düşünüyorum. Bağlayıcılıkla ilgili... Peki, bağlayıcı olmayacaksa ne yapabiliriz? Kaliteli bir rapor ortaya koyarsanız, Gençlik ve Spor Bakanlığında Beyefendi'nin söylediği gibi, bir şekilde kıymetini bulur diye düşünüyorum ben.

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI – Peki, size hiç söz vermemiştik.

Buyurun.

SALİH AYDIN (Strateji Geliştirme Başkanlığı - Mali Hizmetler Uzmanı) - Bu çalıştaydan çıkan sonuçların çok önemli olduğunu düşünüyorum. Büyük ihtimal seçimlerden sonra stratejik plan güncelleme çalışmalarımız başlayacak. Buradan çıkan sonuçların orada değerlendirilebileceği kanaatindeyim.

İkinci husus, mali konularda da karşılıklı diyalog ve istişare yoluyla her türlü çözüm önerileri geliştirilebilir.

Saygılarımla.

OTURUM BAŞKANI – Peki, yine söz almayan bir arkadaşımız, Mehmet Bey, buyurun.

MEHMET ALİ YAVUZ (TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı - Yasama Uzmanı) - Merhabalar, öncelikle bu çalıştayın şahsım adına çok verimli geçtiğini ifade etmeliyim, bu noktada tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Daha önce Meclis Soruşturması Komisyonunda görev yaptım, araştırma komisyonlarında çalışmadım ancak soruşturma komisyonu da aynı usule tabi olduğu için genel olarak çalışmalar esnasında karşılaşılan spesifik bir hususa değinmek istiyorum. Özellikle komisyonların şehir dışı çalışmalarında sık karşılaşılan sorunlardan bir tanesi, belki birçok komisyonun sıkıntılarında bir tanesi şu: Araştırma komisyonu ve soruşturma komisyonları bir yere giderken çıkacak olurlardaki giderlerin karşılanmasına ilişkin kapsam. Olurda yer alacak faaliyetlerin ve giderlerin kapsamı yasama uzmanının olura koyacağı cümlelerle ya da onun belirleyeceği bir şekilde değil de, tüm komisyonlar için belirlenecek standart bir usulle veya çerçeveye uygulanacak bir cümleyle ya da her bir komisyon için standart bir usulle bunun belirlenmesi bence önemli. Bugün burada çok güzel bilgiler ve öneriler ortaya çıktı ama burada ortaya konan öneri ve tespitler araştırma komisyonlarının raporlarının sonu gibi olmamalı aslında, yani konuştuk tespit ettik fakat bunları hayata geçirmek burada önemli olacak. Benim görebildiğim kadarıyla kurum olarak bizim bu tarz mali harcamalara karşı diğer kurumlara kıyasla çok ciddi böyle bir kısıtlayıcı yaklaşımımız var, yani daha önce çalıştığım kurumdaki da biliyorum, kamu kaynaklarının etkin verimli ve yerinde kullanılması çok önemli ancak mevzuatta yeri olan ve yapılmasının önemli olan giderler de sürekli sınırlayıcı bir yaklaşım çok anlaşılır gelmiyor bana. Örneğin, bir yere toplantıya gidiyoruz, “Zaten araçla gittiniz, oradaki harcamalarınız karşılandı, harcıraha gerek yok, ödemeyeceğiz..” tarzında bir yaklaşım var bizde, genel bir yaklaşım bu. Hani bunlar küçük konular ama eğer bir haksızlık iade edilmeli bu tarz haklar da, bildiğim kadarıyla komisyonlarda da bunlar sıkıntı oluyor. Yasama uzmanı bunu kendi inisiyatifiyle almaya uğraşmamalı, biraz bunu standart hâle getirmeliyiz diye düşünüyorum.

OTURUM BAŞKANI – Peki, teşekkür ederiz.

Ali Bey, buyurun, siz daha önce söz istemiştiniz.

ALİ ÇOLAK (Yasama Uzmanı) - Estağfurullah.

Şimdi, biz daha önce yasama sürecine bilgi desteğinin artırılması konusunda bir çalışma yaptık Genel Sekreterliğin talebiyle. Orada şöyle bir problemle karşılaştık: Hem Araştırma Merkezinden arkadaşlar yer aldı orada hem de Kanunlar Başkanlığında yer alan arkadaşlar. Ben her iki birimde de çalıştım, araştırma kökenliyim esas itibarıyla. Ama şu çok net bir şekilde ortaya çıkıyor: Bir böyle kurumsal taassup ya da birimsel taassup ortaya çıkıyor. Bizim orada bir model önerimiz olmuştu ama bu birimsel taassup öyle bir modelin gerçekleşmesine engel olmuştu. Şimdi, Başkan Yardımcımız Kadir Bey “Araştırma Merkeziyle görüşerek halledelim bazı şeyleri.” dediği için tekrar söz aldım. Bence bu böyle görüşerek çözülebilecek bir mesele değil, bu birim yapıları, bu departman yapıları durduğu sürece görüşme yoluyla olmaz. Beni şu anda görevlendirseniz Araştırma Merkezinde, az önce sözleri söyleyen, Araştırma Merkezinin buraya destek vermesi gerektiğini söyleyen bir arkadaşınız olarak söylüyorum, ben vermem o desteği, veremem çünkü Cem Bey’in söylediği gibi, bir çifte görevlendirme gibi olur. Yani, hem Araştırma Merkezinde kalacak, Araştırma Merkezindeki görevini yapacak hem de yasama uzmanının yardımcısı gibi gidecek orada bir görev üstlenecek, bu mümkün değil. Bunun yerine yapılması gereken, bu iki yapıyı birleştirecek bir uzman havuzu oluşturmak. Bu uzman havuzu içerisinden de hem bu yasama komisyonlarında hem araştırma komisyonlarında görevlendirilecek uzmanları bu havuz içerisinden seçmek, ilgisine göre, çalışma alanlarına göre bunun içerisinden seçmek. Böyle bir modele geçerse ancak hem bilgi desteğini artırmak hem de yürütmeden bağımsız bilgi altyapısıdır Araştırma Merkezinin kurulma mantığı, burada da esas itibarıyla yaptığımız faaliyet bir parlamenter denetim ve esas itibarıyla yaptığımız iş yürütmenin denetimi olduğu için böyle bir modelde daha etkin olabilir yasama uzmanı rapor yazım sürecinde de, farklı süreçlerde de çünkü yürütmeden gelenler esas itibarıyla komisyon başkanının inisiyatifinde geliyorlar, istediğiniz kadar uzman havuzu oluşturun siz, “Şu iyi uzman, bu kötü uzman.” falan filan diye kodlayın, bunların bir ehemmiyeti yok, o komisyon başkanının inisiyatifinde geliyor ve buradakileri tenzih ederek

söylüyorum ama bir yürütme ajanı gibi davranıyor, bu da normal yani anormal bir yan görmüyorum ama maalesef böyle davranıyor. Onun için, böyle bir yapısal dönüşüme ihtiyacımız var ve bizim esas tartışmamız gereken de budur diye düşünüyorum.

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederiz.

Son değerlendirmeleri almak üzere buyurun Cem Bey.

MUSTAFA CEM TOKER – Son olarak önemli olduğu için birkaç hususu söylemek istiyorum. Bunlardan bir tanesi, dinlenen konuklar ile yerinde yapılan incelemelerin rapora aktarılma biçimi. Ben çok araştırma raporu da okuduğum için bu konuda 3 değişik yöntem uygulandığını gördüm. Bu yöntemin belki bir örnekştirilmesi açısından bir karar verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

İlk yöntem, dinlenen konuklar ya da yerinde yapılan incelemelere hemen hemen hiç yer verilmiyor. İkincisi, bölümler yazıldıktan sonra “tutanak özetleri” diye bir bölüm yazılıyor. Oraya tutanağın özeti yazılıyor. Üçüncüsü ve bence doğru olanı, raporun ilgili konu başlıklarının altına dinlenen konukların söyledikleri ve yerinde yapılan incelemelerde tespit edilenlerin yedirilmesi. Ben, bu üçüncü yöntemin uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Yani sonuna bir tutanak özeti koyup dinlenen kişinin dediğinin tam da ne anlama geleceği anlaşılmayacak şekilde ve rapor bölümleriyle ilgisi kurulmadan koymanın çok iyi olduğunu düşünmüyorum. Bu zor ve uğraştırıcı olabilir belki ama raporlar dinlenen kişilerin ve hatta toplantılar sırasında komisyon üyelerinin fikirlerinin ilgili bölüme özet şekilde konulmasının daha güzel ve daha işlevsel olacağını düşünüyorum. Bu konuda da bir karar verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

İkincisi, rapora katkı sunmak üzere diğer kurumlardan gelen kişilerin, kendi kurumlarına döndükten sonra kendi bakanlıklarıyla ilgili önerilerini ve raporda geçen hususları kendi bakanlıklarına rapor hâlinde sunabileceğini düşünüyorum. Ancak belki bu yöntemle önerilerin uygulanmasına yol açabilecek bir süreç de başlatılabilir.

Bir diğer husus da yerinde ve yurt dışındaki incelemelerde ilgili valiliklere ve büyükelçiliklere, komisyonun konusu, gitme amacı ve tam olarak neyi incelemesi gerektiğinin çok iyi aktarılması gerektiğini düşünüyorum. Yoksa onlar komisyonun isminden ne anlıyorlarsa veya size ilk anda ne bulabiliyorlarsa onu bulup karşınıza çıkarabiliyorlar. Bunun da çok iyi anlatılmasının rapora katkı açısından önemli olduğunu düşünüyorum.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederiz efendim.

Değerli arkadaşlar, toparlamamız lazım. Yine hususi ortamlarda bu değerlendirmeleri özellikle bizim başkanlığımızda çalışan arkadaşların nezdinde alabiliriz.

Buyurun Hakan Bey.

HAKAN TOKBAŞ - Teşekkür ettim.

Şimdi, metodoloji, tabii, her şeyin başı. Hem hukukta hem sosyolojide hem bütün bilimlerde metodoloji oldukça önemli. Şimdi, gördüğüm kadarıyla iki temel sorun var. Bir, insan yönetimi, iki reklam ve pazarlama. “Bunları nasıl başlıklandırdın?” dersiniz şimdi, eldeki verilerle her zaman talep edilen sonuca gitmenin mümkün olduğunu düşünürüm ben ve yeni veri sağlamadan yani “Şöyle bir verimiz de olsa esas bu zaman yaparız.” demeden, eldeki normal şartlarda mevcut olan veriler neyse onunla talep edilen sonuca her zaman da gidilebileceğini düşünürüm. Keza, Al Capone’un hikâyesini herhâlde bilirsiniz. Çocukken devamlı dua eder “Tanrım bana bir bisiklet ver, tanrım bana bir bisiklet ver.” diye. Tabii, gökten bisiklet zembille inecek değil. Daha sonra gider bir bisiklet çalar ve “Tanrım beni affet, tanrım beni affet.” diye dua etmeye başlar. Dolayısıyla, hem affedilme güdüsüyle tanrıyı daha çok sevmeye başlar hem de bisikleti elde eder. Aynı verilerle, yani sıfır imkanla her şeyi birden elde etmiştir. Tabii ki Al Capone gibi hukuka ve usule aykırı yoldan giderek değil, tamamen hukukun içerisinde kalarak da aynı verilerle farklı metodolojiler üretmek mümkün. Bu bakımdan, mesela bilirkişilik müessesesi değil de belki yeni HMK’da getirilen hukuki mütalaa, uzman görüşü müessesesi gibi bir şey

kurulabileceğini düşünüyorum ve mevzuat da buna izin verir. Mahkemeler benim gördüğüm kadarıyla hiçbir zaman bir bürokrati görevlendirmez bilirkişi olarak. Mahkemelerde dikkat edin, bütün davalarda ya üniversitelerden ya sivil toplum örgütlerinden sivil kişiler bilirkişi olarak görevlendirilir ve binlerce farklı olayın mahkemelerde görüldüğünü düşünürsek demek ki ülkede yeterince bilirkişi var demektir. Şöyle, şunu demeye çalışıyorum: Bir olay geldiğinde, kadına şiddet mesela, kadına şiddet olayını parçalayıp kadına şiddetin ekonomik yönü, kadına şiddetin ceza hukuku yönü, kadına şiddetin tazminat hukuku yönü, kadına şiddetin sosyolojik yönü gibi böyle, bir uzman tarafından parçalara ayrılıp bu da hukuki mütalaa, hukuki görüş alınmak üzere ilgili kişilere iletildiğinde, mesela bana “Hukuki görüşünüzü sunar mısınız?” dediğinizde, ben hiç sizi yormadan, daha toplantı falan da talep etmeden bir rapor hazırlayıp gönderirim. Böyle binlerce kişi vardır Türkiye’de ve bu gönderilir ve bu toplanan raporlarla daha kısa bir sürede, daha az masraflar, daha az enerjiyle bir şeyler elde etmenin mümkün olduğunu düşünüyorum, yeter ki böyle yollara başvurusun, meslek örgütlerinden de, özel şahıslardan da bunlar talep edilebilir.

Bir ikincisi, reklam ve pazarlama... Neyin reklam ve pazarlaması? Çıkan raporun. Şimdi, burada kimse reklam ve pazarlama konusunda bilgili değil. Tabii, ben de bilgili değilim ancak, bunu şöyle düşünmek lazım: Bir e-ticaret sitesi gibi, bir ürününüz var ve bu ürünü olabildiğince fazla kişiye satmak istiyorsunuz. Ne yaparsınız, sosyal ağlarda ve internetin tamamında bu siteyi ve ürünü tanıtmaya, duyurmaya çalışırsınız. Dolayısıyla, bu çıkan raporu olabildiğince fazla kişiye nasıl okuturuz, nasıl satarız, bunu bu yönüyle düşünüp çeşitli formüller bulmak lazım. Mesela, bunlardan bir tanesi, sabahki konuşmada da biraz değindim, Al Capone’un doğanın çalışma sırrını çözdüğü gibi STK’ların çalışma sırrını çözmektir. Nasıl çözmektir? Mesela, bana mail attığımız zaman raporu, benim de aklıma gelmez o raporu tutup web sitesinde paylaşmak, başka şeyler yapmak falan. “Ne güzel, komisyona teşekkür ederim, okumam için önermiş.” derim geçerim; ama komisyon başkanının yarım

sayfalık bir yazısıyla, “Bunu web sitenize koymanızı istirham ediyoruz” demesiyle ve bunun ilgili 20 tane STK’ya gönderilmesiyle hepsinin sitesinde aynı anda paylaşmaya başlanır. Ayrıca, web sitesi bilgisi olanlar şu bilgiye de sahiptir: SEO denilen bir şey vardır yani anahtar kelimelerde ön plana çıkması. Birisi bu raporlar hakkında bir anahtar kelimeyi İnternet’ten arattığı zaman, TBMM sitesinden bu raporun en ön sırada yer alması gerekir ve en ön sırada yer alması için de bu raporu önce sizin TBMM sitesine ekleyip, kaynak site neresiyse, olabildiğince fazla sitenin de arkadan bu raporu eklemesi lazım ki birisi araştırma yaptığı zaman, kaynak site en önde çıksın ve işte, bilimsel atıfsızlık yaşamasın, birisi araştırma yaptığı zaman kolay bir şekilde bulunabilsin. Niye bilimsel atıfsızlık yaşıyor? Çünkü bu tarz raporların çıktığı konusunda kimsenin haberi yok. Demek ki reklam ve pazarlama konusunda sıkıntımız var diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim dinlediğiniz için.

OTURUM BAŞKANI – Buyurun Murat Bey.

MURAT BİLGİN - Şimdi, bilgiye erişim meselesi çok konuşuldu burada, bence de çok önemli. İşin resmî boyutu bir yana, insanlar sağlıklı, nitelikli bilgiye bir kez erişince onu eninde sonunda kullanır. Kamuda da, özel sektörde de, sivil toplumda da nitelikli bilgiye aç veya nitelikli bilgi olsa çok şey yapabilecek insanlar var. Yani, hep böyle kanuni zorlamalarla, “Aman şuraya yetki verelim” gibi bakış açılarıyla bakmak yerine bilgiyi kolay erişilebilir kılmak çok önemli. Buna ilişkin doğrudan bizim yapabileceğimiz ilk şey, bizim araştırma merkezinin intranet sistemi var. Bunun en azından bir kısmının gerektiği ölçüde açılması ama daha da önemlisi, kanunlar kararlarda pek çok farklı yapı içerisinde pek çok bilgi üretiliyor. Hani, resmî metin, dokümanlar haricinde de bilgi notları üretiliyor ancak biz ilgili uzmanı doğrudan tanıyıp, bilip aramadığımız sürece o bilgilere ulaşmamız imkânsız durumda. Kanunlar kararların kendi içerisinde bile bir birim diğer birimin ne ürettiğini bilmiyor durumda. Önce Meclisten başlayarak bu bilgi notları ağının oluşturulması lazım.

Çok resmî boyutuna işin takılmaya gerek yok. Yani, altına uzmanın ismi yazılır, biter. Hani, bu kurum görüşünü yansıtmak zorunda değil.

Daha bir adım ötesindeyse, daha kurumsal ve önemli gördüğüm öneriyse kamuda baştan sona bütün uzmanlık bilgisinin ve resmî istatistiklerin tek bir merkez altına, tek bir site altında birleştirilmesi. Yani, herhangi bir resmî veya kamu kurumunda çalışan kişinin kamuya açık olabilecek her türlü yazısına tek bir kaynaktan ulaşılabilmesi. Yüzlerce kurum var. Hiçbir kurumun İnternet sitesine girip detaylı araştırma eğer o konunun uzmanı değilseniz yapamazsınız. Tek bir kaynaktan olmak zorunda. Bugün Mecliste bile herhangi bir bilgiye ulaşmak için onlarca kez tık yapmanız lazım. Farklı sayfalardan birine kütüphaneden, birine başka yerden girmeniz lazım, bu çok zor. Yani, araştırma merkezinde çalışıyorum, kendi Meclisimin kendi bilgisine ben ulaşmak için sıkıntı çekiyorum. Yani, tek bir kaynaktan tek bir arama şeklinde, birazcık “database”ler, ilgili veritabanları incelenerek bir yöntem bulunması lazım kesinlikle ve resmî belgelerin yanındaki resmî belgelere bile ulaşmak zor. Bugün soru önergelerinin yanıtına ulaşamıyorsunuz ilgili büroyu aramadan. Yani, tek bir aramada ulaşılacak şekle mutlaka sokulması lazım. Bu bence belki de bugün konuşulan en önemli mesele olabilir çünkü dediğim gibi, herhangi bir yasal değişime gerek yok. Mevcut üretilen bilgiyi önce Meclisin, sonra kamunun bütün kamuoyuna ulaştırabilmesi lazım.

Son bir şey söyleyeceğim. En azından yasama uzmanlık tezleriyle başlanabilir. Uzmanlık tezleri bile bugün tek bir yerde değil. Kaldı ki bunun da şöyle genişletilmesi lazım: Binlerce uzman çalışıyor kamuda. Her biri tez yazıyor. Ayrıyeten makaleler, bilgi notları vesaire de oluşturuluyor. Bunları da gönüllü bir şekilde yükleyebilecekleri bir platform oluşabilir. Çok büyük katkısı olacağını düşünüyorum araştırma süreçlerine de genel olarak.

OTURUM BAŞKANI – Değerli arkadaşlar, ben son konuşmacı da dâhil olmak üzere, bu çalışmaya gelerek emek veren, katkı sağlayan, sunum yapan veyahut da bir şekilde burada bu toplantıya iştirak eden tüm arkadaşlarımıza ayrı

ayrı teşekkür etmek istiyorum. Böyle bir çalıştaydan bir kamusal fayda murat edildiyse herhlde fazlasıyla gerçekleştiğini düşünüyorum, maksat hasıl olduğunu düşünüyorum.

Kapanışı yapmak üzere de Sayın Başkanımız Habip Bey'e sözü veriyorum.

HABİP KOCAMAN – Ben de uzun bir kapanış konuşmasına hazırladım kendimi.

Değerli katılımcılar, bilgi ve deneyimlerini paylaşan, değerlendirmelerde bulunan, öneriler geliştiren herkese teşekkür ediyoruz. İnşallah bu çalışma raporlaştırılacak. Yeni dönem Meclis Başkanı başta olmak üzere, ilgililerle paylaşılacak. Faydalı olacağını mit ediyorum. Güzel bir alıştay olduğunu düşünüyorum. İnşallah herkes aynı fikirdedir, aynı kanaattedir.

Bu arada, bu meknı tahsis eden, bizlere sunumlarıyla da servisleriyle de destek olan mill saraylar yönetimine de görevli arkadaşlara da, yine seslendirmede bu saate kadar bizimle bulunan görevli arkadaşımıza da teşekkür ediyoruz. Çıkışta sağ tarafta Mill Saraylar Başkanlığının da bir prestij eser sizlere bugünün anısı olarak hediyesi söz konusu, onu da almayı unutmayın.

Hoşçakalın.

ÇALIŞTAYDA NE ÇIKAN TESPİT VE ÖNERİLER

22.05.2012 tarihinde Dolmabahçe Sarayı Hizmet Binası'nda  oturum halinde gerçekleştirilen “Meclis Araştırması Komisyonlarının alışma ve Rapor Sürecini Değerlendirme alıştayı”nda yapılan sunumlar, görüşme ve tartışmalar sonucunda:

- Meclis araştırması komisyonlarının yetkilerinin içtüzükte yeterli bir açıklık ve kesinlikte düzenlenmemiş olması ve 3 üncü kişi mahiyetindeki kurumlar için bağlayıcılıkta tereddüt duyulması,
- Meclis araştırması komisyonlarının geçici olması nedeniyle çalışma kültürü ve tecrübenin aktarılmasında kayıpların olması,
- Meclis araştırması komisyonlarının raporlarının çoğu kez TBMM Genel Kurulunda görüşülmemesi,

- Komisyon raporlarının muhatap idareler tarafından dikkate alınıp alınmadığını izlemeye yönelik etkin prosedürlerin geliştirilmemiş olması,
- Komisyonun toplantı ve yerinde incelemelerinin denetim ağırlığını da yansıtacak şekilde etkin yürütülememesi,
- İlgili kamu kurum ve kuruluşlarının komisyon çalışmalarına katkıda bulunmak üzere görevlendirdikleri uzmanlar arasında gerekli nitelikleri haiz olmayanların bulunması,
- Rapor yazım sürecinde uzmanlar arasında eşgüdümün yeterli düzeyde sağlanamaması,
- Meclis araştırması raporlarının gereksiz uzunlukta olması, bir dil ve anlatım birliğinin sağlanamaması, milletvekili odaklı (kolay incelenen) metinler olmaması,
- Basının komisyon çalışmaları ile ilgili sansasyonel ve olumsuz haber yapma eğiliminin komisyon çalışmalarını güçleştirmesi ve Meclis araştırması komisyonlarının basınla ilişkilerinde aksamalar yaşanması,
- Meclis araştırması komisyonlarının ulaştırma, ikram, yer tahsisi gibi lojistik destek hizmetlerinde aksaklıklar yaşanması.

Sorun alanları olarak tespit edilmiş, bu sorunların giderilmesine yönelik olarak:

1. Meclis araştırması komisyonlarının yetkilerine ilişkin açık ve kesin bir mevzuat düzenlemesinin yapılmasının orta vadeli bir hedef olarak gözetilmekle beraber, kısa dönemde gerek ilgili komisyon yönetimlerinin gerekse Meclis Başkanlığının idari uygulamalarıyla pek çok hususta etkinliğin artırılmasına ilişkin yeni açılımların yapılabileceği,
2. İçtüzük ve yasal düzenleme bağlamında, ticari sır gibi komisyonun araştırmalarını aksatabilen engellerin kaldırılması, sorumluluklarını yerine getirmeyen kamu görevlileri hakkında cezai yaptırımların öngörülmesi, komisyon öneri ve tespitlerinin takibine ilişkin usullerin geliştirilmesi, gerekirse Genel Kurulda

oylanıp karar konusu edilmesi ve bu düzenlemelerin 3 üncü kişi mahiyetindeki kurum ve kişileri de bağlayacak şekilde –Dilekçe ve İHİK Komisyonunda olduğu gibi- yasal düzenlemeye konu edilmesi,

3. Komisyon raporlarının mümkün olan en kısa sürede TBMM Genel Kurulunda görüşülmesini sağlamak üzere İçtüzük'te düzenleme yapılması veya buna yönelik gensoru uygulamasında olduğu gibi Meclis Başkanlığınca resen gündeme alma gibi Meclis gruplarının konsensüsüne dayalı teamül niteliğinde usuller geliştirilmesi,
4. Komisyon raporlarının ilgili kamu kurum ve kuruluşları nezdindeki sonuçlarını takip etmek üzere gerekli usulî teamüllerin geliştirilmesi; bu kapsamda Dilekçe, İHİK Komisyonu gibi ihtisas komisyonlarının mevcut prosedürlerinin işletilmesi veya Meclis Başkanlığınca, Meclis araştırma komisyonlarının önerilerinin muhatabı idareler tarafından nasıl değerlendirildiğinin bildirilmesinin istenmesi gibi idari uygulamaların hayata geçirilmesi,
5. Yine Meclis araştırması komisyonlarının görev süreleri içerisinde, ulaştıkları ön tespitleri veya nihai tespitleri/önerileri ilgili idarelere paylaşarak, yazılarak gerekli idari geri bildirimlerin yapılmasının sağlanması ve idari işleyişin takibini bizatihi kendilerinin yapmaları, komisyonun ulaştığı sonuçları konferans, panel vb. çalışmalarla kamuoyuyla paylaşması,
6. Meclis araştırması komisyonlarında görevlendirilecek uzmanların gerekli nitelikleri haiz olanlar arasından seçilmesi ve çalışma sürecinde söz konusu kişilerin daha iyi motive edilmelerini sağlamak üzere yemek, ulaştırma gibi kurum imkânlarından yararlandırılmasına ilişkin Başkanlık olurlarının alınması, yine görevleri süresince geldikleri kurum yöneticilerine karşı bağımsız ve özgüvenli çalışabilmelerini teminen Komisyon Başkanlığınca gerekli desteğin gösterilmesi,
7. Bilgisinden yararlanılacak kişi ve kuruluşlardan daha etkin bir şekilde ve düşük maliyetle yararlanmak üzere telefonla görüntülü

- konuşma gibi gelişen teknoloji ve bilişim imkânlarını kullanarak daha interaktif ve hızlı iletişimin sağlanması,
8. Komisyon raporları sivil toplum kuruluşları ve meslek kuruluşları ile paylaşılırken söz konusu raporların kuruluşların resmi internet sayfalarında yayınlamalarının istenilmesi, bu şekilde raporun geniş toplum kesimlerine ulaştırılması ayrıca komisyon raporunun tamamlanmasından sonra konferans ve panel gibi görüş ve bilgi paylaşım ortamları yaratılarak komisyonun ulaştığı tespit ve kanaatlerin katılımcılar ve basın aracılığıyla konu ile ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşlara yayılmasının sağlanması,
  9. Komisyonun her hususu kendi yaptığı toplantılarla, incelemelerle aydınlatmak yerine uzmanlık gerektiren hususlarda mahkemelerin ve teftiş birimlerinin birlikişi (hukuki mütalaa, uzman görüşü) müessesesi uygulamasında olduğu üzere ilgili kamu veya özel kurum veya gerçek kişileri tayin ederek, gerekirse yerinde inceleme yaptırarak, onların değerlendirmesini almasını, gelen bu bildirimler üzerine nihai değerlendirmelerin Komisyonca yapılmasının daha hızlı ve verimli bir çalışma imkanı sağlayacağı,
  10. Sayıştay Kanununun özel hükmü çerçevesinde Komisyonun Sayıştay'dan özel inceleme talep ederek araştırma konusuna ilişkin etkinliğini artırabileceği,
  11. Komisyon inceleme ve çalışmalarının hizmet gereklerine uygun şekilde muhatabı idarelerce ve kamu görevlilerince karşılanmasına yönelik Başbakanlık tarafından bir genelgenin çıkarılması,
  12. Araştırma komisyonunun çalışmalarının sahiplenilmesine yönelik Komisyon Başkanlığı tarafından Başbakan veya ilgili Bakanlar nezdinde girişimde bulunulması, siyaseten komisyon çalışmalarının sahiplenildiğinin özellikle bürokrasiye hissettirilmesi,
  13. Komisyon raporlarının yazım sürecinde uzmanlar arasında eşgüdüm sağlanması, raporun ortak bir dil ve anlatıma kavuşturulması ve raporun tamamlanmasına dek tüm aşamalarda raporda gerekli düzeltme ve değişiklikleri yapma hususunda komisyonun yasama uzmanının etkin bir çalışma sergilemesi,

14. Komisyonunda görevlendirilen uzmanların rapor yazımına başlanmadan önce Meclis araştırmasına özgü raporlama tekniği hususunda bilgilendirilerek, görev paylaşımı ve planlamanın yapılması,
15. Raporların muhataplarca okunmasını ve takip edilmesini kolaylaştırmak amacıyla doğrudan araştırma konusunun özüne ilişkin olmayan ayrıntılı bilgilerle gereksiz yere uzatılmaması, yalın ve özlü bir anlatımın esas alınması suretiyle raporların daha etkili bir dile kavuşturulması, yine raporun sonuç kısmında milletvekillerine yönelik yönetici özeti mahiyetinde ayrı bir bölüm oluşturulması,
16. Meclis araştırması komisyonlarının bilgi paylaşım faaliyetlerini yürütmek üzere basın ve sivil toplum kuruluşları gibi komisyon faaliyetlerini takip eden veya katkıda bulunmak isteyen örgüt veya organlarla ilişkileri düzenleyecek bir basın ve halkla ilişkiler sorumlusunun görevlendirilmesi veya mevcut personele bu yönde açık bir görevlendirme yapılması,
17. Meclis Başkanlığının ulaştırma, ikram, kırtasiye gibi destek hizmetlerinden yararlanılmasına yönelik komisyon çalışmalarının başında genel Başkanlık oluru veya destek sağlayan birimlerin komisyonlarla ilişkilerini düzenleyecek bir iç yönerge çıkartılmak suretiyle idari birimlerin çalışmalarına ivme kazandırılması, destekte bulunulması, muhtemel tereddütlerin giderilmesi,
18. Komisyonunun bütçe ihtiyacının karşılanmasına ilişkin bütçede yeni bir tertip açılması,
19. Araştırma Merkezi Başkanlığının Komisyonların taleplerini teorik bilgilerin aktarımının yanında yerinde inceleme, konunun muhataplarıyla görüşme gibi araştırma yöntemlerini kullanarak raporlarını somut tespitleri içerecek şekilde boyut kazandırarak sunması,
20. Komisyon çalışmalarını destekleyecek, katılımı artırarak şekilde kişi ve kurumların ihbar, öneri ve değerlendirmelerini almaya yönelik elektronik başvuru gibi iletişim kanallarının oluşturularak açık tutulması, bu çerçevede komisyonun resmi

internet sitesinin ve gerektiği taktirde sosyal medya kanallarının halkla ilişkiler bağlamında daha etkin bir şekilde işletilmesi, ihbar, öneri ve şikayet niteliğindeki başvuruların alınarak vatandaşın katılımının sağlanması

şeklindeki öneri ve gürüşler ön plana çıkmıştır.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR